

Kieskompas, een goede navigator naar uw positie?

*Een kwalitatief onderzoek naar het gebruik van het stemadviesinstrument
'Kieskompas 2012'*

Eindwerkstuk communicatie Universiteit Utrecht - Door Annemijn van Steenis, 334313 - 11 oktober 2012 - Begeleid door dr. B. Holleman

Samenvatting

StemWijzer en Kieskompas zijn populaire exportproducten: deze stemadviesinstrumenten worden volgens Nederlandse formats voor landen over de hele wereld ontwikkeld. Met behulp van deze Voting Advice Applications (VAA's) kunnen gebruikers hun mening over politieke issues vergelijken met partijstandpunten, om op deze manier een onderbouwde stem te creëren. Het is zeker van belang om inzicht te hebben in een product waaraan veel mensen houvast en overzicht ontleen in tijden van verkiezingen.

Uit voorgaande literatuur bleek dat er vooral onderzoek beschikbaar is *over* stemadviesinstrumenten. Wat zijn de doelen, gevolgen, de methodes, rekenmechanismes? Er is echter weinig onderzoek naar hoe participanten een stemwijzer *ervaren*. Komen de intenties van de makers wel over bij de gebruikers zelf? Dit onderzoek heeft er naar gestreefd om dit op kleine schaal in beeld te brengen voor het Kieskompas 2012. Deze kwalitatieve analyse legt de nadruk op het inzichtelijk maken van hoe mensen het Kieskompas gebruiken en ervaren. Het laat zien waar ruimte is voor verbetering, met het oog op het realiseren van de gestelde doelen.

Deze studie bevat observaties en diepte-interviews met 22 gebruikers van Kieskompas. Deze data zijn geanalyseerd en in deze scriptie gerapporteerd aan de hand van citaten van de participanten. Uit deze analyse blijkt dat de gebruikers de mogelijkheden die Kieskompas hen biedt, erg waarderen. Het doel dat Kieskompas hun gebruiker meer inzicht geeft in hun positie in het politieke landschap wordt behaald. Het tekstuele vlak en vormgeving kunnen echter een obstakel vormen voor het behalen van deze belangrijkste doelstelling van Kieskompas. Daarom worden in deze studie aanbevelingen gedaan hoe het Kieskompas de gebruikers meer kan motiveren en betrekken om alles uit dit waardevolle instrument te halen.

Inleiding

Interessant fenomeen

Tijdens afgelopen Tweede Kamerverkiezingen op 12 september 2012 hebben 9.462.223 mensen hun stem uitgebracht.¹ Meer dan de helft van deze mensen heeft gebruik gemaakt van een online stemadviesinstrument voordat zij de beslissing namen welk vakje rood gekleurd zou worden. Het Kieskompas werd 1,3 miljoen keer gebruikt en naar de website van StemWijzer werd maar liefst 3,86 miljoen bezocht (AD.nl, 2012).

Het idee van een stemadviesinstrument is dat gebruikers, door hun mening te geven over politieke stellingen, een advies krijgen over welke politieke partij het meest met hen overeenkomt. Sinds de StemWijzer in 1989 is opgericht en in 1998 online is gegaan, is het aantal politieke kieswijzers enorm toegenomen. In Nederland zijn tientallen keshulpen en deze formats worden naar andere landen over de hele wereld geëxporteerd. Deze stijging ging samen met de opkomst van het internet. De StemWijzer en Kieskompas hebben zich verspreid en worden ontwikkeld voor verschillende landen wereldwijd. Een reden voor dit succes is dat deze instrumenten lastige politieke kwesties kunnen vereenvoudigen en op deze manier overzicht en advies kunnen bieden aan de kiezer. Voting Advice Application, ofwel VAA, is nu een internationaal begrip waar wereldwijd gebruik van wordt gemaakt. Er is hier echter nog weinig wetenschappelijk onderzoek over.

Wetenschappers waarschuwen voor het gebruik van deze kieswijzers. “Het is een groot goed in de democratie, maar ze moeten wel met een korrel zout genomen worden”, stellen Michiel Nuytemans, Martin Rosema en Joel Anderson (Volkskrant, 2012). Deze kieswijzerexpert, politicoloog en filosoof zijn bang dat mensen steeds meer afhankelijk worden van de kieswijzers. Deze wetenschappers zien namelijk nog veel haken en ogen aan deze instrumenten.

Werking stemhulp: wat doen mensen wanneer ze een stemhulp gebruiken?

De werking van zo'n stemhulp zou dus heel veel invloed kunnen uitoefenen op een grote hoeveelheid mensen, daar het bereik van dit instrument enorm is. Er is nog echter weinig bekend over de invloed van stemadviesinstrumenten. Voordat dit onderzocht kan worden, dient er eerst gekeken te worden naar wat mensen eigenlijk precies doen wanneer zij een stemhulp gebruiken. Deze stap zal in dit artikel worden gemaakt. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hoe gebruikers zo'n instrument begrijpen en hiermee omgaan. Omdat er tientallen stemadviesinstrumenten zijn, wordt in dit artikel specifiek naar één instrument gekeken: het Kieskompas. Dit is een kieswijzer die zich onderscheidt door een meer wetenschappelijke aanpak.

Aanpak

Het doel van dit onderzoek is om de gebruikservaring van Kieskompas te bespreken. Eerst zal ik een kader schetsen met eerdere onderzoeken, waarmee ik de huidige stand van zaken wat betreft gedaan onderzoek in kaart kan brengen. Hieruit volgt de relevantie voor dit onderzoek, met een duidelijke weergave van de onderzoeksvraag. Daarna zal ik de methode van de dataverzameling en analyse belichten. Vervolgens zal ik met een bureau-analyse aantonen wat de mogelijkheden zijn en hoe het optimale gebruik is van dit stemadviesinstrument. Hierna volgen de resultaten. Ik bespreek hier het gebruik 22 participanten, die tijdens het gebruik van het instrument geobserveerd zijn en na het gebruik hierover geïnterviewd zijn.

Voorgaand onderzoek

Er is onderzoek gedaan naar vele aspecten van stemwijzers: de invloed op stemgedrag, de methode, de werking 'achter de schermen', de populariteit en de invloed op democratie. Hieronder schets ik een kort beeld van de huidige status hiervan in de wetenschap, en zal ik toelichten waarom mijn onderwerp hierop iets toevoegt.

¹ Dit maakt Kiesraad op 17 september 2012 bekend met de officiële verkiezingsuitslag.

Ontstaan & populariteit

In 1989 wordt in Nederland het eerste stemadviesinstrument ontwikkeld: de StemWijzer. In 1998 krijgt deze een online versie. Samen met de opkomst van het internet, groeit het aantal online VAA's (Voting Advice Application) over de hele wereld. Volgens het format van StemWijzer worden deze instrumenten ontwikkeld voor verschillende landen. Deze VAA's worden steeds populairder en meer gebruikt. Bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2006, acht jaar na de eerste online applicatie, gebruikte 38% van de kiesgerechtigden in Nederland de StemWijzer (Cedroni & Garzia, 2010).

Volgens Krouwel (2012) liggen de belangrijkste factoren voor het succes van deze VAA's in de verwarrende en onstabiele competitie in de politiek, en in de manier waarop politiek wordt vormgegeven door media. De mensen zijn toe aan objectieve en overzichtelijke hulp. Daarnaast is het in de 21^e eeuw belangrijk om duidelijkheid te scheppen over het onderscheid tussen partijen, omdat zij niet meer te scharen zijn onder hun 'traditionele' waarden. Ook komen er steeds meer verkiesbare partijen bij, dus kan de kiezer met behulp van de VAA een aantal partijen overwegen en bestuderen (Krouwel, 2012). Daarnaast blijkt dat politieke issues steeds belangrijker worden voor kiezers (Franklin 2003, in Krouwel 2012). Voor gebruikers zijn de kieswijzers het meest belangrijk om partijen te kunnen vergelijken, blijkt uit onderzoek van Motivaction (2010). Het is dan ook geen wonder dat in Nederland de kieswijzers zo populair zijn: wij hebben veel partijen om uit te kiezen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Engeland (Wall, Sudulich, Costello & Leon, 2009). Er is dus wetenschappelijk onderzoek gedaan naar waarom de stemadviesinstrumenten zo veel gebruikt worden en populair zijn.

Stemadviesinstrument – simpel of wetenschappelijk?

De bekendste stemhulpen in Nederland zijn StemWijzer en Kieskompas. Zij verschillen vooral op methodologisch vlak. StemWijzer heeft een educatief doel en dient als een politieke voorkeurstest. Dit instrument streeft er naar om meer politieke kennis bij de kiezer te brengen zodat deze een 'wijzere' stem kan uitbrengen. Deze standpunten moeten uitvergroten en situaties versimpeld worden om keuzes te kunnen maken. De stellingen worden dus ongenueanceerd gevraagd, om de verschillen op deze manier zichtbaar te maken. Deze vragen zijn dus kort door de bocht, en kunnen beantwoord worden met 'ja', 'nee' of 'geen van beide'. Daarnaast is dit instrument bedoeld voor de hele Nederlandse bevolking, waarbij beseft moet worden dat driekwart een VMBO- of MBO-niveau heeft. De test moet dus simpel en eenduidig te begrijpen zijn. "De StemWijzer is er niet zozeer voor de wetenschap, maar eerst en vooral voor de kiezer" (De Graaf & Scheltens, 2011: 11). Deze VAA biedt dus inhoudelijke politieke standpunten aan zodat de kiezer deze leert kennen en op basis hiervan een keuze kan maken.

Het doel van Kieskompas is daarentegen juist wel de wetenschappelijke aanpak. Kieskompas baseert de positie van de partijen op onderzoek en laat dit niet afhangen van de partijen zelf, die onaantrekkelijke antwoorden zouden kunnen verbloemen. Met behulp van deze VAA kan de kiezer zijn positie in het politiek landschap ontdekken. Door op stellingen te antwoorden, wordt de gebruiker in een spectrum met twee assen geplaatst. Bij deze stemhulp wordt, zoals bij de StemWijzer wel het geval is, geen extra informatie gegeven over de onderwerpen. Kieskompas wil dat de kiezer eerst een eigen mening vormt, voordat deze gekleurd wordt door de informatie van partijen. Daarnaast kan de gebruiker de stellingen beantwoorden met een vijfpuntsschaal, om meer nuance aan te kunnen brengen. De visuele representatie geeft de gebruikers de mogelijkheid om hun relatieve positie ten opzichte van alle partijen te zien (Krouwel, 2012). Het geeft dus geen stemadvies. De geïnteresseerde kiezer kan doorklikken naar allerlei analysemogelijkheden zodat hij zich naar eigen behoefte kan verdiepen in partijstandpunten.

Deze twee instrumenten hebben dus een andere manier van aanpak hoe zij hun gebruiker het best kunnen helpen naar een weloverwogen keuze in het stemhokje.

Volgens Cedroni & Garzia (2010) zijn deze applicaties vooral bedoeld om het begrip over de politieke partijen te vergroten bij de kiezers. Op deze manier kunnen kiezers meer geïnteresseerd raken in politiek, gemotiveerd raken om over politiek te discussiëren en zich meer in politiek gaan verdiepen. Het is dus belangrijk om het gebruik van een VAA leuk en plezierig te laten zijn, zodat meer interesse opgewekt wordt voor politiek.

Invloed van stemadviesinstrumenten op kiesgedrag

Door de groeiende populariteit en het toenemende gebruik van VAA's, wordt in de wetenschap steeds meer gevraagd naar onderzoeksresultaten over de invloed van deze instrumenten op het stemgedrag van de gebruiker. Een van de weinige beschikbare onderzoeken over dit onderwerp van Wall, Krouwel en Vitiello (2011) toont aan dat gebruikers wel luisteren naar het online advies, maar dat zij deze aanbeveling zeker niet klakkeloos volgen. Wanneer kiezers als advies krijgen die zij overwogen om op te stemmen, vergroot de waarschijnlijkheid aanzienlijk dat zij op deze aanbevolen partij zullen stemmen. Advies wat niet overeenkomt met de voorkeur, wordt meestal door de gebruikers genegeerd. Daarnaast lijkt het gebruik van een stemhulp een positief effect te hebben op de opkomst (Marschall & Schmidt, 2010 in: Fossen, Anderson & Tiemeijer, 2012). Naast deze uitkomsten, zijn er nauwelijks artikelen die de invloed van de instrumenten op stemgedrag onderzoeken.

Stemwijzer voor de democratie

Er is veel onderzoek verricht naar de inhoud van de adviesinstrumenten. Er worden veel criteria en adviezen voorgeschreven, waaraan de VAA's moeten voldoen om hun potentiële waarde te realiseren. Wall et al. (2009) benadrukken dat het van groot belang is dat stemadviesinstrumenten transparant zijn en goed worden ontwikkeld. Deze instrumenten kunnen op die manier hun potentie tot *informational vehicles* maximaal tot uiting laten komen. Wanneer bijvoorbeeld veel kiezers ontevreden zijn met de geplaatste positie van de partijen in het politiek spectrum, kan dit potentieel schadelijk zijn voor het democratisch proces. Op deze manier nemen ze het instrument niet serieus, wat hen minder goed kan helpen een keuze te maken. Het is belangrijk dat politieke wetenschappers nauw betrokken zijn bij de kwaliteit waarborging van de VAA's (Krouwel, 2012). Politieke partijen krijgen dan ook een mogelijkheid om de plaatsing en invulling van de antwoorden te controleren. StemWijzer en Kieskompas hebben echter wel het laatste woord, daar het hun instrument is.

Ethiek: wat weegt mee, wat niet?

Daarnaast moet het instrument door een breed publiek gebruikt kunnen worden, pas dan zou dit instrument een verbetering van de democratie kunnen realiseren. Op deze manier geldt een stemhulp als een soort referendum, waarmee een indicatie gegeven kan worden met welke beleidsplannen je het eens bent en kan je dat via je stem laten doorklinken.

Een belangrijk aspect wat hier niet mee meegewogen wordt, is het rationele van de mens. Hoe zwaar wegen principes, tradities, en belangen op? De stemhulp laat ons kiezen op basis van *trending topics*. Maar wanneer er over twee jaar nieuwe beslissingen genomen worden over andere onderwerpen, kan je niet weer je stem laten horen. Daarom kies je nu voor de partij die dan jouw de standpunt zal vertegenwoordigen (Fossen et al., 2012). Bij het Kieskompas wordt gevraagd om partijleiders te beoordelen op begrip en kwaliteiten als premier, maar dit wordt niet meegerekend in de einduitslag. Hoe zwaar weegt deze rationaliteit mee bij het maken van een partijkeuze?

Sturende factoren

Er wordt gediscussieerd over de inhoud en ontwerpkeuzes van de adviesinstrumenten. Fossen, Anderson en Tiemeijer (2012) bespreken de mogelijke effecten van ontwerpkeuzes in Nederlandse stemhulpen. Het is duidelijk en logisch dat de makers van stemhulpen objectiviteit

en onpartijdigheid belangrijk vinden. Toch bepalen zij met hun selectie van thema's wat belangrijke punten zijn deze verkiezingen, terwijl kiezers hier misschien andere ideeën over hebben. Daarnaast heeft de formulering van een stelling een sturende werking. Stellingen die worden geformuleerd met 'verbieden', worden anders beantwoord dan wanneer 'toegestaan' wordt gebruikt, terwijl de stelling eigenlijk hetzelfde zegt (Holleman, 1999 in Fossen et al., 2012). Ook wordt een stelling vaak zonder nuance geformuleerd. Dit kan het idee geven dat een probleem gereduceerd kan worden tot een 'oneliner'. De hoeveelheid informatie die hier vervolgens bij wordt gegeven is ook moeilijk punt. Kieskompas geeft bijvoorbeeld geen extra informatie, alleen de vraag en antwoordmogelijkheden. StemWijzer geeft daarentegen wel extra informatie zodat de kiezer een onderbouwd antwoord kan geven. Dit hangt echter samen met het doel van de VAA: is dat meningen meten of mensen aan het denken zetten? De reactie van de gebruiker op de informatievoorziening is tot dusver nog niet onderzocht. Dit zal ik daarom meenemen in mijn onderzoek.

De selectie van onderwerpen wordt als ook als sturende factoren gezien. Doordat bepaalde onderwerpen wel of niet meegenomen worden in de 30 stellingen, profiteren bepaalde partijen hiervan. Hoeveel 'groene' vragen zitten er bijvoorbeeld in? (Walgrave, Nuytemans & Pepermans, 2009).

Er zit ook sturende werking in de berekening van het resultaat. De berekening van StemWijzer is redelijk simpel. Die van Kieskompas is echter meer complex omdat deze met meerdere assen te maken heeft. Hoe wordt bepaald welk thema op welke as staat? Ik zal echter niet verder ingaan op de berekening van het resultaatsscherm. Dit wordt duidelijk uitgelegd op in de FAQ's van de adviesinstrumenten.

VAA's moeten ontwerpkeuzes maken en zullen daarom altijd op een manier sturend zijn. Aan hen is dan de opdracht om te zorgen voor transparantie en de achterliggende methodiek openbaar te maken, zodat zij ook meewerken aan het open en betrouwbare karakter van de stemadviesinstrumenten.

Fossen et al. (2012) plaatsen nog andere vraagtekens bij de VAA's. Een partijvoorkeur ontwikkelen, is dat wel zo makkelijk te vangen "met een algoritme dat persoonlijke voorkeuren logisch samenvat in een geaggregeerd oordeel?" (164). Het is onvermijdelijk dat hierdoor de keuzes van de kiezers versimpeld en gestuurd worden.

Daarnaast maakt het een veronderstelling "over wat de competente burger moet weten en hoe deze moet omgaan met zijn verantwoordelijkheid als kiesgerechtigde" (164). De kiezer wordt verwacht op de hoogte te zijn van alle kwesties en overall een mening over te hebben. Echter, de kans is groot dat veel gebruikers tijdens de stemhulp pas worden geconfronteerd met nieuwe kwesties waar zij eerst nog een mening over moeten vormen. Uit onderzoek naar 'non-attitudes' blijkt dat mensen over veel onderwerpen geen overtuigende mening hebben (Converse, 1964; Tiemeijer, 2008 in Fossen et al., 2012). Dit is waarschijnlijk helemaal het geval wanneer het gaat over grote onderwerpen die zijn samengevat in één zin. Is het de taak van de burger om hier een mening over te hebben? Het is toch juist hun taak om een vertegenwoordiger te kiezen die een afgewogen mening heeft over deze concrete beleidsvoorstellen?

In deze sectie heb ik de dilemma's van stemadviesinstrumenten uiteengezet. Er zijn veel dingen onderzocht. Op het vlak van gebruikerservaring ontbreekt het echter aan kennis. Dit is dan ook waar ik mijn onderzoek op zal toespitsen.

Probleemstelling

Zoals reeds gesteld, wordt steeds meer gebruik gemaakt van stemadviesinstrumenten als Stemwijzer en Kieskompas. Er is in verhouding dus relatief weinig onderzoek naar het effect van de VAA's, maar vooral onderzoek *over* deze instrumenten. Echter, voordat onderzocht kan worden wat deze instrumenten doen, is het van belang dat er eerst naar gebruikers wordt

gekeken. Hoe gebruiken kiezers dit instrument eigenlijk? Begrijpen de gebruikers de uitslag en hoe interpreteren ze deze? Dit zijn vragen waar nog geen antwoord op is gevonden, terwijl deze ontwikkeling van deze instrumenten erg opkomend is, en dit de vraag dus zeer relevant maakt. Het is van belang om inzicht te hebben in een instrument waaraan veel mensen houvast en overzicht ontleen in tijden van verkiezingen.

Onderzoek

In dit onderzoek zal ik een nog onbekende weg inslaan, namelijk het stemadviesinstrument beschrijven vanuit het perspectief van de gebruiker. Ik zal de intenties van de makers en de ervaringen van de gebruiker aan elkaar proberen te koppelen.

Ik zal het gebruik van het stemadviesinstrument bestuderen, waarbij ik specifiek kijk naar Kieskompas. Kieskompas heeft één doel wat zij expliciet uitdragen en letterlijk verwoorden op hun website: "Het doel van Kieskompas is gebruikers inzicht te verschaffen in complexe keuzeprocessen, waarbij Kieskompas hen ook in staat stelt een uitgebreide analyse te maken van de keuzemogelijkheden" (Kieskompas.nl, 2012). Er zijn echter ook impliciete doelen die minder actief op de voorgrond worden geplaatst, maar waar ook naar gestreefd wordt. Kieskompas wil politieke participatie bevorderen, het begrip van stemgerechtigden vergroten over politieke kennis en de eigen positionering binnen het politieke landschap, en daarnaast moeten stemgerechtigden op grond van onderbouwde redeneringen een stem kunnen formuleren. Gebruikers moeten Kieskompas ervaren als een middel dat weinig moeite kost en als een middel dat leuk is (Fossen, Anderson & Tiemeijer, 2012).

Ik bestudeer dus het gebruik van Kieskompas, om te weten te komen of de door hen gestelde doelen behaald worden, teneinde specifieke veranderingen aan te bevelen waardoor dit verbeterd kan worden. Naast de specifiek geformuleerde doelen van Kieskompas, heb ik ook de algemenere doelen van stemhulpen meegenomen in het onderzoek. Deze zijn: behulpzaam zijn bij het maken van een politieke partijkeuze, de politieke participatie bevorderen en het vermeerderen van kennis van de verschillen en overeenkomsten tussen standpunten van partijen (de Graaf & Scheltens, 2011). De vraag die dit artikel centraal zal staan is: *hoe is de gebruikservaring van Kieskompas en draagt de gebruikservaring bij aan het behalen van hun doelstellingen?*

Met het bestuderen van het gebruik en begrip van Kieskompas:

- kan inzichtelijk worden gemaakt of en op welke manier het expliciete doel behaald wordt;
- kan inzichtelijk worden gemaakt of en hoe de impliciete doelen behaald worden;
- kunnen eventueel aanbevelingen worden gedaan om aspecten van het instrument te verbeteren.

Met een antwoord op deze vragen wordt er meer inzicht verkregen in het gebruik en begrip van dit stemadviesinstrument.

Grenzen

Met dit onderzoek zal meer inzicht komen in hoe gebruikers te werk gaan met dit instrument: hoe vinden zij de stellingen, begrijpen zij precies wat er bedoeld wordt, begrijpen zij het resultaatsschermbild, gebruiken en begrijpen ze alle analysemogelijkheden en wat vinden ze daar van? Omdat er bij dit beschrijvende onderzoek geen toetsing plaats vindt, kan dit onderzoek niets concluderen over eventuele causaliteit of beïnvloeding. Deze kwalitatieve analyse legt de nadruk op het inzichtelijk maken van hoe mensen het gebruik van Kieskompas ervaren. Het laat zien waar ruimte is voor verbetering, zodat de gestelde doelen gerealiseerd kunnen worden.

Methode en procedure

Selectie van proefpersonen

Mensen tussen 18-34 jaar die hoger opgeleid zijn, behoren tot het profiel van de primaire gebruiker van Kieskompas. Mensen uit deze leeftijdsgroep die het best bekend is met de stemadviesinstrumenten en maken hier graag gebruik van via internet. Zij gebruiken dit instrument om te kijken welke partij het beste bij hen past (Motivaction, 2010). Oudere mensen houden bij stemmen vaak vast aan hun vertrouwde partij waar zij al jaren op stemmen. Jongere mensen hebben door de ontzuiling geen 'vaste omgeving' waar een partij bij hoort (Motivaction, 2010). Daarom zal ik nu juist in dit onderzoek kijken naar de waardering, gebruik en begrip van de primaire gebruiker van Kieskompas: hoogopgeleide mannen en vrouwen tussen 18 en 34 jaar. Daar deze categorie mensen het meest gebruik maakt van dit stemhulpinstrument, is het grootste belang dat in kaart wordt gebracht wat zij hier voor waarde aan toekennen en wat hun ervaringen zijn met het Kieskompas.

Voor dit onderzoek zijn 22 personen geselecteerd die verschillen in geslacht, leeftijd, opleiding en politieke voorkeur. Deze variatie is zo groot mogelijk gemaakt om op deze manier een breed en gevarieerd beeld op de stemhulp te achterhalen. Afhankelijk van mening en achtergrond van participanten worden stellingen logischerwijs anders begrepen. Ik heb geprobeerd net zo veel verschillen aan te brengen in deze groep als in de 'echte' gebruikers. De participanten zijn tevens geselecteerd op dat zij tot dusver nog geen gebruik hadden gemaakt van Kieskompas 2012. De participanten zijn geworven via kennissen, aan wie ik heb gevraagd of zij links of rechts georiënteerde mensen kenden. Op deze manier heb ik een participantengroep ontwikkeld waar in zelfs variatie in partijvoorkeur aanwezig is. Uiteraard was de uitslag van hun test nog niet bekend, dus was de selectie op politieke voorkeur op vertrouwen van de inschatting van onze tussenpersoon. Dit bleek achteraf meestal een goede inschatting te zijn geweest.

Met dit onderzoek hebben 11 mannen (22 - 31 jaar) en 11 vrouwen (18 - 30 jaar) meegewerkt, waarvan 7 een HBO-niveau en 15 participanten WO-niveau hebben. Deze gegevens zijn schematisch terug te vinden in bijlage I. Met deze groep heb ik zo'n gevarieerd mogelijk beeld weer te geven van de gebruikers van Kieskompas, omdat de gebruikers 'in het echt' ook gevarieerd zijn.

Procedure

Met elke participant heb ik een afspraak gemaakt om het gebruik te observeren. Bij het maken van de afspraak is vermeld dat een afname ongeveer een uur in beslag zou nemen, zodat de participant van te voren wist waar hij op kon rekenen. Bij negentien participanten heeft de afname bij hen thuis plaats gevonden en de andere drie in Universiteits Bibliotheek Binnenstad in Utrecht. Op deze manier was de participant in een vertrouwde en rustige omgeving en kon de afname ongestoord gebeuren. Ook waren hier de faciliteiten als internet en een afgesloten ruimte beschikbaar.

De participant kreeg de opdracht uitgelegd voordat de opname² begon: van te voren een vragenlijst invullen, vervolgens het Kieskompas gebruiken zoals hij dat zelf zou doen ("dus je mag ook een vraag overslaan"), vervolgens een nagesprek en dan nog een korte vragenlijst. Zo wist de participant precies waar hij aan toe was. Tevens werd de participant gevraagd om hardop te denken, om zo de denkstappen inzichtelijk te maken. In het gesprek werd ook verteld dat hij twee keer dezelfde vragenlijst moest invullen.³

Na de uitleg werd de recorder aangezet en begon de participant met vragenlijst 1. Vervolgens kwam hij uit op de beginpagina van Kieskompas, waar hij het gehele instrument zelf gebruikte.

² Tijdens het gebruik worden het beeldscherm, inclusief muisbewegingen, en de participant opgenomen met het computerprogramma Morae. Hierdoor is alle data beschikbaar gehouden en wordt de analyse niet gestuurd door slechts de observaties tijdens de afname. De video's van de observaties zijn bijgevoegd in bijlage VI.

³ De pop-up, ingevoegd met ditzelfde opnameprogramma, bevraagt namelijk dezelfde informatie als de participant moet opgeven bij Kieskompas. Met de gegevens in deze pop-up kan het computerprogramma een gegevenstabel maken, dus dit is gedaan om dataverwerking minder omslachtig te maken.

Tijdens dit gebruik heb ik mij nadrukkelijk op de achtergrond gehouden, om geen sturing te veroorzaken. Ik heb alleen de gebruikers aangespoord om hardop te blijven denken, door middel van *cues* (zie verder). Echter, wanneer een participant een vraag stelde, heb ik deze vaak wel beantwoord en is de situatie later in het interview besproken.

Nadat de participant aan gaf klaar te zijn met het gebruik, hield ik een nagesprek. Tijdens dit interview heb ik het gebruik en de waardering geëvalueerd, door het instrument te bespreken op chronologische volgorde. Wanneer een functie ter sprake kwam die de participant niet had gebruikt, werd hij alsnog gevraagd om dit te gebruiken en werd dit vervolgens geëvalueerd. De structuur van dit interview is te vinden in bijlage III, p. 4. In de vragenlijst en in het interview werden aan de hand van het gebruik ook de doelen bevraagd. "Heb je het gevoel dat je betrokkenheid bij de politiek veranderd is door het gebruik van dit instrument?" is een voorbeeldvraag van hoe de politieke participatie werd bevraagd.

Op deze manier heb ik met 22 personen het gebruik van dit instrument besproken en zijn onduidelijke situaties toegelicht. Tijdens het interview heb ik geprobeerd om min mogelijk te sturen. Hiermee zou namelijk het antwoord beïnvloed kunnen worden, terwijl dit aan de persoon overgelaten moet worden (Emans, 1990). Doordat sommige mensen korte antwoorden gaven of alleen 'ja' en 'nee', heb ik in sommige situaties anders gehandeld. Op zo'n moment heb ik meer sturende vragen gesteld om hiermee meer informatie te ontlokken. Dit leidde vaak tot meer informatie van de participant waardoor ik dus nu alsnog meer kennis heb van zijn gebruik van dit instrument.

Na het gesprek werd de participant nog gevraagd om een vragenlijst in te vullen (bijlage II, p. 2-3). Deze bevatte vooral vragen over de invloed die Kieskompas heeft gehad op de partijkouze en naar een veranderde motivatie. "Door Kieskompas voel ik mij meer gemotiveerd om te gaan stemmen" is een voorbeeldstelling uit de vragenlijst. Via deze weg werd de participant nog gedwongen om na te denken over wat Kieskompas voor hem had betekend en hier een expliciet antwoord te kiezen. Tevens is dit een extra weg geweest om informatie te krijgen over of de doelen van dit instrument gehaald worden.

Hardop-denkmethode

Bij de hardop-denkmethode ligt de betekenis voor de hand: de participant dient tijdens het uitvoeren van een taak zijn gedachten te verbaliseren. De verzamelde data kan gebruikt worden om effectiviteits- en efficiëntieproblemen te vinden. Vervolgens kunnen die problemen in de taakuitvoering worden herleid tot elementen die verbeterd zouden kunnen worden (De Jong & Schellens, 1995).

Voor dit onderzoek heb ik de hardop-werkmethode van Ericsson & Simon gebruikt. Dit houdt in dat ik de participant neutrale maar gestuurde *reminders* heb gegeven wanneer hij stil is (Krahmer & Ummelen, 1999). Deze *cues* dienen het gebruiksproces zo min mogelijk storen om de handeling zo natuurlijk mogelijk te laten zijn. Voorbeelden van gebruikte *cues* zijn "kan je aangeven waarom je dit nu doet?" of "probeer hardop te blijven nadenken". Ik heb dus niet in de situaties zelf gevraagd naar waarom iets gebeurt of waarom hij iets op een bepaalde manier oplost, zoals Boren & Ramey voorschrijven (Krahmer & Ummelen, 1999). Ik heb dit soort situaties genoteerd en later aangesneden in het nagesprek. De aansprekende opmerkingen waren niet vaak nodig, omdat participanten over het algemeen spraakzaam waren. Ik heb geen oefentaak gedaan, zoals de methode van Ericsson & Simon wel voorschrijft. Dit wordt verder besproken in de discussie.

Bij de hardop-werkmethode wordt de taakuitvoering niet belemmerd, het vertraagt de taak slechts. De tekst hardop voorlezen heeft geen invloed op het tekstbegrip (Ericsson, 1988 in: De Jong & Schellens, 1995). Sommige participanten gaven juist aan dat zij hun eigen mening beter konden begrijpen doordat zij hardop moesten denken. Wel hadden twee participanten (3 en 5) last van concentratieproblemen. Zij vonden het moeilijk om zich te concentreren op het invullen van de test en om hardop te denken. Zij gaven dit ook als reden aan waarom zij niet veel

vertelden tijdens het hardop denken. Deze manier van gegevensverzameling is erg afhankelijk van de verbale begaafdheid van de participanten. Sommige personen praatten meer dan anderen en konden hun denkstappen beter verbaliseren.

De beoordelaarsbetrouwbaarheid van de hardop-werkmethode is een lastig punt. De grote hoeveelheid informatie en de ambiguïteit kan mogelijk voor interpretatieproblemen zorgen (De Jong & Schellens, 1995). Echter, de observaties en hardop-denkegegevens zijn allemaal besproken tijdens het nagesprek om deze interpretatieproblemen zo veel mogelijk te voorkomen.

Analyse methode

Het gebruik van het instrument wordt opgenomen met een computerprogramma. Dit registreert muisbewegingen, het beeldscherm en filmt de participant, zodat dit als video terug te zien is. De gegevens zijn geanalyseerd door eerst met behulp van de film een tekstuele beschrijving te maken per participant (bijlage IV, p. 5-29). Vervolgens zijn deze beschrijvingen per taak en per persoon schematisch vormgegeven (bijlage V, p. 30-46). Vanuit die tabellen zijn verschillende situaties gekwantificeerd en beschreven. Deze analyses staan beschreven bij 'Resultaten'. Al met al moet de methode zoals hierboven beschreven een gedegen inzicht geven in de onderzoeksvraag: *hoe is de gebruikservaring van Kieskompas en draagt de gebruikservaring bij aan het behalen van hun doelstellingen?*

Bureau-analyse

Het Kieskompas heeft veel opties en mogelijkheden. In deze bureau-analyse is te lezen welke stappen de gebruiker doorloopt, wat mogelijkheden zijn en waar mogelijke problemen kunnen optreden. Op deze manier kon ik tijdens de afname van het onderzoek extra letten op hoe gebruikers omgaan met deze mogelijke knelpunten van het instrument.

Het doel van Kieskompas is gebruikers inzicht te verschaffen in complexe keuzeprocessen, waarbij Kieskompas hen ook in staat stelt een uitgebreide analyse te maken van de keuzemogelijkheden. Voor gebruikers moet het volkomen helder zijn wat voor hen de beste keuze is en waarop deze is gebaseerd (Kieskompas, 2012). De vraag of deze doelstellingen met dit instrument behaald kunnen worden, is echter nog niet beantwoord. In deze paragraaf zal ik een beschrijving geven van het instrument Kieskompas. Ik start met de bureau-analyse bij de beginpagina van de website van Kieskompas.

Beginpagina www.kieskompas.nl

Op de beginpagina van de website wordt de gebruiker verwelkomd met de tekst 'Tweede Kamerverkiezingen 2012', geplaatst in het centrum van het scherm (figuur 1). De gebruiker ziet hier door gelijk het onderwerp van deze website. Onder deze titel staat een kader met 'Ontdek uw positie in het politieke landschap voor de

Tweede Kamerverkiezingen van 12 september 2012'. Daarnaast staat in een kader in een afstekende kleur 'Start', waardoor deze erg opvalt. Het is dan ook waarschijnlijk dat gebruikers alleen 'Tweede Kamerverkiezingen 2012' zien en dan gelijk op start klikken, zonder dat ze de andere tekst lezen. Daar in wordt vermeld dat dit instrument de gebruiker helpt de positie in het politieke landschap te vinden, in plaats van een advies uit te brengen zoals veel andere stemhulpverleners wel beloven. De kans bestaat dat de gebruiker dit mist en zo met een ander idee aan dit instrument begint dan Kieskompas wenst.

Stellingen

Nadat de gebruiker op 'Start' heeft geklikt, komt hij binnen in een volgend scherm (figuur 2). Hier staat 'Geef uw mening over de 30 stellingen die verschijnen. Dit duurt slechts enkele minuten'. Onder deze tekst staat echter een antwoordformulier, waar de gebruiker zijn geslacht, geboortjaar en hoogst genoten opleiding kan invullen. Ook wordt er gevraagd hoe zeker de gebruiker al weet op welke partij hij gaat stemmen. Daar kan de gebruiker kiezen uit: ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen, ik twijfel nog tussen twee of meer partijen, ik weet het nog niet of ik ga helemaal niet stemmen. Er wordt niet bij vermeld waar deze gegevens voor worden gebruikt. In dit scherm zijn de tekst en gevraagde handeling niet compatibel, al denk ik niet dat dit tot problemen leidt. De meeste gebruikers zijn gewend aan de omgang met internet en ik verwacht daarom dat zij begrijpen dat zij dit formulier in moeten vullen.

Er wordt boven in beeld een stappenplan gegeven, waarin de gebruiker kan zien waar hij zich in het instrument begeeft. In dit scherm wordt de uitleg gegeven voor 'Stellingen'. Het is nog onduidelijk wat 'premier' en 'partijen' inhoudt, alvorens de gebruiker bij de uitslag komt.

The screenshot shows a web interface for the 'Tweede Kamerverkiezingen 2012'. At the top, there is a navigation bar with links: Home, Stellingen, Premier, Partijen, and Uitslag. The main heading reads 'Geef uw mening over de 30 stellingen die verschijnen. Dit duurt slechts enkele minuten'. Below this, there are four questions with corresponding input fields:

- Wat is uw geslacht? (Radio buttons for Man and Vrouw, with Vrouw selected)
- Wat is uw geboortjaar? (Dropdown menu showing 1991)
- Wat is uw hoogst genoten opleiding? (Dropdown menu showing HBO/ WO- bachelor of kar)
- Hoe zeker weet u al op welke partij u gaat stemmen? (Dropdown menu showing Ik weet het nog niet)

A red button labeled 'ga verder' is located at the bottom right of the form.

Figuur 2. Schermafbeelding van gegevens invoeren.

Na het invullen van het formulier kan de gebruiker klikken op 'Ga verder'. Dan komt hij in het volgende scherm (figuur 3). Nu kan hij beginnen met het invullen van de 30 stellingen. De gebruiker heeft 6 antwoordopties: helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens en geen mening. De knop met 'geen mening' is lichtgekleurd, wat voor een duidelijk onderscheid zorgt. Dit zou moeten laten zien dat wanneer die wordt gebruikt, het antwoord niet meegerekend wordt voor de uitslag. Het zou ook kunnen zijn dat mensen door de onopvallende kleur over de knop heen kijken. Ik denk echter dat de gebruikers eerst het hele scherm bestuderen voordat zij een antwoord geven dus dat de knop maar weinig mensen zal ontgaan.

Boven in beeld is een balk geplaatst waar in te zien is hoe ver de gebruiker al is met vragen beantwoorden. Ook kan hij hier op een getal klikken en komt hij op die manier terug bij die stelling. Hier is ook

The screenshot shows the first poll question: 'Nederland moet in de euro blijven'. At the top, there is a progress bar with numbers 1 through 30, where 1 is highlighted in red. Below the question, there are six response buttons: 'helemaal mee eens', 'mee eens', 'neutraal', 'niet mee eens', 'helemaal niet mee eens', and 'geen mening'. The 'geen mening' button is light gray, while the others are red.

de mogelijkheid om het antwoord te wijzigen. Het is de keuze van Kieskompas om naast de stelling

Figuur 3. Schermafbeelding van stelling 1.

wijzigen. de stelling

geen verdere achtergrondinformatie te geven over het betreffende onderwerp. Op deze manier willen zij de gebruiker niet beïnvloeden en hen zelf over onderwerpen na laten denken, waarna zij vervolgens zelf informatie kunnen zoeken. Ik verwacht dat dit voor sommige gebruikers lastig is, omdat niet iedereen beschikt over de benodigde politieke kennis om de 30 stellingen onderbouwd te kunnen beantwoorden. Zo luidt een stelling “in Nederland moet strenger gestraft worden dan nu”. Ik denk dat niet alle gebruikers op de hoogte zijn van de huidige stand van zaken wat betreft straffen in Nederland. Tevens worden termen ‘Europese integratie’ of ‘hypotheekrenteaftrek’ gebruikt, waarvan waarschijnlijk ook niet alle gebruikers weten wat dat inhoudt. Daardoor verwacht ik dat het voor die mensen lastig kan zijn om een onderbouwde mening te geven over stellingen waar zij niet veel kennis over hebben.

Premier en partijen

Nadat de gebruiker de stellingen heeft beantwoord, komt hij aan bij een nieuw scherm. In de balk boven in het scherm is te zien dat de gebruiker een stap verder is in het schema. Hij krijgt de vraag om over 11 partijleiders in te vullen hoe geschikt hij of zij is voor het premierschap. De antwoordopties gaan van 0 – 10 en daarnaast is het mogelijk om ‘geen idee’ of ‘geen mening’ in te vullen. Onderaan het scherm staat in zwart gekleurde letters: “Deze vragen hebben geen invloed op uw positie in het politieke spectrum”. Naast deze tekst zijn de knoppen ‘Sla over’ en ‘Ga verder’ geplaatst.

Wanneer de gebruiker op deze pagina aankomt, verwacht ik dat hij eerst de pagina bestudeert om te kijken wat precies gevraagd wordt. In tegenstelling tot de rustige pagina-indeling van zojuist, staat deze pagina vol met keuzemogelijkheden en moet de gebruiker even wennen aan de nieuwe opzet. Als je niet bekend bent met dit instrument, verwacht je nu de uitslag. Ik verwacht dat de gebruiker eerst de vraag voorleest en vervolgens van boven naar beneden te werk gaat. Er staat geen beschrijving bij de persoon dus wordt beoordeeld op foto en naam. Ik vermoed dat niet alle gebruikers kennen. Ik denk dat de wat onbekendere partijleiders Arie Slob, Kees van der Staaij en Henk Krol vaak beoordeeld worden met ‘geen mening’ of ‘geen idee’. Daar deze beoordeling geen invloed heeft op de uitslag, denk ik niet dat hier inhoudelijke

Figuur 4. Schermafbeelding van vraag over premierschap.

Figuur 5. Schermafbeelding van vraag over partijen.

problemen kunnen ontstaan.

Na deze vraag, komt er nog een vraag over partijleiders: “In hoeverre denkt u dat onderstaande partijleiders u begrijpen?” Deze vraag heeft dezelfde antwoordmogelijkheden als vraag 1. Ook hier verwacht ik geen inhoudelijke problemen, omdat dit niet meegerekend wordt met de uitslag. Hier kan het knelpunt optreden dat de gebruikers de minder bekende lijsttrekkers

niet kennen en daar dus geen gegrond oordeel over kunnen vellen. Inhoudelijk doet dit echter niets af aan het doel van Kieskompas.

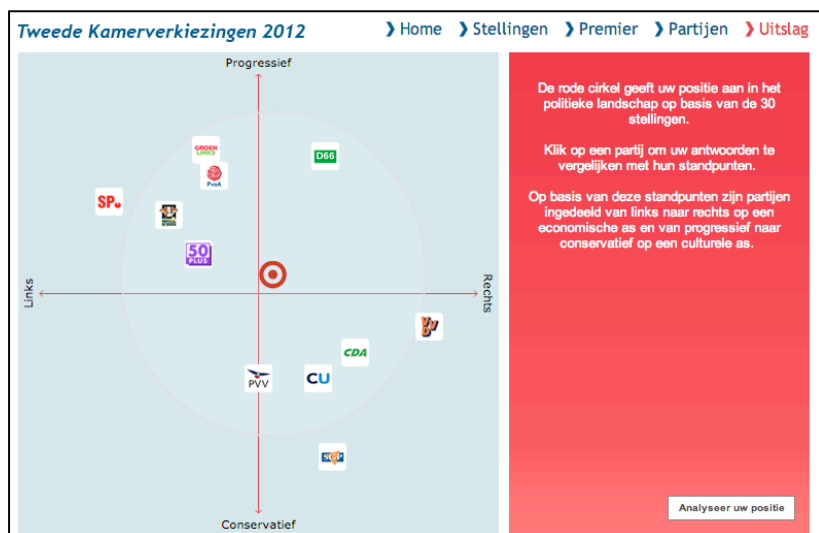
Na de twee vragen over de partijleiders is de gebruiker een stap verder in de balk boven in beeld. Hier wordt nog een derde vraag gesteld: "Hoe waarschijnlijk is het dat u ooit op de volgende partijen zal stemmen?" Hier worden niet meer partijleiders maar partijen zelf beoordeeld op een schaal van 0-10, 'geen idee' en 'geen mening'. De partijen staan op dezelfde plek als waar hun lijsttrekker net geplaatst stond. Ik verwacht hier minder herkenningproblemen dan bij de vorige vragen. Iemand heeft vaak sneller een mening over een partij dan over een specifiek iemand. Boven de vraag staat 'vraag 3 van 3', dus ze weten dat het de laatste vraag van de serie is. Ik vermoed dat de gebruiker deze drie vragen dan ook wel genoeg vindt.

Ook hier verwacht ik geen inhoudelijke problemen. Zoals net genoemd, telt dit niet mee voor de uitslag. Ik denk echter dat deze vragen eventueel problemen kan geven voor de motivatie van de gebruiker. Zij moeten veel vragen invullen met een grote schaal, wat veel cognitieve inspanning vraagt. Wanneer zij er achter komen dat dit niet wordt meegerekend voor hun positie, denk ik dat sommige participanten dit jammer zullen vinden. Ik verwacht niet zij zich dan afvragen voor welke doeleinden zij dit onderdeel hebben gebruikt. Dit staat namelijk nergens vermeld.

Uitslag

Na de vragen over de partijen is de gebruiker aangekomen bij de uitslag, zoals ook in het stappenplan te zien is. Hier kan de gebruiker zijn positie in het politieke landschap zien. In het rode kader staat een instructie, waar in uitgelegd wordt wat dit assenstelsel inhoudt. Dit landschap is verdeeld in twee assen: een economische as van links naar rechts en een culturele as van progressief naar conservatief. Er wordt ook vermeld dat wanneer je op een partij klikt, je jouw antwoorden kunt vergelijken met de antwoorden van een partij (zie figuur 6). Bij deze uitleg wordt echter niet benoemd wat de witte cirkel inhoudt. Ik verwacht dat veel mensen zich af zullen vragen wat de betekenis is van deze cirkel.

Het antwoord op deze vraag is alleen te vinden in de FAQ, waar naar een link geplaatst is onder aan de pagina. Ik verwacht niet dat veel mensen die zullen opzoeken, dus blijft die vraag zal vaak onbeantwoord blijven. Een knelpunt van grotere waarde is dat deze instructie slechts

Figuur 6. Schermafbeelding van 'instructie'

10 seconden zichtbaar is. Wanneer je op dit scherm aankomt, wordt de aandacht eerst naar het schema getrokken. Ik verwacht dat iedereen eerst verbaasd is over de beeldende weergave van het spectrum en pas daarna de instructie gaat lezen.

Na 10 seconden zal deze echter als een pop-up wegschuiven en niet meer terug te vinden zijn. De kans is hiermee dus aanwezig dat niet de gehele instructie gelezen wordt, waardoor de gebruiker daarna dit assenstelsel zelf moet interpreteren. Daarnaast wordt hij daardoor niet gewezen op de mogelijkheid om antwoorden te vergelijken. De gebruiker zou op deze pagina zelf

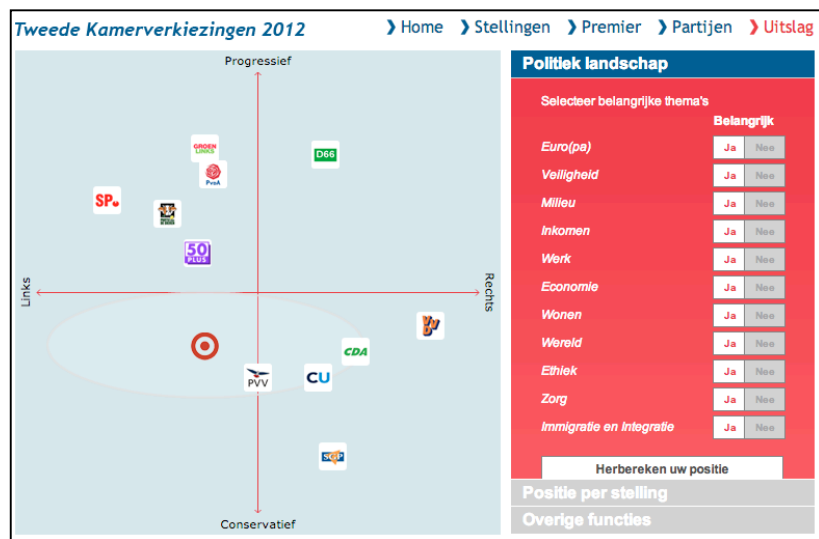
kunnen klikken op 'analyseer uw positie' maar komt hier waarschijnlijk niet aan toe. Daarom zal hij ook niet weten waar hij hierna terecht komt. Na 10 seconden komt de gebruiker automatisch op de volgende pagina.

Politiek landschap

Nadat de instructie wegschiet, komt de gebruiker op deze pagina terecht. Hier wordt gevraagd om over elf thema's te oordelen of de gebruiker die belangrijk vindt of niet. Verder wordt er geen uitleg gegeven. Nadat de gebruiker thema's heeft gedeselecteerd, kan hij zijn positie herberekenen door onder het rijtje op die knop te drukken. De partijen en de positie van de gebruiker (rode stip) zullen verschuiven naar de antwoorduitkomsten van de thema's die zijn gedeselecteerd (zie figuur 7). Zo wordt voor de gebruiker inzichtelijk gemaakt wat zijn positie is wanneer 'onbelangrijke' thema's niet worden mee gerekend.

Bij sommige thema's is het echter lastig om in te schatten wat hiermee bedoeld wordt.

Welke onderwerpen vallen bijvoorbeeld onder het thema 'wereld'? Ik verwacht dat weinig gebruikers onderwerpen zullen deselecteren omdat het hen niet precies duidelijk is wat zij hier mee uitsluiten. Hier zal dan een bruikbare analysemogelijkheid zijn kracht verliezen doordat het net iets te 'grof' is geschaald.

Figuur 7. Schermafbeelding 'Politiek landschap'

Positie per stelling

Vanaf nu is het aan de gebruiker zelf om analysemogelijkheden aan te klikken. Een mogelijkheid is om op 'positie per stelling' te klikken. Hier kan de gebruiker alle stellingen bekijken, inclusief het antwoord wat de partijen hebben gegeven en het eigen antwoord. Afhankelijk van het onderwerp zijn de antwoorden op de economische of culturele as geplaatst. Op deze manier wordt voor de gebruiker inzichtelijk hoe alle partijen de stelling hebben beantwoord en wordt hun positie in het spectrum verklaard. De gebruiker kan een thema selecteren en daarna worden de stellingen zichtbaar die onder dit thema vallen. Dit kan vervolgens ook gekoppeld worden aan de zojuist besproken analysemogelijkheid: hier wordt duidelijk welke stellingen onder welke thema's vallen en dan dus uitgesloten worden van de berekening in het spectrum.

Door de grijze kleur van de knop, verwacht ik dat het grootste probleem met deze functie is dat hij onopvallend is en dus niet gevonden wordt. De gebruiker moet de pagina aandachtig bestuderen om deze knop te vinden. Ook is de titel van de knop niet heel duidelijk, omdat deze mogelijkheid niet eerder is aangekondigd. Gebruikers moeten nog kennis maken met deze functie, dus de term 'positie per stelling' zegt hen nog niets.

Op inhoudelijk gebied verwacht ik dat gebruikers een probleem hebben met de onderbouwing van de antwoorden. Hier is namelijk heel overzichtelijk welk antwoord een partij geeft, maar nog niet waarom een partij dit heeft geantwoord. Wanneer de gebruiker op het symbool van de partij klikt, verschijnt er een pop-up met de alle stellingen, antwoorden en onderbouwing van die partij. Hier kan de gebruiker precies lezen wat en waarom een partij heeft geantwoord per

stelling (zie verder). De gebruiker wordt echter niet actief gemotiveerd om op zoek te gaan naar deze onderbouwing. Ik acht de kans groter dat gebruikers per ongeluk op de volgende pagina komen, dan expres. Dit is jammer, omdat zij hierdoor eventueel een grote meerwaarde van dit instrument kunnen mislopen. De mogelijkheid om door te klikken wordt echter niet vermeld, waardoor ik verwacht dat niet veel gebruikers deze functie door zullen hebben en weer een analysemogelijkheid mislopen.

Vergelijk uw antwoord

Er zijn twee manieren mogelijk om bij deze pop-up te komen (figuur 9). De eerste manier is vanuit het assenstelsel. In de instructie wordt uitgelegd dat wanneer de gebruiker op de partij

Figuur 8. Schermafbeelding van 'Positie per stelling'.

klikt, hij zijn antwoorden kan vergelijken

met die van de betreffende partij. Wanneer de gebruiker de instructie niet heeft gelezen, kan hij deze link ook 'toevallig' tegenkomen door over een partij te gaan met de muis. Dan springt een kader op waar de link in staat 'vergelijk uw antwoorden met de partij'. De andere manier om op dit scherm te komen is via de functie 'positie per stelling'. Daar moet de gebruiker dus op het symbool van de partij klikken en komt hij zo terecht op deze pagina.

Op deze pagina worden de stellingen, wederom op thema gebundeld, weergegeven met het antwoord van de gebruiker en het antwoord van de partij. De onderbouwing van het antwoord van de partij staat onder het kader. Wanneer de gebruiker op 'verkiezingsprogramma 2012' klikt, springt daar een tekst open met een citaat of argumentatie uit het partijprogramma of van hun website. De gebruiker kan door alle stellingen scrollen en zo voor elke stelling een beargumenteerde keuze van een partij terugvinden.

Ik verwacht twee knelpunten bij deze functie. Het eerste probleem is dat de term

'verkiezingsprogramma 2012' geen dekkende titel is voor de verkrijgbare informatie. Ik verwacht dat gebruikers op zoek gaan naar de argumentatie van een partij, maar hier niet in

Figuur 9. Schermafbeelding 'Vergelijk uw antwoorden'

slagen omdat de titel en vormgeving niet opvallen. Een bijkomend probleem is dat de onderbouwing niet altijd aansluit bij het gekozen antwoord. Bijvoorbeeld: D66 antwoordt op de vraag "Patiënten moeten gaan betalen voor iedere dag dat zij in het ziekenhuis liggen" met 'mee eens'. Echter, in hun uitleg staat niet dat zij het hiermee eens zijn, maar dat zij de kosten van zorg meer

inzichtelijk willen maken voor patiënten dus

dat zij een kopie van de rekening krijgen. Maar dus *niet* dat zij willen dat patiënten gaan betalen voor iedere dag dat zij in het ziekenhuis liggen. Dit kan het vertrouwen in het instrument aantasten.

Het tweede knelpunt is dat de gebruiker altijd boven aan de pagina binnenkomt. Dus wanneer de gebruiker in het vorige scherm een onderbouwing wenst voor de stelling over “Turkije mag nooit bij de EU” komt hij hier bij de stelling “Nederland moet in de euro blijven. Hij moet dan zelf door het scherm scrollen om bij de stelling te komen waar hij net vandaan komt. Ik verwacht dat mensen hierdoor vinden dat het te veel moeite kost om de argumentatie van de partij te vinden en daarom zullen afhaken om hun stelling met antwoord en onderbouwing op te zoeken.

Overige functies

Een andere grijze knop biedt ‘overige functies’. Deze pagina bevat hyperlinks die het mogelijk maken om het resultaat op te slaan, het resultaat te wissen, ‘vertel een vriend’ en het resultaat te printen (zie figuur 10).

Ik verwacht niet dat hier problemen ontstaan, omdat deze functies erg vanzelfsprekend zijn en niet bijdragen aan de specifieke doelstellingen van Kieskompas. Daarnaast verwacht ik niet dat hier veel gebruik van gemaakt zal worden: over het algemeen zijn mensen niet snel geneigd om hun stemgedrag uit te dragen naar derden.

Figuur 10. Schermafbeelding van ‘Overige functies’.

Kortom: inhoudelijk is veel aanwezig om de gebruiker inzicht te verschaffen en hen een uitgebreide analyse te laten maken van de keuzemogelijkheden. Echter, de tekstuele begeleiding en gebruiksgemak van de website kunnen naar verwachting obstakels vormen om de doelstellingen van Kieskompas te behalen. Hoe ervaren de 22 participanten dit?

Resultaten

In deze paragraaf zal ik de gedane observaties en interviews beschrijven. Ik bespreek veelvoorkomende en opvallende situaties die zich tijdens de 22 afnamemomenten hebben voorgedaan. Ik doe dit in de volgorde van hoe de participanten het instrument hebben gebruikt. Dit is een beknopte weergave van de resultaten. De gedetailleerde beschrijvingen van de afnames zijn bijgevoegd in bijlage IV en V.

1. Beginpagina

“Ontdek uw positie in het politieke landschap voor de Tweede Kamerverkiezingen van 12 september 2012”. Zoals in de bureau-analyse te lezen is, wordt dit expliciete doel van het Kieskompas op de beginpagina weergegeven. Geen van de participanten heeft de tekst op de beginpagina hardop gelezen. Een reden hier voor kan zijn dat de beginpagina als ‘startscherm’ open stond bij het begin van de observatie. De participanten kregen namelijk niet de taak om zelf naar de website te gaan, maar kregen de instructie toen de pagina al geopend was. Na de uitleg drukten alle participanten op ‘start’ en daarmee begon hun gebruik van het instrument. Ik ga er dus van uit dat geen van de participanten deze tekst heeft gelezen. Daar dit doel alleen op de

beginpagina wordt genoemd, sluit ik niet uit dat participanten daarom de uitslag anders interpreteren dan de bedoeling van Kieskompas is. Dit is helaas moeilijk te meten.

2. Stellingen

2.1 Gegevens invullen

Nadat ze op start hebben gedrukt, komen de participanten op de pagina waar zij hun gegevens moeten invullen en aangeven hoe zeker zij al zijn van hun stem.

Geen van de participanten vroegen zich af waarom zij deze gegevens in moesten vullen of hadden hier moeite mee. Echter, één vraag bracht wel wat onduidelijkheid met zich mee. Participanten begrepen de vraag “Wat is uw hoogst genoten opleiding” verschillend. Acht van de 22 participanten vullen het niveau van hun huidige opleiding in. De overige 14 vullen hun afgeronde opleiding in. Van deze 14 mensen zijn 6 mensen werkzaam en de overige 8 zijn net aan een vervolgopleiding begonnen. Het is gewenst om deze vraag te verduidelijken. Dit is echter geen obstakel wat de doelen van Kieskompas in de weg staat, dus ga ik hier niet verder op in.

2.2 Stellingen

Nadat de participanten de gegevens hebben ingevuld, konden zij beginnen met het beantwoorden van de 30 stellingen. De participanten hadden moeite met sommige vragen. Zeven participanten gaven aan dat zij de vraagstelling soms erg ongenueanceerd vonden. Vooral bij de stelling “Turkije mag nooit lid worden van de EU” werd geprotesteerd. “Wat een onzinnige stelling, je kan echt niet stellen dat een land *nooit* lid mag worden”, vindt participant 1. Ook is er veel kritiek op de stelling “Jonge asielzoekers die lang in Nederland zijn, moeten een verblijfsvergunning krijgen”. “Tegen zo’n enorm statement kan je moeilijk ja of nee zeggen”, vindt participant 15, “daar kan je zelfs met die nuancerende antwoordmogelijkheden niets goed antwoorden.” Er is echter ook begrip voor de moeilijke opgave voor de makers van Kieskompas. “Ik snap dat je wel zwart-wit moet formuleren, omdat je anders moeilijk verschillen kunt vinden tussen de partijen”, begrijpt participant 4.

Naast de nuancering worden ook opmerkingen gemaakt over de duidelijkheid van de stellingen. Vijf participanten gaven aan dat zij de stelling soms erg onduidelijk vonden. “Dan kan je zeggen dat politiek een hogere zaak is, maar het heeft wel te maken met alle inwoners van je land”, vindt participant 10. Deze participanten gaven ook aan dat zij de vraagstelling in het vervolg liever specifieker zouden zien of meer informatie zouden willen (zie 2.4).

Over de onderwerpen van de stellingen zijn de meeste participanten (18) tevreden. Zij geven aan dat ze de onderwerpen representatief vonden. “Een goede weergave van de actualiteit”, vinden participanten 3 en 8. Vier participanten zijn minder tevreden over de onderwerpkeuze. “Jammer dat er zo veel flauwe items in zitten en dat ze die niet door relevante onderwerpen vervangen”, vindt pcp 1. “Om iedereen tevreden te houden wordt er altijd een stelling over coffeeshops gedaan, terwijl iedereen weet dat ze het daar echt niet over hebben in de Tweede Kamer”, stelt pcp 7. Een ander (13) vindt dat “onderwerpen per thema aangeboden moeten worden, en je dan van te voren zelf een selectie kan maken waar je vragen over wil hebben.” Participant 20 mist onderwerpen als bijvoorbeeld de huizenmarkt. “Alle punten van een partijprogramma moeten hier in verwerkt worden, anders geef je geen compleet en representatief beeld.”

2.3 Antwoordopties

De stellingen konden beantwoord worden met zes antwoorden: vijf met een mening en de optie ‘geen mening’. Ik behandel nu eerst de meewegende antwoordopties.

Slechts twee van de 22 participanten hebben niet alle vijf de opties gebruikt. Eén persoon (pcp 21) gaf aan dat hij te voorzichtig was geweest. “Volgende keer moet ik duidelijker kiezen.” De andere participant (8) is heeft bewust niet gekozen voor de uiterste antwoordopties. “Je bent het

nooit ergens helemaal mee eens of helemaal mee oneens. Als ik het er mee eens ben, ben ik het er mee eens en niet *helemaal* mee eens. Ik had liever ‘mee eens’ en ‘een beetje mee eens’ als mogelijkheden gehad.” Participant 16 maakte wel gebruik van alle opties, al vond hij de vijf antwoordmogelijkheden lastig. “Het biedt tussenstappen en dwingt mij niet echt om te kiezen.” Een andere participant (10) zou liever uitgeschreven antwoorden zien. “Door de vraagstelling moest ik nu soms in een dubbele ontkenning antwoorden, dus moest ik goed nadenken of ik het dan juist wel of niet mee eens was.”

De overige negentien participanten waren tevreden over de ruime antwoordmogelijkheden. Zij gebruiken deze vooral “om te benadrukken hoe belangrijk je iets vindt” (pcp 1) en “wanneer ik een heel duidelijk gevoel heb over een stelling” (pcp 2). “Het is prettig om je antwoorden te kunnen nuanceren”, stelt participant 22.

Twee personen vonden de volgorde van de antwoorden opmerkelijk. “Ik had juist de knoppen andersom verwacht” (pcp 16) en “ze doen het tegenovergestelde van het gangbare. Het gaat toch normaal van niet mee eens naar mee eens?” (pcp 12).

Naast de vijf antwoordmogelijkheden nog de optie om ‘geen mening’ in te vullen. Het is opvallend dat met deze knop op drie manieren is omgegaan. Hij is of gebruikt, of gezien maar opzettelijk niet gebruikt, of helemaal niet opgevallen.

De knop werd gebruikt door zeven van de 22 participanten. Zij deden dit bij stellingen waar ze te weinig kennis over hadden. “Ik gebruikte geen mening bij de stelling waar ik te weinig over weet” (pcp 4). Participant 14 “vond het prettig om deze knop te gebruiken wanneer de vraag niet relevant was.”

Acht participanten hebben de knop gezien, maar hebben hier geen gebruik van gemaakt. Participanten 12 en 17 gaven als reden aan dat zij overal een mening over hebben en de knop dus niet nodig hadden. Een andere participant (15) had de knop wel gezien, maar “dacht dat niet dat die meetelde door het kleurverschil, dus dat ik die niet mocht gebruiken”. Participant 3 viel deze knop pas laat op, maar zij vindt het juist goed dat die zo onopvallend is. “Doordat ik dacht dat ik een optie moest kiezen, werd ik meer gestimuleerd om een mening te vormen. Anders had ik er vaker gebruik van gemaakt.”

Zeven personen hebben de knop helemaal niet gezien. Zes van hen (pcp 2, pcp 6, pcp 9, pcp 11, pcp 20 en pcp 21) vertelden in het interview dat ze die knop anders wel hadden gebruikt voor stellingen waar ze nu ‘neutraal’ hebben ingevuld. “Zo had ik de stellingen die mij minder uitmaken, minder mee kunnen laten tellen voor mijn uitslag” (pcp 11). Deze personen hebben steeds ‘neutraal’ gestemd wanneer ze geen antwoord wisten of geen mening hadden.

De meesten is de knop niet opgevallen door het kleurverschil. “Omdat die wit gekleurd is, viel de knop weg tegen de achtergrond. Ook jammer dat deze optie niet van te voren vermeld is” (pcp 2).

2.4 Meer informatie

Tijdens het invullen van de stellingen en de interviews achteraf gaven participanten aan dat zij niet bij elke stelling de benodigde kennis beschikbaar hadden. Zo heeft participant 21 “sommige vragen meer op gevoel ingevuld dan op wat hij er van weet, over bijvoorbeeld de AOW en hypotheekrenteaftrek”. Ook participant 2 heeft dit probleem: “ik weet echt te weinig soms om antwoord te geven”. Participant 17 heeft het gevoel dat zijn “partijkeuze nu afhankelijk is van zijn kennis”. “Als je over onderwerp niet veel weet, ken je de consequenties van je antwoord niet”, stelt participant 16.

Zes van de 22 participanten bevelen in het nagesprek aan dat er informatieknop komt. Zo zou participant 12 “graag meer uitleg willen”, dat zou hem helpen bij zijn afweging. Volgens participant 9 “is er genoeg publiek wat dit soort zaken niet volgt en die dan geen idee hebben waar ze ja of nee op zeggen”. “Het is fijn wanneer zo’n informatieknop je uitlegt wat precies bedoeld wordt met politieke termen als Europese integratie en hypotheekrenteaftrek”, denkt

participant 6. Participant 20 vindt “achtergrondinformatie belangrijk omdat hij zich dan meer kan verdiepen en tot een beter antwoord komt. Dan wordt het resultaat ook eerlijker.” Doordat de antwoorden een verschillende weging hebben, krijg je een andere uitslag dan wanneer je gewoon ‘ja’ of ‘nee’ antwoordt. “De weging die partijen er aan toe kennen is op meer kennis gegrond dan mijn antwoorden”, merkt participant 16 op. Om deze reden vindt hij ook dat er meer informatie moet worden meegegeven aan de gebruiker, zodat deze een meer ‘gewogen’ antwoord kan geven.

3. Premier en partijen

Nadat de participanten hun laatste antwoord hadden ingevuld, komen de participanten bij de drie vragen over de premier en partijen. Hier moesten zij hun mening invullen op een schaal van 0 – 10 of kiezen voor ‘geen idee’ en ‘geen mening’. Ik bespreek deze vragen alle drie in deze paragraaf. De meeste participanten (18) vulden alle vragen in op volgorde van boven naar beneden. Drie participanten vulden de vragen echter in op de volgorde van bekendheid. Eén participant (13) vulde alleen een antwoord in bij de partijleiders die hij kent.

Drie (pcp 2, pcp 3 en pcp 20) van de 22 participanten hebben vraag 1 en 2 op dezelfde manier beantwoord. Terwijl participant 2 vraag 2 aan het beantwoorden was, zei ze: “nu doe ik precies hetzelfde als bij vraag 1”

Twee participanten vulden de vragen vergelijkend in. “GroenLinks weer minder dan de SP, dus dan krijgt de SP toch een 5 in plaats van een 4”, dacht participant 16 hardop. Bij hen werden de antwoorden dus ook nog gewijzigd, waar anderen elke partij een cijfer gaven en doorklikten.

Bijna iedereen heeft gebruik gemaakt van bij opties ‘geen mening’ en ‘geen idee’. Participant 19 vraagt zich af wat het verschil is tussen die twee antwoorden. Twee participanten zagen deze opties pas bij vraag 2 of 3 en één participant heeft deze opties helemaal niet gezien. De 21 andere participanten hebben deze vooral gebruikt bij de minder bekende partijleiders, zoals Kees van der Staa en Henk Krol. Participant 14: klikte op de naam om te proberen of hij meer informatie kon krijgen. Ook participant 9 vindt “het lastig “om een mening te hebben over mensen die minder in de media zijn”.

Participant 17 is van mening “dat er te veel opties zijn en de schaal is te groot”. Participant 16 deelt deze mening: “een vraag is leuk maar 3 is te veel. Als ik had gezien dat het er 3 waren had ik ze overgeslagen.”

Er zijn twee participanten die vragen hebben overgeslagen. Pcp 4 heeft vraag 2 overgeslagen. “Wat een rare vraag, deze ga ik echt niet invullen!” Participant 22 heeft vraag 2 en 3 overgeslagen. “Ik vind deze vragen absoluut niet relevant. Het is omslachtig en kost veel tijd. Ik hecht geen waarde aan of zij *mij* begrijpen, maar of *zij* de politiek begrijpen want daar stem ik op.” Meer participanten hadden moeite met de relevantie van dit element van het instrument. Zo zegt participant 10 in het interview: “je stemt toch niet op iemand omdat ie een leuke kop heeft?”. Participant 17 vindt “de relevantie is niet groot genoeg om er zo veel tijd in te steken”. “Het enige wat ik nu weet is dat ik weinig politici ken”, zegt participant 21.

Een aantal personen vindt deze vragen juist wel relevant. Zo zegt pcp 14: “ik heb nu nagedacht wat ik er van vind wanneer een partij de grootste wordt”. “Mijn blik is nu meer ruimdenkend” (pcp 1) en “het is goed om meningen en kwaliteiten los van elkaar te zien” (pcp 7).

Vier van de 22 ontdekten tijdens het interview dat dit niet meegeteld werd voor de uitslag. “Jammer dat niet meegerekend wordt. Het is wel bepalend voor je stem”, denkt pcp 19. Participant 14 vindt de functie op deze manier niet veel toevoegen. “Dan heb ik liever meer stellingen.”

Het is niet duidelijk wat Kieskompas hiermee heeft willen bereiken, daar de resultaten niet meewegen voor de uitslag. De relevantie wordt verschillend bevonden door de participanten. Het zou verstandig zijn om hier iets mee te doen, bijvoorbeeld de relevantie aan te geven bij de gebruikers.

4. Resultaatscherm

4.1 Instructie

Als de gebruikers de vragen over de partijleiders en partijen hebben gegeven, komen zij bij hun uitslag. Nu krijgen zij het politieke landschap te zien, waar hun positie staat aangegeven met de rode stip. Zoals in de bureau-analyse vermeld staat, wordt naast het landschap gedurende 10 seconden een instructie weergegeven. Na deze tijd verdwijnt de uitleg en is deze moeilijk terug te vinden. Geen van de 22 participanten heeft de hele instructie kunnen lezen. "Oh wacht! Ik was nog niet klaar", riep participant 2. "Kan ik dit nog ergens terug vinden?", vraagt participant 6 zich af. Participant 16 vraagt: "ik wil het verhaaltje af lezen. Want wat moet ik nu doen?". Twaalf van de 22 participanten hebben alleen de eerste zin hardop kunnen lezen ('rode stip is uw positie'). Drie participanten hebben de twee zinnen kunnen lezen ('de rode stip is uw positie. U kunt uw antwoorden vergelijken door op partij te klikken'). Zes personen hebben helemaal niet gereageerd op de instructie. Zij waren het landschap nog aan het bekijken of keken weg van het scherm, waardoor zij de volledige uitleg gemist hebben. Van één participant is het onduidelijk of hij het heeft gezien.

Wanneer zo veel gebruikers de instructie missen, worden zij dus niet geïnformeerd over de mogelijkheden op deze website. Op deze manier worden zij losgelaten op de pagina, zonder dat ze worden gemotiveerd om gebruik te maken van de analysemogelijkheden. Dit is een erg belangrijk onderdeel voor de sturing van de gebruiker.

4.2 Interpretatie

Alle participanten gaven in het interview aan dat zij begrepen wat het assenstelsel inhoudt. "Het is duidelijk dat ik die stip ben", begrijpt participant 16. "Het idee is dat zo'n stip een afspiegeling geeft van jouw mening over allerlei punten. Je vertrouwt er op dat dit kompas dan ook een afspiegeling is van een heel partijprogramma."

Acht personen geven in interview aan dat zij deze beeldende weergave erg prettig vonden. "Dit overzicht is fijner dan de ranking", vindt pcp 1. "Het landschap is heel goed te begrijpen en duidelijk. Het is de perfecte weergave, ik zou me geen beter beeld kunnen voorstellen", vertelde pcp 17. "Leuk dat ze het met zo'n spectrum aanpakken. Dit is veel beeldender en overzichtelijker", merkte pcp 12 op. "Fijn dat het zo visueel is. Nu snap ik ook waarom VVD altijd onderaan in mijn ranking staat bij andere stemwijzers" (pcp 11).

Drie participanten geven aan dat zij niet begrijpen wat de lichtere ovaal inhoudt. "En wat betekent dat ei? Dat staat nergens...", aldus participant 12. Zij konden de uitleg niet direct op de pagina vinden, dus lieten hun vraag voor wat het was. De overige 19 participanten hebben de ovaal niet opgemerkt of benoemd.

Sommige participanten geven aan dat zij liever meer tekstuele uitleg zouden willen bij dit spectrum. "Ik moet mijn eigen conclusies trekken, ik zou meer uitleg willen bij wat dit nou betekent", vindt participant 12.

Twaalf van de 22 participanten zijn niet verrast over de positionering van hun stip. De uitslag wordt vooral in termen van hun positie geïnterpreteerd. "De uitslag klopt wel, rechts progressief", aldus pcp 22. Vier participanten (pcp 3, pcp 4, pcp 8 en pcp 9) verbaasden zich over deze manier van presenteren: "...dus er komt niet echt duidelijk uit wat ik moet stemmen?"

Vier personen waren wel verrast door uitslag. "Ik ben die stip en wat het dichtst bij mij staat, past het best bij mij? Gek, want ik voel me niet echt verwant met 50PLUS..." aldus pcp 8. "Ik ben best wel links dus! Ik had verwacht dat ik meer in het midden zou uitkomen" (pcp 7). Participant 1: "Na doorlezen van antwoorden vind ik zelf dat ik meer bij D66 zit dan PvdA, terwijl het spectrum dit anders weergeeft. Maar kan komen dat de website punten van partij anders interpreteert dan dat ze bij uitleg schetsen".

In het politieke spectrum staan de partijen geplaatst op een vaste plek. Zes participanten zijn bij het bekijken van dit spectrum verbaasd over de positie van D66. "Ik dacht dat D66 veel meer in het midden zat", vertellen alle zes participanten. "Gek dat D66 als enige rechtse partij progressief is", merkt pcp 13 op. Een andere participant (17) deelt deze mening, hij "had de VVD progressiever verwacht".

Ook wordt er over de positie van de PVV verbazing uitgesproken. "PVV in het midden?! Dadelijk stemmen mensen daar op omdat ze denken dat het een gemiddelde partij is!", klaagt participant 13. Participant 18 verwacht ook dat andere mensen die positionering apart vinden. "Hun echte standpunten worden pas weergegeven als je die thema's gebruikt. Dan zie je pas de extreme kanten en dat zij niet zo gemiddeld zijn."

5. Mogelijkheden analyse

5.1 Thema's

Wanneer de instructie wegschiet, komt daar de functie 'thema's' te staan. Het merendeel van de participanten (19) gaat uit zichzelf met deze functie aan de slag. Drie mensen moesten gewezen worden op deze mogelijkheid.

Op deze analysemogelijkheid werd op twee manieren gereageerd. Sommige participanten (9) vonden het moeilijk om thema's te selecteren omdat zij alles even belangrijk vonden. Dit blijkt uit de interviews. "Moeilijk dat ik moet wegglikken wat ik niet belangrijk vind. Ik vind alles wel belangrijk", zei participant 3. "Ik vind alles belangrijk dus ik selecteer niks. Oh... Dan gebeurt er dus ook niks?", merkte participant 13 op. Twee participanten begrepen de functie niet. Zij wilden op het 'ja' klikken bij thema's, maar er gebeurde niets. Zij hadden niet door dat alle thema's al op 'ja' gevinkt waren en zij juist op 'nee' moesten klikken om te de-selecteren. Hierdoor hebben zij de functie dus niet goed gebruikt, omdat zij na het proberen hebben opgegeven.

De overige 11 participanten maakten wel gebruik van de belangrijke thema's. Zij waren enthousiast wanneer deze functie in beeld kwam. "Goed dat je thema's kan kiezen die voor jou belangrijk zijn", vertelde participant 4. Dit is een representatieve uitspraak van alle participanten die deze bij deze functie aankwamen.

Achteraf waren deze participanten iets minder tevreden over deze mogelijkheid. Zo hadden zij moeite met de schaling van de thema's. Participant 11 vertelde dat "het makkelijker is om iets belangrijk te vinden dan iets onbelangrijk te maken. Het was makkelijker dus als alles op nee had gestaan". Twee participanten lieten weten dat zij liever de thema's in volgorde van belangrijkheid zouden zien. "Ik had liever alles op een schaal van 1-10 gezet, dan nu 'ja' of 'nee' te moeten kiezen", meende participant 18.

Andere opmerkingen over deze functie besloegen vooral de weging van de thema's. Drie participanten gaven aan dat zij het lastig vonden hun positie zo afhankelijk was van hun selectie. "Die thema's veranderen heel erg, dus die hebben wel heel veel weging", vindt participant 16. Participant 2 deelde deze mening: "Verwarrend dat je positie per thema zo veel verandert." "Ik gebruik daardoor meer de mogelijkheid dan dat ik het heel serieus neem", aldus participant 14.

5.2 Positie per stelling

Een andere analysemogelijkheid is 'positie per stelling'. De meeste participanten (17) zijn uit zichzelf bij deze functie aangekomen. Sommigen bekeken deze pagina voor een globaal overzicht en anderen gingen actief op zoek naar de stellingen die zij belangrijk vonden, om te kijken wat partijen daar op hadden geantwoord. Daarnaast keken veel participanten stellingen waarbij zij zelf 'geen mening' of 'neutraal' hebben ingevuld. De uitspraak van participant 7, "fijn dat je dit zo kan zien en de speerpunten kan bekijken", is een representatieve mening voor de gebruikers. Gebruikers vonden het prettig dat de antwoorden van partijen zo overzichtelijk worden weergegeven. Dit wordt duidelijk uit de uitspraak van participant 22: "Wow, dit scheelt zoeken!" en participant 18: "Dit is een goede *tool* voor mensen die nog twijfelen. Zo worden verschillen tussen partijen heel inzichtelijk."

Participant 13 begrijpt niet dat Kieskompas de door partij gegeven antwoorden inzichtelijk maakt. “Nu kan ik dus mijn antwoorden aanpassen? Ik weet nu precies wat ik moet antwoorden als ik bij de VVD wil uitkomen. Ik denk dat heel veel mensen dan hun antwoorden gaan veranderen.”

Bij sommige participanten duurt het wat langer voordat ze door hebben wat ze hier precies kunnen doen. Participant 10 klikt maar wat stellingen aan en ziet de balken verspringen. “Waarom veranderen die balken steeds? Ik ben een vrouw, daar snap ik toch niets van!” Een andere participant (17) geeft in het interview aan dat hij juist blij is “dat die assen apart inzichtelijk worden gemaakt.”

Uit de interviews blijkt ook dat het onduidelijk wordt gevonden welke stellingen onder welk thema vallen. “Boerka hoort toch niet onder integratie, dat heeft niks met elkaar te maken. Het gaat erom dat je je gezicht niet mag bedekken”, vindt participant 12. Ook wordt er veel naar de stelling over de studiefinanciering gezocht, en zijn de gebruikers verbaasd dat dit onder ‘inkomen’ staat.

Participanten geven aan dat zij niet duidelijk genoeg vinden wat er met deze functie mogelijk is. Dit blijkt uit de uitspraak van participant 17: “Kan ik hier dan ook zien waarom zij het hier niet mee eens zijn? Moet ik dan op het plaatje klikken? Je moet dan een pop-up geven met de uitleg, in plaats van dat geklik en zoek steeds”. Ook participant 6 vindt “dit te onduidelijk aangegeven.” Zij zouden liever zien dat de informatie op deze pagina aanwezig is, in plaats van dat zij doorgelinkt worden naar de andere pagina en daar zelf op zoek moeten gaan.

Vijf participanten hebben deze functie niet zelf gevonden. Zij werden in het nagesprek aangestuurd om deze functie te gebruiken. Wanneer ze op de pagina aankomen, begrijpen ze wel wat hier de mogelijkheden zijn en bekijken ze de stellingen. “Ik vind dit wel goed, maar ik had het zelf nooit gevonden”, stelt participant 15 (zie 5.4).

5.3 Vergelijk uw antwoorden

De gebruikers kunnen via het politieke landschap en via ‘positie per stelling’ bij deze functie aankomen. Van de 22 participanten hebben elf deze mogelijkheid zelf gevonden en hadden zeven een aanwijzing nodig om hier te komen. Pcp 2: “Als ik langer had gekeken, had ik deze wel ontdekt”. De meesten komen hier binnen via ‘positie per stelling’ en er komen twee participanten vanuit het spectrum.

De meeste gebruikers scrollen over de pagina door de stellingen heen. Veel merken op dat de stellingen nu per thema zijn gesorteerd en niet in de volgorde van vraagstelling zojuist.

De participanten zijn tevreden dat zij met deze knop de antwoorden per partij kunnen zien. Participant 8 vindt het “echt fijn om dit per stelling te bekijken”.

De participanten gaan voorbij aan de knop die hen de onderbouwing laat zien, terwijl ze hier juist naar op zoek zijn. Zo klikt participant 12 op het symbool VVD maar gebeurt niets. “Dit kan dus niet?” Bijna elke participant heeft een aanwijzing nodig om bij de gewenste onderbouwing uit te komen. “De knop valt niet op”, vertelde participant 6 nadat zij was geweest op ‘Verkiezingsprogramma 2012’. Vrijwel iedereen geeft aan dat dit veel duidelijker aangegeven moet worden, zeker omdat deze functie juist een grote toevoeging is aan dit instrument.

Eenmaal bij de onderbouwing gekomen, werd participant 1 nieuwsgierig naar wie deze antwoorden geschreven heeft. “Dat is niet duidelijk. Zit ik nu mijn antwoorden te vergelijken met een partij of met een redacteur?” Na een zoektocht op de website heeft zij het antwoord niet kunnen vinden. Ook zij kwam met het kritiekpunt dat sommige antwoorden van partijen niet altijd overeen komen met de vraag. Een onderbouwing van D66 gaf geen antwoord op de desbetreffende vraag, maar ging slechts over het zelfde onderwerp (zie bijlage IV, p. 5-29). Een andere participant (20) zou meer inzicht willen hebben in de motieven van partijen hoe zij tot een antwoord zijn gekomen. “Het is toch gek dat die partijen verschillen in ‘helemaal mee eens’ en ‘mee eens’. Wat is voor hen het verschil daar tussen?”

Nadat alle antwoorden bekeken waren, vroegen 6 participanten of zij nu ook twee partijen konden selecteren en die naast elkaar leggen. Op die manier zouden zij dus heel gedetailleerd de antwoorden van beide partijen kunnen vergelijken. “Aan het begin kan je aangeven dat je nog twijfelt tussen twee, maar later niet nog een keer. Het zou leuk zijn als ze de dat zouden linken aan elkaar”, vindt participant 19. “Ik wil nu deze antwoorden naast de antwoorden van de PvdA leggen en dan maak ik daar op mijn keuze.” Een participant (17) komt met idee om na de analyse nog een extra stap toe te voegen voor de zwevende kiezer, waar in gekozen speerpunten op een dieper niveau worden bevraagd.

Zes participanten geven aan dat zij, mede door deze missende mogelijkheid, dit geen goede stemhulp vinden om partijen te vergelijken. Ze vinden dat het te veel moeite kost om heen en weer te scrollen, klikken en terug klikken. “Ze kunnen mensen wel een idee geven van hun positie in het spectrum, maar geen goede vergelijking aanbieden”, vertelde participant 13.

Zeven participanten geven echter aan dat zij het wel een goede vergelijker vinden. “Je kan ze niet direct naast elkaar leggen, maar er worden wel veel *tools* aangeboden om je te verdiepen”, denkt participant 8.

5.4 Vindbaarheid mogelijkheden

Uit de interviews blijkt dat participanten over het algemeen heel tevreden zijn over de mogelijkheden van Kieskompas. Zij gaven aan dat ze de mogelijkheden de politiek inzichtelijker hebben gemaakt en hun stem meer kunnen onderbouwen.

Echter, de vindbaarheid is een groot probleem. De participanten geven aan dat de site tekstueel en qua vormgeving echt verbeterd moet worden. “Ze hebben echt superhandige dingen maar ze moeten het aan de achterkant wat ‘klikbaarder’ maken, met bijvoorbeeld pop-ups. Het moet duidelijker uitgelegd worden”, liet participant 1 weten. Participant 6 sluit zich hier bij aan: “Als je het zo even snel bekijkt, zie je niet wat voor handige dingen er achter zitten. Je moet goed zoeken voordat duidelijk wordt wat je er precies mee kan.”

Ook op tekstueel gebied dient de site verbeterd te worden. Zo worden de opties genoemd om het kleurgebruik te veranderen, het menu aan de linkerkant te plaatsen en de gebruikers meer bij de hand te nemen om hen de mogelijkheden te laten zien. “Ik word graag bij de hand genomen in plaats van dat ik zo in het diepe gegooid wordt. Dit ligt aan tekstueel vlak en aan de vormgeving. Het is heel onduidelijk wat alle mogelijkheden zijn. Dat is echt zonde want die tools zijn de meerwaarde van dit kompas.” Dit zou wel eens het grootste probleem van Kieskompas kunnen zijn. Wanneer de gebruikers de functies niet kunnen vinden of niet begrijpen, wordt het lastig om de doelstellingen te halen. De meerwaarde wordt op deze manier namelijk niet ontdekt, terwijl deze wel erg gewaardeerd wordt.

6. Overige functies

In het menu staat ook de knop ‘overige functies’. Eén participant (17) heeft gebruik gemaakt van de e-mailservice, puur om dit uit te proberen. Deze werkte echter niet goed: het stuurde slechts een link door van de website en niet het resultaat, wat je wel zou verwachten. De andere opties heeft hij ook geprobeerd, alleen moest hij zich daarvoor registreren, wat hij te veel werk vond. De andere participanten hebben deze functie wel aangeklikt, maar niets mee gedaan. Er zijn slechts een aantal opmerkingen gemaakt over ‘vertel een vriend’. Die knop werd opmerkelijk bevonden.

In de bovenstaande paragraaf wordt de analyse van het gebruik van het stemadviesinstrument besproken. Op basis van deze bevindingen zullen hieronder analyseren in hoeverre Kieskompas zijn doelstellingen bij deze testgroep heeft behaald.

7. Doelstellingen Kieskompas

Hieronder presenteer ik de analyse op basis van de bevindingen in het voltrokken onderzoek, in hoeverre het gebruikservaring bijdraagt aan het behalen van de doelstelling van Kieskompas.

7.1 *Geen nieuwe kennis, wel meer inzicht*

Het gebruik van Kieskompas zou de gebruiker meer inzicht moeten verschaffen in zijn of haar positie in het politieke landschap. Hoe ervaren de gebruikers dit zelf?

Achttien van de 22 gebruikers geven aan dat zij meer inzicht hebben in de politiek door het gebruik van Kieskompas. Het inzicht is vooral vergroot in hoe partijen zich tot elkaar verhouden. "Door de visuele weergave begrijp ik het landschap beter. Dit is een goede manier om wat over partijen te leren", vindt participant 2. Dit wordt ook genoemd door de andere participanten. De weergave van het spectrum draagt het meest bij aan het nieuw verworven inzicht. Participanten noemen vaak dat zij nu een beter overzicht hebben waar zij ook de kleinere partijen in kunnen plaatsen. Het overzicht is nu meer compleet, omdat er een beeld en positie is gevormd bij elke partij. Participant 19 geeft aan dat hij ook meer inzicht heeft in de standpunten van partijen. "Ik weet nu beter waarom partijen soms zeggen wat ze zeggen. Ik weet nu meer van achtergronden van partijen."

Drie participanten geven aan dat zij niet meer inzicht hebben na het gebruik van dit instrument. Zij geven aan dat zij het wel interessant vinden om hun positie te zien, maar dat dit weinig met hen doet. Dit heeft echter vooral te maken met hun vertrouwen in dit instrument. Participant 7 geeft aan dat zij niet weet hoe betrouwbaar ze Kieskompas vindt. "Wat zo groot en zo veel is, wordt nu makkelijk samengevat. Het is te ver van de werkelijke inhoud. Alle nuance is er vanaf gehaald."

Veel participanten geven dus aan dat zij meer inzicht hebben verkregen door het gebruik van Kieskompas. Zij vinden daarentegen niet dat hun politieke kennis overtuigend vergroot is. De participanten verstaan onder 'politieke kennis' dat zij weten waar de stellingen over gingen en over elk onderwerp een idee hadden. De meeste participanten geven aan dat zij 'gemiddelde' politieke kennis hebben, "in ieder geval genoeg om dit in te vullen" (pcp 19).

De participanten die aangaven dat zij weinig politieke kennis hebben, wat overigens alleen vrouwelijke participanten zijn, geven ook aan dat zij niet meer kennis gekregen hebben door Kieskompas (pcp 3, pcp 5, pcp 8 en pcp 10). Dit ligt vooral aan het lage informatiegehalte, geeft pcp 10 aan: "ik heb nu niet meer nieuwe relevante kennis".

De participanten vinden dus vooral dat ze meer inzicht hebben en een duidelijker overzicht. "Ik heb niet meer kennis nu, het voegt niets nieuws toe", vindt participant 22. Participant 6 is het hier mee eens. "Ik vind het geen informatieve site – ik weet nog steeds niet wat hypotheekrenteaf trek is!". Twee (pcp 8 en pcp 16) geven aan dat zij wel meer hadden kunnen leren wanneer zij langer de tijd hadden genomen om alles te bekijken. "Ik had wel meer kunnen leren, maar dan had ik daar echt zelf actief aan mee moeten doen", stelt pcp 8.

Het is opvallend dat veel participanten aangeven "genoeg kennis te hebben om dit in te vullen", maar toch vragen om extra informatie en uitleg bij de stellingen. Al wordt er voornamelijk om meer specifieke vraagstelling gevraagd, de term 'hypotheekrenteaf trek' is ook niet iedereen van op de hoogte wat dat precies betekent. Hadden ze dus nu genoeg informatie en kennis om dit instrument te gebruiken? De participanten zeggen 'ja' maar de observaties wijzen soms anders uit. Dit spreekt elkaar tegen. Op basis van deze bevindingen is het lastig om hier een conclusie aan te verbinden.

7.2 *Politieke participatie?*

Een doelstelling van Kieskompas is om de politieke participatie te vergroten. Ik heb de participanten gevraagd naar verandering van hun betrokkenheid, motivatie om te stemmen en motivatie om verder te verdiepen in de politiek.

Uit de interviews blijkt dat negen van de 22 participanten zich na het gebruik van Kieskompas zich meer betrokken voelen bij de politiek. Door op deze manier bezig te zijn met standpunten en partijen, weten ze meer van politiek en wekt het meer interesse voor deze onderwerpen op. "Doordat je meerdere standpunten weet, kan je een betere mening vormen. Daardoor voel ik me ook meer betrokken", vindt participant 3. Participant 9 stelt dat het heel belangrijk is dat zulke stemhulpen bestaan en toegankelijk zijn voor iedereen. "Politiek is ingewikkeld, dus ik denk dat zo'n instrument een brug kan slaan."

Vijf gebruikers geven aan dat zij zich niet expliciet meer betrokken voelen door het gebruik van Kieskompas. Het wordt door hen meer als instrument gezien. Twee participanten bevragen de betrokkenheid bij politiek in het geheel. "Hoe betrokken kan je eigenlijk zijn bij de politiek? De politieke en echte agendapunten liggen heel ver uit elkaar", stelt participant 7. Participant 10 deelt deze mening. "Wij burgers zijn eigenlijk sowieso niet echt betrokken in politiek. Wat kunnen wij nou beïnvloeden?"

Op de vraag of de motivatie om te stemmen veranderd is, antwoorden negen participanten positief. Ze zijn van mening dat wanneer er een keuze uit de stemhulp komt, de drempel lager wordt om te stemmen. "Mensen gaan sneller stemmen wanneer zij een keuze hebben gemaakt", denkt participant 18. "Het wordt concreter. Mensen moeten nu toch een keuze gaan maken", verwacht participant 20. Een andere oorzaak van de vergrote motivatie is de bewustwording van de stem. "Ik ben meer bewust van het belang van mijn stem", vertelt participant 6. Ook worden mensen meer gemotiveerd als de uitslag bevestigend is voor de gebruiker. Door die extra zekerheid wordt de motivatie iets vergroot, blijkt uit de uitspraak van participant 12. "Mijn motivatie om te stemmen is een klein beetje vergroot, omdat het toch een extra bevestiging is."

Elf gebruikers zijn echter niet meer gemotiveerd door dit instrument. Al deze participanten geven aan dat zij al gemotiveerd waren, dus dat dit niet veranderd is. Participant 19 denkt echter dat motivatie meer uit de mensen zelf komt dan uit zo'n instrument. "Je gaat niet zo'n test doen als je niet gemotiveerd bent", vindt ook participant 1.

Zouden participanten zich na het gebruik van dit instrument meer gaan verdiepen in politiek? Ja, zeggen 11 gebruikers. "Deze stemhulp heeft me getriggerd om me meer te verdiepen", vindt participant 6. Er is niet besproken hoe zij deze verdieping zouden invullen. Een andere participant (5) geeft aan dat zij het belangrijk vindt om haar plicht om te stemmen serieus te nemen, en dus ook goed uit te zoeken wat ze gaat stemmen.

Zeven gebruikers geven aan dat zij niet meer gemotiveerd zijn om zich in de politiek te verdiepen. "Dat doe ik al genoeg op mijn eigen niveau", vindt participant 1. Dit is representatief voor de reacties van de andere participanten die ook 'nee' antwoordden.

Op basis van deze bevindingen is het dus te concluderen dat Kieskompas deze doelstelling wel gedeeltelijk behaald heeft: de politieke participatie wordt op sommige punten wel, en op andere punten niet behaald. Omdat dit per persoon erg verschillend is en dit begrip niet geoperationaliseerd is, kan hier geen vaste conclusie aan verbonden worden.

7.3 Reden gebruik en invloed?

In de vragenlijst na het interview (bijlage III, p. 4) wordt gevraagd wat de belangrijkste reden voor de participant om het Kieskompas te gebruiken, waar zij meerdere antwoorden konden selecteren. In deze vragenlijst wordt ook gevraagd of en hoe Kieskompas hun partijvoorkeur heeft beïnvloed. Vijf participanten selecteren de reden 'uitzoeken waar ik op moet stemmen', waardoor één participant (8) haar partijvoorkeur is bepaald. Drie (pcp 2, pcp 5 en pcp 6) zijn aan het twijfelen gebracht en één persoon (pcp 20) is niet beïnvloed.

Twaalf participanten geven als reden dat zij 'meer inzicht in standpunten van partijen' willen. Hiervan geven vijf participanten (3, 9, 15, 17 en 22) aan dat hun keuze is bevestigd door Kieskompas. Eén geeft aan dat Kieskompas zijn partijkeuze heeft bepaald, drie kiezen 'niet

beïnvloed' en drie selecteren dat zij aan het twijfelen zijn gebracht. "Ik wil nu misschien wel links gaan stemmen", vertelt participant 21.

Tien participanten geven aan dat zij Kieskompas hebben gebruikt om 'te controleren of zij het eens zijn met de partij waarop zij van plan zijn te stemmen'. Vervolgens geven acht van deze mensen (9, 10, 12, 14, 15, 18, 19 en 22) aan dat hun partijvoorkeur is bevestigd. De andere twee kiezen voor 'niet beïnvloed'.

Vijf participanten vulden ook als reden in dat ze het een leuke test vonden om te doen. Dit zou kunnen liggen aan dat de het Kieskompas voor dit onderzoek hebben ingevuld, in plaats van dat ze dit zelf hebben ondernomen.

Daar dit geen experimenteel onderzoek is, kan ik geen causaliteit of verbanden aantonen tussen de reden en de invloed op de partijvoorkeur. Echter, op basis van deze 22 participanten kan gesteld worden dat het Kieskompas de partijvoorkeur van 13 mensen heeft bevestigd of bepaald. Daarnaast lijkt het zo te zijn dat de partij voorkeur vooral bevestigd wordt wanneer de intentie is om de partijkeuze te controleren. Het gebruik van Kieskompas heeft de partijvoorkeur bij vijf mensen niet beïnvloed. Het zou zeer interessant zijn om te onderzoeken hoe deze beïnvloeding precies plaats vindt en hoe dit samenhangt met de intentie van het gebruik. Meer over mogelijk vervolgonderzoek in de volgende paragraaf.

Conclusie

Eerst belichtte deze studie het fenomeen stemadviesinstrumenten en de ontwikkeling hiervan. Deze studie heeft de doelen van de instrumenten en de wetenschappelijke standpunten omtrent deze met literatuurstudie uiteengezet. Hieruit bleek dat er momenteel weinig onderzoek is naar hoe participanten een stemwijzer *ervaren*. Dit onderzoek heeft er naar gestreefd om dit op kleine schaal in beeld te brengen voor Kieskompas.

De kieswijzer heeft bepaalde doelen, en door middel van de hardop-denken methode en vragenlijsten is getest:

- hoe participanten het onderzoek ervaren.
- in hoeverre de doelstellingen van het instrument worden behaald.

Op basis hiervan zijn er een aantal aanbevelingen aan Kieskompas ontstaan, hoe ze hun communicatie en website beter kunnen inrichten. Daarnaast zullen de in de conclusie de gevonden resultaten in de bredere context van het bestaande onderzoek

In dit artikel heb ik de waardering, het gebruik en het begrip van 22 gebruikers van Kieskompas bestudeerd. Het is voor de gebruikers duidelijk dat dit instrument geen advies geeft maar de kiezer positioneert in het politieke landschap. Het resultaat wordt goed begrepen en gewaardeerd door de gebruikers. Zij geven aan dat ze hierdoor meer inzicht hebben in hoe zij zich verhouden tot andere partijen. Dit komt dus zeker over. De gebruikers zijn aangenaam verrast over weergave van het resultatenschermb. Veel participanten werden aangenaam verrast door de visualisatie van het landschap. Het is daarom niet duidelijk of de gebruikers tijdens het invullen weten welk doel Kieskompas heeft, of dat dit pas duidelijk wordt bij de uitslag: dan zien ze pas dat er geen duidelijke winnaar uit de bus komt. Vier participanten hadden wel een andere uitslag verwacht: zij vonden het onduidelijk dat er dus niet één partij aangeraden werd. De mogelijkheden die Kieskompas biedt, worden erg gewaardeerd. De gebruikers zien dit als grote meerwaarde van dit instrument. Het expliciete doel van Kieskompas wordt dus gehaald, namelijk dat zij de kiezer inzicht verschaffen en hen mogelijkheden bieden om dit keuzeprocess te analyseren.

De vraag is alleen of dit doel wel altijd wordt bereikt. In dit onderzoek werden de gebruikers gemotiveerd en aangestuurd om alle functies uit te proberen. Sommige van hen gaven aan dat zij dit zelf niet gevonden zouden hebben. Er zouden dus aanpassingen gedaan kunnen worden, zodat Kieskompas er zeker van kan zijn dat het doel altijd bereikt wordt. Het tekstuele vlak en vormgeving kunnen een obstakel vormen voor het behalen van de belangrijkste

doelstelling van Kieskompas. Wanneer de gebruikers niet meer gemotiveerd en uitgenodigd worden om dit te gebruiken, zullen zij niet kennis maken met het hele instrument Kieskompas, welke hen juist kan navigeren naar hun partij.

Kieskompas heeft zich nog een ander doel gesteld: het moet de politieke participatie bevorderen. Op basis van de gegevens van deze 22 participanten, lijkt het er op dat dit doel gehaald is. Dit instrument kan een brug slaan tussen de bevolking en politiek, daarom is het ook erg belangrijk dat het toegankelijk is. Daarnaast helpt deze stemhulp mensen een keuze te maken en het stemgedrag te bevorderen. Mensen weten er meer van af en kunnen zelf in de hand hebben hoeveel informatie ze willen opzoeken. Het Kieskompas heeft voor elf participanten motiverend gewerkt om verder te verdiepen in de politiek. Misschien zou Kieskompas dit kunnen stimuleren door externe informatie aan te bieden en de gebruiker direct tegemoet te komen in deze vers opgewekte interesse. De term politieke participatie is niet geoperationaliseerd dus we kunnen niet te zwaar aan deze conclusie tillen. Het biedt echter wel een positieve blik op de mogelijke invloeden van dit instrument.

Aanbevelingen

Op basis van de gegevens die ik van 22 participanten heb verkregen, bespreek ik hier een aantal aanbevelingen die het gebruik van Kieskompas zouden kunnen verbeteren.

Het zou het voor Kieskompas goed zijn om de gebruiker meer door het proces te begeleiden. De aanbevelingen die ik aan Kieskompas zou willen geven, zitten goed verwerkt in Kieskompas 2006.⁴ Bij deze versie van het instrument wordt de gebruiker heel duidelijk uitgelegd wat de mogelijkheden zijn. Hier is het bovendien mogelijk om de thema's te kiezen waar de gebruiker stellingen over wil beantwoorden: iets waar een aantal participanten om vroeg. Er is zelfs een aparte categorie voor actuele onderwerpen.

Daarnaast is het belangrijkste aspect goed ontworpen in deze eerdere versie van Kieskompas: de instructie staat als een pop-up in beeld, zodat de gebruiker dit moet lezen voordat hij de uitslag kan zien. Deze instructie stipt alle mogelijkheden aan en moet weggeklikt worden door de gebruiker zelf. Ik denk dat dit een hoop onduidelijkheid bij de gebruikers zal wegnemen. Wanneer dit verandert, verwacht ik dat meer mensen gebruik zullen maken van alle goede mogelijkheden die Kieskompas biedt.

Ook zou het prettig zijn om de gebruikers meer tekstueel te begeleiden, zoals in Kieskompas 2006 het geval is. In Kieskompas 2012 moet de gebruiker op 'Verkiezingsprogramma 2012' klikken voor de onderbouwing. Het zou duidelijker zijn wanneer hier zou staan 'klik hier voor de onderbouwing van de partij', zoals bij Kieskompas Mexico het geval is. Hier staat *justification*, wat een duidelijke titel is voor de informatie die verkrijgbaar is.

Het zou helpen als de website iets 'klikbaarder' wordt, zodat het voor de gebruikers niet te veel moeite kost om een onderbouwing te vinden. Het zou daarom bijvoorbeeld prettig zijn als je bij 'positie per stelling' onderbouwing wil, dat je dan een tekstvlak te zien krijgt wanneer je er overheen gaat met de muis in plaats van zelf te moeten klikken en zoeken.

De twee grote stemadviesinstrumenten in Nederland zijn verschillend vormgegeven. StemWijzer kiest vooral voor een toegankelijk en educatieve methode, waar Kieskompas zich vooral onder een meer wetenschappelijke methode schaart. Deze methode geeft namelijk geen informatie over partijstandpunten maar laat de gebruiker juist zelf een mening vormen met eigen kennis. Daarnaast bieden zij antwoordmogelijkheden op een vijfpuntsschaal aan, zodat de gebruikers hun antwoorden kunnen nuanceren. Op basis van de bestudeerde 22 gebruikers, lijkt het zo te zijn dat Kieskompas toch meer informatie moet bieden om een onderbouwd antwoord te kunnen geven. Deze gebruikers waarderen en zijn positief over de insteek van de ongekleurde methode maar zijn van mening dat een 'onpartijdige' uitleg toch gewenst is. Op deze manier kunnen zij juist een keuze maken waar zij de consequenties van kunnen inzien. Het is blijkbaar het geval dat hoger opgeleide mensen niet weten wat hypotheekrenteaftrek is. Hiermee zou ook

⁴ Deze versie van het instrument is te vinden via <http://tweedekamer.kieskompas.nl/>

het informatieve gehalte stijgen, terwijl het wel een onpartijdig en wetenschappelijk instrument blijft.

Daarnaast zouden de participanten het prettig vinden als de stellingen iets genuanceerder en specifiekere zouden zijn. Ik denk dat dit deels ligt aan het opleidingsniveau van de gebruikers: hoog opgeleide mensen zijn toch minder snel geneigd om zwart-witte stellingen te beantwoorden omdat zij genuanceerder denken. Het zou een idee zijn voor Kieskompas om hier op in te spelen en zich hiermee te onderscheiden.

Een ander punt waarmee Kieskompas zich zou kunnen onderscheiden, is om nog een stap te ontwikkelen waarmee de gebruiker nog dieper in de stof zou kunnen. Participanten geven aan dat zij graag een pagina zouden willen waar ze dus twee partijen zouden kunnen selecteren en kunnen vergelijken. Ik verwacht dat een gewilde functie zou zijn dat wanneer de gebruiker aankomt in het politieke spectrum, twee of drie partijen kan selecteren waarmee hij dan een stap dieper gaat. Dat de hoofdverschillen tussen deze partijen bevestigd worden. Kieskompas wil geen stemadvies uitbrengen, maar de gebruiker wil graag zelf vergelijken en voor zichzelf speerpunten selecteren zodat hij *zelf* een keuze kan maken.

Discussie

Wanneer ik achteraf terugkijk op dit onderzoek, zit er een aantal tekortkomingen in. Zo is een onderzoek waarbij de hardop-werkmethode wordt gebruikt, afhankelijk van de verbale begaafdheid van de personen. Het was goed te merken wanneer iemand goed of minder goed was in het verbaliseren van gedachten. Sommige participanten vonden het lastig om hardop te denken, en daardoor kreeg ik moeilijk informatie uit hen. Dit onderzoek was erg afhankelijk van de inzet en motivatie van de participanten. Wanneer ze weinig input gaven, vond ik het lastig om veel van hen te vragen. Hierdoor heb ik ook niet alle interviews open weten te houden. Wanneer mensen weinig vertelden, heb ik meer sturende vragen gesteld om hen aan het praten te krijgen. Dit lukte vaak wel. Anderzijds, wanneer het interview goed verliep, viel ik soms uit de rol van onderzoeker en werd ik meer een gesprekspartner. Daardoor zijn niet alle interviews met een even 'serieuze' toon. Ik vind echter dat er soms via die manier meer informatie is los gekomen dan op de wat stuggere interviewmethode.

Een tekortkoming van dit onderzoek is tevens dat de participanten geen oefentaak hebben gedaan. Wanneer ze dit wel hadden gedaan, had ik hen vooraf aan het gebruik van Kieskompas meer kunnen instrueren om hun denkstappen te verbaliseren. Soms viel het mij achteraf op dat participanten vooral hun motivatie hadden uitgesproken om voor een bepaald antwoord te kiezen in plaats van hun gebruikerservaring.

Een ander punt is dat de omgeving onrustig was bij vier interviews. Hier werden mensen gestoord door een telefoon, brandalarm of mensen die binnen kwamen lopen en zich ermee bemoeide. Ik verwacht echter niet dat dit het gebruik erg heeft doen afwijken. Deze participanten waren op zo'n moment dan even afgeleid en konden daarna weer door gaan.

Met een onderzoek van 22 participanten zijn de resultaten niet generaliseerbaar, al is de groep nog zo gevarieerd. Hoe 22 mensen het gebruiken is niet te generaliseren naar hoe 1,5 miljoen mensen dit Kieskompas gebruiken. Het is echter wel het eerste gebruik wat in kaart is gebracht dus het is zeker waardevol.

Vervolgonderzoek

In dit onderzoek is aan het licht gekomen dat participanten graag meer ongekleurde informatie willen krijgen bij de vraagstelling. Het zou interessant zijn om dit daadwerkelijk te toetsen op variabelen als politieke kennis en opleidingsniveau, of mensen dan meer kennis uit dit instrument halen. Of een toets op de vormgeving en tekstuele aanbevelingen. Welke versie wordt meer gewaardeerd? Leidt dit dan ook tot andere invloeden op de participant?

Daarnaast kan er vanuit dit onderzoek kan er nu op een dieper niveau naar invloed van het Kieskompas gekeken worden. Het zou erg interessant zijn om een toets te doen wat de intentie

doet met de invloed van dit instrument. Worden er andere dingen uit gehaald als de intentie verschilt? Participant 4 vroeg bij het beginscherm: “als ik al zeker weet op welke partij ik ga stemmen, zijn de vragen dan verschillend?”. Probeer het instrument zo vorm te geven dat het aansluit bij de kennis en stemzekerheid van de gebruiker. Wanneer hij aangeeft dat hij weinig kennis heeft, moet er meer tekst en uitleg gegeven worden. Wanneer hij aangeeft al zeker te zijn van een partij en het slechts wil controleren, laat hem dan aangeven op welke punten die dit wil controleren. Wanneer hij aangeeft dat hij juist helemaal niets weet, laat hem dan meer globale stellingen beantwoorden. Met dit onderzoek zou een heel nieuw instrument ontwikkeld kunnen worden wat meer op de wensen van de gebruiker is aangepast.

Referenties

- AD.nl (2012, 12 september). Kiezers surfen massaal naar stemhulpen. *Algemeen Dagblad*. Laatst geraadpleegd op 17-9-2012 via <http://www.ad.nl/ad/nl/10640/Dossier-Verkiezingen/article/detail/3315072/2012/09/12/>
Kiezers-surfen-massaal-naar-stemhulpen.dhtml
- Cedroni, L. & Garzia, D. (2010). *Voting Advice Applications in Europe: The state of the art*. Napoli: ScriptaWeb
- Emans, B. (1990). *Interviewen. Theorie, techniek en training*. Groningen: Wolters-Noordhoff. Hieruit: H5 “Vragen stellen”.
- Fossen, T., Anderson, J., Tiemeijer, W. (2012). Wijzer stemmen? StemWijzer, Kieskompas, en het voorgeprogrammeerde electoraat. In C. van 't Hof, J. Timmer, R. van Est (eds). *Voorgeprogrammeerd. Hoe internet ons leven leidt*. Den Haag: Boom Lemma, 163-188
- Graaf, J. de & Scheltens, J. (2010). *Stemwijzer is geen wetenschap*. Geraadpleegd via <http://www.stemwijzer.nl/Veelgestelde-vragen-over-de-StemWijzer>.
- Jong, de M. & Schellens, P.J. (1995). Met het oog op de lezer. Pretestmethoden voor schriftelijk voorlichtingsmateriaal. *Perspectieven op Taalgebruik*. Amsterdam: Thesis Publishers. 139-156.
- Kieskompas.nl (2012). Tweede Kamerverkiezingen 2012 [disclaimer]. Laatst geraadpleegd 6-10-2012 via <http://www.kieskompas.nl/disclaimer/>
- Kiesraad (2012, 17 september). Officiële uitslag Tweede Kamerverkiezing 12 september 2012 [Nieuwsbericht]. Laatst geraadpleegd 07-10-12 via <http://kiesraad.nl/nieuws/offici%C3%ABle-uitslag-tweede-kamerverkiezing-12-september-2012>
- Krahmer, E. & Ummelen, N. (1999). *Thinking about thinking aloud. A comparison of two verbal protocols for usability testing*. Universiteit van Tilburg.
- Krouwel, A. (2012) The practicalities Issuing Vote Advice: a new methodology for profiling and matching. To appear in: *Voting Advice Applications and the State of the Art: Theory, Practice and Comparative Insights*
- Motivaction, Jorrit Hoekstra, Peter Jobsen. (maart 2010) *Website evaluatie StemWijzer*. Verslag onderzoek onder gebruikers van StemWijzer en Kieskompas, campagne gemeenteraadsverkiezingen 2010. Geraadpleegd via <http://www.stemwijzer.nl/Veelgestelde-vragen-over-de-StemWijzer>.
- Pous, I. de (2012, 5 september) Wetenschappers waarschuwen voor gebruik kieswijzer als stemhulp. *De Volkskrant*. Laatst geraadpleegd op 8-10-2012 via <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/10637/VK-Dossier-Verkiezingen-van-2012/article/detail/3311375/2012/09/05/Wetenschappers-waarschuwen-voor-gebruik-kieswijzer-als-stemhulp.dhtml>
- Walgrave, S., Nuytemans, M. & Pepermans, K. (2009). Voting Aid Applications and the Effect of Statement Selection. *West European Politics*, Vol. 32 No. 6, pp. 1161 - 1180.
- Wall, M., Krouwel, A. & Vitiello, T. (2011). *Sealing the deal. Assessing the effects of an online voter advice application on user vote choice in the 2010 Dutch legislative elections*. Gepresenteerd op het Politicologenetmaal, Universiteit van Amsterdam, 9-10 juni 2011.

Wall, M., Sudulich, M.L., Costello, R. & Leon, E.
(2009). Picking your party online – An
investigation of Ireland's first online voting
advice application. *Information Polity*, Vol. 14 No.
3, pp. 203-218

Bijlage I

Tabel 1. Schematische weergave participanten

Participant	Geslacht	Leeftijd	Niveau opleiding	Hoe zeker weet u al op welke partij u gaat stemmen?	Resultaat	Politieke voorkeur (van plan om te stemmen?)
1	Vrouw	30	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	PvdA/D66	PvdA/D66
2	Vrouw	22	WO	Ik weet het nog niet	PvdA	D66
3	Vrouw	21	HBO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	50PLUS	PvdD
4	Vrouw	24	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	PvdA/50PLUS	D66
5	Vrouw	21	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	Precies midden	VVD
6	Vrouw	20	HBO	Ik weet het nog niet	50PLUS	PvdA/SP
7	Vrouw	23	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	50PLUS	PvdA
8	Vrouw	23	WO	Ik weet het nog niet	50PLUS	PvdA
9	Vrouw	29	HBO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	PvdA/GroenLinks	PvdA/GroenLinks
10	Vrouw	18	HBO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	PvdA/50PLUS	SP
11	Vrouw	24	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	PvdD	PvdA/D66
12	Man	24	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	VVD/CDA	VVD
13	Man	29	WO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	D66/CDA	VVD
14	Man	25	HBO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	D66	D66
15	Man	29	WO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	D66/VVD	VVD
16	Man	25	WO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	CDA	VVD
17	Man	31	WO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	D66/VVD	VVD
18	Man	26	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	CDA	VVD
19	Man	28	WO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	PvdA	D66
20	Man	23	HBO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	50PLUS/PVV	SP
21	Man	22	WO	Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen	50PLUS	PvdA/D66
22	Man	26	HBO	Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen	D66	D66

Bijlage II

Hieronder staat de vragenlijst die bij de afname is gebruikt. Wanneer de antwoorden beginnen met 'o' kan de gebruiker één antwoord kiezen en bij '---' meerdere antwoorden selecteren.

Vragenlijst 1 (voor gebruik)

1. Wat is uw geslacht?
 - o Man
 - o vrouw

2. Wat is uw geboortjaar?
...

3. Wat is uw hoogst genoten opleiding?
 - o WO
 - o HBO

4. Hoe zeker weet u al op welke partij u gaat stemmen?
 - o Heel zeker op welke partij ik ga stemmen
 - o Ik twijfel nog tussen twee of meer partijen
 - o Ik weet het nog niet
 - o Ik ga helemaal niet stemmen

Vragenlijst 2 (na het nagesprek)

1. Op welke partij bent u van plan te gaan stemmen op 12 september?
...

2. Wat is voor u de belangrijkste reden om op deze partij te stemmen?
 - Ik ben het inhoudelijk eens met het programma van deze partij
 - Uit gewoonte, ik stem altijd op dezelfde partij
 - Om de kwaliteiten van de lijsttrekker
 - Om een bepaalde coalitie mogelijk te maken of te voorkomen
 - Om te zorgen dat deze partij de grootste wordt en niet een andere partij
 - Andere reden

3. Op welke partij heeft u gestemd tijdens de Tweede Kamerverkiezingen in 2010?
...

4. In hoeverre heeft u spijt van uw partijkeuze in 2010?
 - o Veel spijt
 - o Een beetje spijt
 - o Geen spijt

5. Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van links naar rechts? (als 1 links is en 10 rechts)
...

6. Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van conservatief naar progressief (als 1 conservatief is en 10 progressief)
...

7. Wat is voor u de belangrijkste reden om KiesKompas te gebruiken?
 - Meer inzicht krijgen in de standpunten van partijen
 - Controleren of ik het echt eens bent met de partij waarop ik van plan ben te stemmen
 - Uitzoeken waar ik op moet gaan stemmen
 - Leuke test om over na te denken of over te praten

8. Door het gebruik van Kieskompas is mijn inzicht in de standpunten van politieke partijen vergroot

Helemaal mee eens / mee eens / neutraal /niet mee eens / helemaal niet mee eens /geen mening

9. Ik vind het leuk om over kwesties na te denken, zelfs als ze me niet persoonlijk raken

Helemaal mee eens / mee eens / neutraal /niet mee eens / helemaal niet mee eens /geen mening

10. Ik vind dat ik de politieke kwesties die momenteel in ons land spelen goed begrijp

Helemaal mee eens / mee eens / neutraal /niet mee eens / helemaal niet mee eens /geen mening

11. De politieke partijen lijken allemaal zo op elkaar dat het niet uitmaakt wat ik stem

Helemaal mee eens / mee eens / neutraal /niet mee eens / helemaal niet mee eens /geen mening

12. Het gebruik van Kieskompas ..

o Heeft me aan het twifelen gebracht over mijn partijvoorkeur

o Heeft mijn partijvoorkeur niet beïnvloed

o Heeft mijn partijvoorkeur bevestigd

o Heeft mijn partijvoorkeur bepaald

13. Volgt u de verkiezingscampagne ..

- Zeer intensief

- Intensief

- Niet zo intensief

- In het geheel niet

14. Welke partij is u het meeste opgevallen de afgelopen week in het nieuws?

...

15. Welke partij wilt u absoluut NIET in het volgende kabinet?

...

16. Het gebruik van Kieskompas motiveert mij om me verder in politiek te verdiepen

Helemaal mee eens / mee eens / neutraal /niet mee eens / helemaal niet mee eens /geen mening

17. Door het gebruik van Kieskompas voel ik me gemotiveerder om te gaan stemmen

Helemaal mee eens / mee eens / neutraal /niet mee eens / helemaal niet mee eens /geen mening

Bijlage III

Structuur nagesprek met participanten

Algemene vragen

- Wat vond je er van?
- Heb je de vragenlijst op een natuurlijke manier ingevuld?

Vragen door het instrument heen

Stellingen

- Vragen naar eventuele stiltes/problemen
- Wat vond je van de stellingen?
- Heb je door de stellingen beter idee wat er nu speelt?
- Verschil geen mening/neutraal

Partijleiders

- Wat vind je van de vragen over de partijleiders/waarschijnlijkheid?

Advies

- Wat vind je van de uitslag?
- Hoe interpreteer je de uitslag?

Analyse advies

- Wat vind je van de analyse-mogelijkheden? Per onderdeel bespreken wat wel goed en niet goed. Indien niet gebruikt, laten uitvoeren en daarna bespreken.
- Hoe helpt dit jou het politieke landschap te begrijpen

Doelen bevragen (educatie + betrokkenheid + vergelijking partijen)

- Vind je dat je zelf veel politieke kennis hebt?
- Begrijp je het politieke landschap?
- Heb je nu meer inzicht in hoe partijen tot elkaar staan?
- Heb je door het Kieskompas meer politieke kennis opgedaan?
- Hoe vond je het om dit in te vullen?
- Hoe heeft het Kieskompas jouw betrokkenheid bij de politiek veranderd?
- Hoe heeft het Kieskompas je motivatie om te stemmen veranderd?
- Hoe ben je anders tegen het stemmen aan gaan kijken door het gebruik van kieskompas?
 - o Meer onderbouwde stem?
- Heb je aanbevelingen voor verbeteringen aan dit instrument?
- Vind je dat je partijen goed kunt vergelijken met dit instrument?

Bijlage IV

Observaties en nagesprek per participant. Dit zijn vrij grove en algemene uitgeschreven beschrijvingen. De gedetailleerde omschrijving per taak staat omschreven in bijlage V.

Participant 1 – (01:11:57)

Vult afgeronde studie in.

Stellingen: Ze ziet antwoordmogelijkheden niet echt als mogelijkheid van nuancering, maar om aan te geven hoe belangrijk een bepaalde stelling voor je is. “Turkije mag nooit lid worden van de EU? Natuurlijk niet, wat een onzin stelling”. Ze vindt 30 stellingen zijn te weinig. “Zo jammer, zijn er zo veel belangrijke dingen in het leven en dan worden er maar zo weinig gevraagd”. Ze vult nergens ‘geen mening’ in.

Premier/partij vragen: Gebruikt geen idee/ geen mening bij bepaalde mensen.

Resultaatscherm: Instructieblokje schiet heel snel weg. Ze interpreteert de rode stip als haar positie: “die is links/progressief. Maar dichtbij de grens van rechts”. Ze vindt alle thema’s belangrijk, daarom vult ze daar niets in.

Bij positie per stelling : “Kan ik ergens klikken om te lezen waarom zij het hier mee eens zijn? Oh dat is onduidelijk”. “Kan ik nu op die partij klikken om te lezen wat zij daarover zeggen?” Ik zeg na een tijdje voor waar ze dit kan vinden. “Antwoorden van de partijen op stellingen zijn heel goed, maar dat moet wel veel duidelijker worden aangegeven.”

“De antwoorden van de partijen en uitleg komen niet overeen! Wie heeft die antwoorden geschreven/ingevuld?” Dat is nergens te vinden. Dat moet meer transparant, het is niet te vinden op de site. De doorslag voor haar partijkeuze door uitleg bij “vergelijk uw antwoorden”. Standpunt partij met onderbouwing is goed.

Inconsequente titels: de ene keer ‘Verkiezingsprogramma’ en andere keer ‘Partijwebsite’.

“Ze hebben echt superhandige dingen maar moeten het echt duidelijker op de site zetten. Het is niet duidelijk uitgelegd. Ze moeten het aan de achterkant ‘klikbaarder’ maken, bijv. een pop-up”.

Qua website kan het duidelijker. Goed van partijpunten. Fijn, ook omdat ze aan begin vragen of je al zeker weet, of er dan de optie zou zijn of je aan einde kan vergelijken. Dus partijen selecteren en dan vergelijken. Dan kan je mensen beter helpen. Qua inhoud en insteek helemaal juist. Graag transparantie vanuit partijen. “Wat betekent voor een partij ‘mee eens’ en ‘helemaal mee eens’? Vergelijk ik mijn mening met een redacteur of met een partij? En meer promotie! Ik kende deze site niet.”

Nagesprek: Stellingen vindt ze soms flauwe items, bv. over coffeeshops. “Is dat heel belangrijk? Kan je beter vraag stellen over ander onderwerp wat meer relevant is”. Interessant: zijn het andere stellingen dan stemwijzer?

Vijf antwoorden: gebruikt alle opties. “het nuance verschil is goed om aan te geven hoe belangrijk ik iets vind. Voelt vrijer door drie keuzemogelijkheden”.

Partijleiders: vult alles helemaal in. Gebruikt alle opties. “Leuk om hier over na te denken. Begripvraag ligt een beetje voor de hand, maar de premier-vraag vind ik wel interessant. Voor begripvraag zou ik liever andere vraag hebben. Door over na te denken is mijn blik meer ruimdenkend. Om los van mijn stem te kijken wat je er van zou vinden als...”

Resultaatscherm: na doorlezen van antwoorden vindt ze zichzelf meer D66 dan PvdA terwijl het spectrum anders aangeeft. “Kan komen doordat de website punten van partij anders interpreteren dan dat ze bij uitleg schetsen.”

Schema is verder duidelijk. “Leuk om te zien hoe ver ik van partijen zit. Bv. D66 had ik meer rechts verwacht en dacht dat de PVV heel rechts was.”

“Eerste overzicht is fijn, het is beter dan die ranking van stemwijzer. Het geeft een goed globaal overzicht.” Ze vindt de educatieve factor ‘mwah’. Het biedt wel een bijdrage aan algemene kennis. Ze vindt het jammer dat je niet kan doorklikken naar de partijprogramma’s.

Ze voelt zich meer betrokken door zo’n stemwijzer in te vullen. Motivatie had ze al, die is niet veranderd. Zo’n stemwijzer doe je als je gemotiveerd bent, anders doe je het niet. Ze heeft een meer onderbouwde stem omdat alles goed gelinkt is. Dit komt ook omdat zij er veel energie in heeft gestopt. Het is geen goede vergelijker: je moet steeds heen en weer scrollen en doen.

Bij positie per stelling moet je standpunt laten zien wanneer je er overheen scrolt.

Reden	Meer inzicht
-------	--------------

Inzicht vergroot	Niet mee eens
Partijvoorkeur	Bepaald
Volgt de verkiezingscampagne	Intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Niet mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Niet mee eens

Participant 2 - (00:44:27)

Vult afgeronde studie in.

Stellingen: Wanneer ze geen kennis heeft, stemt ze neutraal. Bij stelling 9: "ik merk nu wel dat ik die uiterste antwoorden eigenlijk soms vergeet te kiezen." Na deze constatering kiest ze ook uit deze antwoordopties.

Stelling 13: "wanneer ben je een oudere?" Twijfelt tussen neutraal en mee eens. Hypotheekrente: "moeilijk om je in te vinden want ik heb er niet mee te maken... neutraal". Neutraal als ze er heel lang over na moet denken om tot een antwoord komen. Stelling 21: "ook weer meer haken en ogen dan hier wordt neergezet. Dus moeilijk om dan een antwoord te geven." Ze kiest weer neutraal. "Ik merk wel dat ik bij sommige stellingen te weinig weet om echt antwoord te kunnen geven. Dan denk ik ja, ik kan wel antwoord geven, maar wat weet ik er nou van."

Bij stelling 30 ziet ze pas 'geen mening' knop staan.

Premier/partij vragen: "ik let hierbij heel erg op hun presentatie, is dat de bedoeling?" Vult alles in ook geen idee/geen mening. Bij begrip-vraag: "denk ik weer aan hoe ik met iemand zou praten, niet over zijn/haar mening. Ik doe nu precies het zelfde als wat ik net deed."

Resultatenscher姆: Tijdens het lezen, schiet de instructie weg. Ze is verrast door de linkse uitkomst. Gaat uit haarzelf spelen met thema's die ze belangrijk vindt. Ze cirkelt met haar muis over de woorden om te kijken of het en link/pop up is en merkt op dat dit haar eerste keer is dat ze zo een uitslag kan 'beïnvloeden'. Hierna vraagt ze of ze klaar is, maar ziet ze nog het linkje positie per stelling. "Het idee is dat die stip een afspiegeling geeft van jouw mening over allerlei punten. Ik ben benieuwd of zo'n kompas dan een afspiegeling is van een heel partijprogramma. Je vertrouwt er op dat het zo is. Dit geeft mijn uitslag waar ik qua partijprogramma meest overeenstemming mee heb. Dat zou nu PvdA zijn: maar dat is niet een partij van 'yeah'. Dus ik zou daar dan toch niet op stemmen, vanwege imago."

Nagesprek: ze heeft het op een natuurlijke manier ingevuld. Geeft aan dat ze alles aangeklikt had als ik er niet bij was. Tijdens stellingen soms stil omdat ze over inhoud moest nadenken: ze heeft niet veel kennis.

'Geen mening' had ze vaker gebruikt als ze die had gezien. Daar heeft ze nu vaak neutraal gezegd. Vraagt zich af of het van te voren gezegd is dat er geen mening knop is: bijv. bij de inleiding dat er dan vermeld wordt. Door witte kleur viel die ook weg.

Gevoelsmatig verschil tussen helemaal mee eens en mee eens: "als ik het meteen weet of een heel duidelijk gevoel ergens bij heb dan is het helemaal. Als ik er langer over na moet denken, kies in minder een extreem. Vond wel fijn dat die er waren."

De antwoordmogelijkheden kunnen niet 'goed maken' dat de stellingen soms bot geformuleerd waren. Bijv. asielzoekersvraag is dan niet gepast antwoord voor.

Normaal had ze langer gespeeld met welke partij wat vindt en had ze vanzelf wel de 'vergelijkingsknop' ontdekt.

Partijleiders: die eerste en tweede vraag bij partijleiders zelfde opgevat. Door daar over na te denken heeft niet beïnvloed. Ze had al wel een mening/idee over partijen. Op basis daarvan gaat zij ook een stem uit brengen.

Uitslag: verrassend maar ze gaat zich nog beter verdiepen daar in. Dacht dat ze iets progressiever was. Wist wel hoe partijen zich tot elkaar verhouden. Had alleen D66 minder rechts verwacht.

Gaat zich door uitslag meer verdiepen met dit in haar achterhoofd. Meer nieuws volgen met kennis van deze uitslag. Zonder dit kompas zou ze zich niet verdiept hebben in partijprogramma's van andere partijen.

"Visueel is prettig. Helpt landschap begrijpen. Komt door visuele weergave van posities."

Analyse-mogelijkheden vindt ze educatief. Ze heeft nu meer kennis over partijen en politiek. "Stimulerend voor mensen die lui zijn, dat ze hier wel mee aan de gang gaan. Dit is makkelijke manier om er wat over te leren."

Betrokkenheid wel enigszins vergroot. Niet voldoende om te gaan stemmen. Stimulans om meer te verdiepen. Motivatie om te stemmen niet veranderd. "Het is de start voor de oriëntatie."

Educatieve werking: ze denkt dat veel mensen zullen gebruiken voor nieuwe kennis. "Daarom ook heel belangrijk dat het goed werkt en alles klopt. Daar vertrouw je dan namelijk op."

Idee over informatie kopje eerst enthousiast, daarna bedenkt ze dat die info waarschijnlijk erg gekleurd is dus kan leidend zijn.

Goed dat je thema er uit kan halen, zoals economie dar heb ik geen verstand van.

Reden gebruik	Uitzoeken
Inzicht vergroot?	Mee eens
Partijvoorkeur	Twijfelen gebracht
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Helemaal mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Neutraal

Participant 3 - (01:09:18)

Vult huidige opleiding in.

Ze wordt beetje zenuwachtig van dat het opgenomen wordt: ze denkt dat het op tijdsnelheid is en bang om domme dingen te zeggen.

Stellingen: Vraagt veel aan mij over wat stellingen precies inhouden. Ze heeft veel moeite om hard op te denken, zegt ze zelf. Ik probeer haar minder bang te maken door te zeggen dat niemand het te zien krijgt en dat het echt niet uit maakt wat ze antwoordt en met welke reden.

Ze vindt het moeilijk om gebaseerde meningen te geven. Maakt wel gebruik van de uiterste antwoorden. Weegt veel argumenten ten opzichte van elkaar en denkt lang over. Heeft veel moeite met vragen beantwoorden omdat ze er weinig kennis over heeft en veel afweegt.

Premier- en partijvragen: Ze heeft weinig kennis over partijleiders. Vult wel bij sommige onbekende mensen een cijfer in, bij andere geen idee. Bij vraag 2: "hoe vaak moet ik dit doen?" Vult ongeveer zelfde in als vraag 1. Vraag 3: vult niet op volgorde in maar kriskras door elkaar over het scherm.

Resultatenschermb: "Moet ik op 50 plus stemmen?" Moet haar door resultatenschermb heen leiden. Ziet zelf niet de mogelijkheden. Bij 'vergelijkingsknop' wijzen op verkiezingsprogramma.

Hangt aan programma en aan onderzoeker, denkt niet zelf na over wat bepaalde dingen betekenen in schema. "Ik moet dus op de 50 plus stemmen want daar sta ik het dichtst bij".

Uitslag niet heel verrassend, ondanks dat het 50 plus is. Ze had zichzelf al wel redelijk links ingeschat. "Posities van partijen staan vast, dus alleen rode stip verplaatst?" Kieskompas heeft bevestiging gegeven dat ze zichzelf kan inschatten van partij.

Nagesprek: Stellingen vond ze wel goed. Ze had zich wel beter in kunnen lezen over dingen die nu spelen. Maar stellingen wel duidelijk. Had liever meer geweten om het in te vullen. Idee dat er meer informatie over partijen wordt gegeven, maar daarna denkt ze dat het toch niet beter is. Op deze manier gaat ze blanco het schema in, in plaats van dat je bij een partij uit wil komen. Wel fijn als uitleg van termen is zoals bijv. wat is Europese integratie?

Geen mening zag ze pas heel laat: als het eerder was had ze misschien vaker gebruikt. Maar liever niet meer opvallend maken. Op deze manier wordt je gestimuleerd om meer over na te denken. Zou ze sneller doen als die knop zichtbaar geweest. Nu zoek je echt door naar eigen mening.

Verschil neutraal en geen mening: "zegt eerder geen mening dan neutraal als je er weinig van af weet." Weet wel waar grote stellingen over gingen. Representatief voor actualiteit. Miste wel beetje vragen over de zorg.

Antwoordmogelijkheden: geeft aan hoe intensief je achter een stelling staat. Partijleiders: "daar weet ik niet veel over. Dus dan heb ik te weinig informatie over om daar wat nuttigs te zeggen. Denk dat het wel van belang is hier bij dat je weet wie waar bij hoort."

Betrekt de partij van de persoon er bij: "waar staat deze persoon achter dus wat vind ik er dan van." Gevoel over persoon en partij wel verweven: als ze een partij niks vindt, is de partijleider ook geen succes. Uiteindelijk toch wel voor partijprogramma, maar als partijleider niet kan uitstaan, gaat zo'n voorkeur toch wel dalen.

Uitslag: begrijpt assenstelsel maar niet de ovaal. "Fijn dat het zo visueel vormgegeven is. Het is fijn om te zien waar alle partijen staan t.o.v. van jou." Gaat niet anders door stemmen maar t bevestigt de keuze.

Antwoord per stelling: snel de neiging om mee te praten met een partij, dat je dus niet bij je eigen gevoel blijft. Ze wordt daardoor beïnvloed. Wel beter inzicht in wat partij vindt.

Politiek landschap: "ik moet dus nu juist wegklikken? Dat is moeilijk hoor. Wat bedoelen ze dan met wereld? Wel verwarrend dat ik per stelling dan zo kan veranderen van partij, dat ik steeds verplaats."

Positie per stelling: eerst verward hoe het precies werkt. Na uitleg hoe het werkt, begrijpt ze het. "Handig en fijn dat je kan kijken welke partijen je het nog meer mee eens bent. Je neigt best snel naar een of twee partijen toe, dus door dit ben ik eerder geneigd om ook naar andere partijen te kijken. Bredere visie, in plaats van focussen op een partij."

Diepgaande kennis heeft ze niet. Door antwoorden wel iets wijzer maar niet heel veel. Wil je dan meer partij informatie of algemene politieke informatie? Meer politieke informatie. Maar aan andere kant is dit niet echt de geschikte site daar voor.

Wel informatief, wordt wel wijzer, maar ze leert niet veel nieuwe algemene kennis. "Je leert niet wat het probleem is en wat mogelijke oplossingen zijn. Maar dit is niet de juiste site daarvoor. Dan moet je maar het nieuws volgen. Verandert iedere dag dus dat kan je niet hier gaan bijhouden."

Het kan betrokkenheid beïnvloeden omdat je meerdere standpunten weet en dus betere mening vormen. Meer onderbouwde mening.

Motivatie om te stemmen? "Nu kom ik er achter wat ik belangrijk vind en kan nu motiveren om mijn stem te laten horen. Het is waar ik achter sta."

Goede website om te vergelijken. Je kan heel makkelijk zien wat waar staat en wat hun meningen zijn.

Thema's niet nodig: "zodanig verwarrend dat je het niet meer weet. Ik vind alles belangrijk. Het is daarvan toch de bedoeling dat je een meer afgewogen keuze maakt?"

Reden	Meer inzicht
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Helemaal mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 4 - (00:51:16)

Vult haar afgeronde opleiding in.

Stellingen: "Zijn de vragen anders wanneer je het al zeker of niet zeker weet?" Doorloopt de vragen goed. Ze gebruikt alle vijf gradaties van antwoorden en 'geen mening'.

"Jammer dat er geen extra dingen bij staan, zoals bij stemwijzer. Ideeën of informatie van partijen".

Denkt bij stellingen over gezondheidszorg lang na. Ze vertelt dat ze het lastig vindt omdat de stellingen heel zwart-wit zijn. Maar kan bijna niet anders natuurlijk. Liever meer genuanceerde stellingen. Ook lastig hier dat het meerdere antwoorden zijn i.p.v. ja/nee zoals bij stemwijzer. Denkt lang na over wat ze moet antwoorden. Wanneer ze de stelling te groot/algemeen vindt, kiest ze neutraal of geen mening. Stellingen soms veel te groot "wat bedoelen ze precies met *die lang in Nederland zijn*". En "*wat zijn jonge asielzoekers*"? Gaat soms terug naar vorige stelling om ander antwoord te geven.

Premier- en partijvragen: ze kwam er laat achter dat er geen mening/geen idee kon geven. Controleert haar antwoorden nog op het eind en stel die bij.

Vraag 2: hele rare vraag, slaat ze over. "Nutteloze vraag".

Resultatenschermb: Instructie springt weg: te snel. Klik uit zichzelf op 'politiek landschap' en 'positie per stelling'.

Op zoek naar tekstje met instructie, is niet terug te vinden. Er komt dus niet echt duidelijk uit “dit moet je stemmen”.

Positie per stelling: “heb ik dit geantwoord? Daar ben ik het niet mee eens haha.” Klik uit zichzelf op allerlei stellingen. Klik ook op vraagteken, maar leest de tekst niet. Achteraf beredeneert ze waarom ze soms geen mening of neutraal heeft ingevuld, maar hier eigenlijk wel een mening over heeft. Toen heeft ze er te kort over nagedacht. Ze vertelt dat ze soms gehaast heeft geantwoord. Ze bekijkt alle stellingen bij positie per stelling.

Nagesprek: Was soms even stil om na te denken over het antwoord. Duidelijke antwoordverschillen. Ze had alles aangeklikt als ik er niet bij was. Stellingen vindt ze duidelijk geschreven. Liever kopje met informatie omdat ze over bepaalde dingen weinig wist. Verschil geen mening/neutraal: maakt haar niet uit of dat ze er te weinig over weet of onbelangrijk punt en neutraal is ik ben niet eens of oneens. Goed beeld wat er in Nederland speelt.

Partijleiders: vage vragen. De tweede was vergelijkbaar met 1^e vraag, hoe denk je over als leider en daarna over hoe je begreep. Dat vindt ze een beetje onzin. Niet opgevallen dat het niet mee telt voor uitslag. Weet niet of het iets heeft gebracht om over partijleiders na te denken. eigenlijk niet.

Uitslag: eerste kopje springt snel weg! Begrijpt het assenstelsel met links/rechts progressief/conservatief. Positie niet onverwacht: wel beetje links en progressief.

Overweegt nog steeds niet om op partijen te stemmen die dicht bij haar staan. Zou wat in kunnen verdiepen maar niet serieuze overweging. “Goed dat je thema’s kan kiezen die voor jou het meest belangrijk zijn. Goed dat je alles kan zien hoe en wat welke partij zegt.”

Gemiddelde politieke kennis: weet wel algemene dingen over politiek. Kende posities e.d. al. Niet meer kennis over hoe partijen zich verhouden tot elkaar.

“Goed dat dit er zijn: simpel kijken wat past bij mij. Goed dat zo veel mogelijk mensen gaan stemmen. Maar zou nooit blind af gaan op zo’n kieskompas en dan dit stemmen.” Dus nog gebruik maken van analyse en andere dingen om stem te onderbouwen. Deze tool is om mijn stem te onderbouwen.

“Anders krijg je een ranking. Grappig om nu in het spectrum te zien hoe partijen zich verhouden en ik zelf. Ik ga overal een beetje kijken en op basis daarvan partij kiezen.”

Niet meer betrokken door dit gebruik, was ze al. Motivatie om te stemmen niet beïnvloed, ik wilde sowieso al gaan stemmen.

Reden	Leuke test, meer inzicht
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Niet beïnvloed
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Niet mee eens

Participant 5 (00:42:57)

Vult haar huidige opleiding in.

Stellingen: Ze weegt veel argumenten tegen elkaar op. Als ze het niet weet wat ze het belangrijkste argument vindt, kiest ze neutraal. Ze maakt gebruik van de uiterste antwoordopties. Stelling asielzoekers: “lang.. wat is lang? Nou ik weet het niet. Neutraal”. Ze zag laat pas de knop ‘geen mening-knop’.

Premier- en partijvragen: “vraag 1 moeilijk. Weet niet zo goed wat ze in moet vullen. Is het nou juist persoonlijk of op inhoud? Gebruikt geen idee. Leest tekstje dat het geen invloed heeft op spectrum.” Vraag 2: “ik vind het hele moeilijke vragen. Verbindt de vraag aan of je er op zou stemmen.” Ze vult in op volgorde.

Resultaatscherm: tekstje springt weg en komt niet meer terug. Ze is erg in het midden.

Nagesprek: Begrijpt deze positie omdat ze haar mening nog niet goed weet over alles. Niet meer begrip over issues zelf, wel over wat er speelt. Ze vindt dat ze zich nog veel meer moet verdiepen.

Verschil geen mening en neutraal: neutraal is meer dat je het niet zo goed weet en twijfelt. Meer gemotiveerd om te verdiepen! Als niet zo goed weet wat een vraag inhoudt, schaamt ze zich bijna. Dit triggert om meer informatie daar over te krijgen. Ze vindt het belangrijk om haar plicht om te stemmen serieus te nemen en daar dus ook heel goed onderbouwd te hebben. Partijleiders: zijn niet voor niets partijleider dus ze zullen allemaal wel geschikt zijn. Resultaat: weet niet helemaal wat progressief en conservatief inhoudt. Uitslag toch nog verrassend. Staan best veel partijen dichtbij haar die ze minder verwacht had zoals de pvv. Nu gaat ze zich hierdoor verdiepen en over nadenken. Andere stemwijzer en toen ook veel vragen waar weer wat anders uit kwam. Omdat ze veel twijfelt over dingen, dus antwoordt ze ene keer dit en andere keer anders. Thema's: "wat bedoelen ze met Europa? Moeilijk om te zeggen wat belangrijk is." klikt Europa op 'nee' en ziet daarmee niet heel veel verschil. Klikt daarna zelf door naar positie per stelling: dit is wel fijn dat je zo iets hebt. Overige functies: kan ik dit opslaan? "Door hardop denken doe ik er langer over." Wel verrast beetje door de uitslag: maar ze weet dat ze erg twijfelt dus dan eigenlijk ook weer niet.

Participant 6 (00:41:39)

Vult haar afgeronde opleiding in.

Stellingen: ze snapt sommige stellingen niet. Stelt hardop vragen aan zichzelf om te kijken of ze het begrijpt. Als ze geen kennis heeft kiest ze neutraal. Ze kiest heel weinig extreme antwoorden. Stelling 19: klikt mee eens terwijl ze het er niet mee eens is. Omdat ze niet op zat te letten. Verder geen bedoeling.

Premier- en partijvragen: Sommige mensen kent ze niet, zoals Kees van der Staaij, die geeft ze een 4 i.p.v. geen idee/mening. Bij vraag 3 valt geen idee geen mening pas op.

Resultaatscherm: instructie schiet heel snel weg. "Kan ik dat nog terug vinden?"

Nadat ik dat verhaaltje herhaal, scrollt ze in het schema. Klikt ze op antwoortenvergelijker en scrollt daar door heen.

Nagesprek: leuk om te doen maar moeilijk om hard op te denken. Hierdoor bleef ze wel beter bij de test door haar eigen gedachten te horen. Goede verschillende onderwerpen. Begreep vraagstelling en inhoud niet van hypotheekrente.

Geen mening knop niet opgevallen, zou ze anders dit één keer geantwoord hebben. Verder neutraal: ingevuld wanneer ze het wil houden zoals nu is. bij de alcoholvraag is het lastig om ja of nee te zeggen omdat je soms een specifiek alternatief hebt die je niet kan antwoorden. Ze zou liever specifiekere stelling zien. Beter idee over wat nu in Nederland speelt. Weet nu waar ze informatie over moet zoeken.

Partijleiders: "bij vraag 2 dacht ik "oh ik hoop dat er hierna niet nog een komt" en toen kwam er nog een. Die vind ik heel saai en dan ga ik alleen maar domme dingen aanklikken." Ze zag wel dat ze over kon slaan maar zag bij vraag 2 pas. Dus toen hoefde ze er nog maar 1.

Niet minder over nagedacht, maar 4 kende ze niet. Dus daar laag cijfer. Als ze eerder had gezien dat ze geen idee/geen mening kon invullen had ze dat gedaan. Ze wilde er te snel door heen gaan. Die knoppen moeten opvallender gemaakt worden.

"Door hier over na te denken, creëer je een beeld voor jezelf hoe je over dingen denkt."

Verbinding partij en persoon sterk? Eigenlijk niet. Ideeën en partijpunten belangrijker.

Uitslag: dacht dat ze meer links zou zitten, zoals bij andere testen vaak de uitslag was. Toen vaker meer bij de SP. Maar gevoel dat dit een betere test is.

Antwoordmogelijkheden: "goed dat die antwoordmogelijkheden nuance brengen. Kan daar belang van sommige stellingen aangeven".

Spectrum: beetje moeilijk. "Zit dichtbij twee partijen waar ik niet op wil stemmen. Maar hierdoor wel nieuwsgierig gemaakt dat ik ga verdiepen in die partijen. Hierna zou ik partijprogramma's checken op waar onze meningen in verschillen, op punten die ik belangrijk vindt. Mening die op deze website staan niet genoeg, dus zou buiten de website nog extra info zoeken over die standpunten."

Positie per stelling: heel handig maar ik wil dan ook weten waarom ze dat vinden. Na dat ik haar de uitleg heb gegeven: "ohja dat is goed. maar dit was me niet opgevallen. Ook al staat het hier, zou ik nog steeds op andere website kijken. Vind het belangrijk hoe ze zichzelf presenteren en wat ze zelf zeggen."

"Als je het zo even bekijkt zie je niet snel de dingen die er echter zitten. Je moet echt op zoek. Prima als je de tijd er voor neemt. Als ik in mijn eentje zo had zitten pielen was ik er wel uitgekomen."

Assenstelsel: had wel duidelijk beeld al dat het er zo uit zag. Had mezelf ook al als progressief gesteld dus dat is goed. Visualisatie zat al in haar hoofd dus verandert niet heel veel. Niet echt veel politieke kennis. Weet wel termen. Genoeg om deze test te doen. Ik denk dat je je voor deze test niet hoeft in te lezen. Bij hypotheekrente weet ik niet wat het was dus daar kon ik niet op antwoorden. Dit zou beter kunnen met bijvoorbeeld een informatieknop. Gewoon simpel uitleggen wat het issue is.

Door invullen kompas niet echt meer kennis. Niet echt informatieve site – wel voor jezelf over wat je wil gaan stemmen, daar ben ik wel wijzer in geworden – maar ik weet nu nog niet wat hypotheekrenteaftrek is. Dus niet meer kennis over wat politieke kwesties inhouden.

Door invullen wel meer betrokken bij politiek: "ben getriggerd om meer te verdiepen, o.a. met info buiten deze website.

Meer gemotiveerd om te gaan stemmen. Gevoel dat het uitmaakt wat je stemt of wat je kiest. Meer bewust van het belang van mijn stem. En van de macht die je kan hebben met je stem. Ze vindt het niet echt een goede partijenvergelijker. Het is niet echt overzichtelijk. Fijn als er een speciale pagina is om inhoudelijk te vergelijken. Dus per partij en wat dan hun hoofdpunten zijn waar ze voor gaan deze verkiezing. Na uitslag zou ik nu per partij willen kijken waar zij echt voor gaan.

Analysemogelijkheden: moet je echt goed zoeken voordat het duidelijk is wat je daar mee kan.

Reden	Uitzoeken
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Twijfelen
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 7 (01:00:35)

Vult haar huidige opleiding in.

Stellingen: Van sommige dingen weet ze niet veel af of ziet ze liever een meer specifieke benadering: kiest neutraal. Bij stelling 16: "daar heb ik geen mening over... oh die staat er ook bij". Maakt gebruik van alle antwoordopties.

Partijleiders: Vult iedereen op volgorde in van boven naar beneden. Ook geen idee/geen mening.

Resultatenschermb: tijdens lezen schiet verhaaltje weg. Selecteert zelf thema's. Stom dat ze over dat Europa zitten, want we gaan er toch niet uit. Na herberekening: wat betekent dit dan? oh ben ik die target?

Nagesprek: Sommige vragen verkeerd gesteld, verkeerd gedefinieerd. Sommige vragen zijn soort politieke issues maar dat klopt bij voorbaat al niet. Bijvoorbeeld de studiefinanciering. Ik vind het systeem wat er nu is niet goed, maar als ik dan zeg "nee geen lening" betekent dat niet dat ik vind dat het goed is hoe het nu is. Ik denk dat de discussie anders zou moeten zijn ipv ja/nee. Dus dan liever vraag: vind je de stufi goed hoe het nu is? En dan kan je zeggen: nee anders dus dan stem je voor of tegen verandering ipv ja of nee tegen een regel waar je het niet mee eens bent.

Bieden een stelling over een specifieke oplossing voor een probleem, terwijl je liever over probleem een stelling invult.

Idee om een vraag er achter aan te stellen. Vind je dit ja/nee en zo nee dan krijg je daarna een vraag om het specifiek te maken.

Liever probleem houden en met goede oplossing komen, ip.v oplossingen verzinnen die niet goed zijn.

Antwoordmogelijkheden:

neutraal: zo is het goed. andere keer geen mening: dus dan weet ik er niet veel van af of het onderwerp interesseert me niet.

Grote termen niet duidelijk: hypotheekrente aftrek, Europese Integratie. Geen behoefte om er achter te komen. Die dingen hebben geen effect op mij of omgeving. Maar daardoor misschien geen antwoord gegeven wat je eigenlijk zou menen als je er meer informatie zou hebben.

Zou korte uitleg kunnen geven met wat precies met een term bedoeld wordt.

Onderwerpen: zelfde als altijd. Staat altijd stelling over coffeeshops om mensen tevreden te houden en te laten denken dat we er mee bezig zijn. Dat zo'n vraag er tussen staat, is eigenlijk zonde. Eindeloze discussie over Europa, maar we gaan er toch niet uit. Waarom besteden we daar energie aan. Het is actueel maar niet echt een politiek agendapunt.

Partijleiders: goed dat vragen achter elkaar kwamen. Eerst wie vind je geschikt. Goed om kwaliteiten en mening los van elkaar te bekijken.

Mijn eerste gedachten waren dat ik me zo verbaas over dat Wilders er nog steeds tussen staat en dat ik mensen ken die daar 2 jaar geleden op gestemd hebben. En ook die man van de SGP. Dus meer anti-gevoel dat ik die een 2 of 3 geef dan er serieus over nadenken.

Uitslag: best wel links! Had we gedacht dat ze in midden zou zijn. Ik ben blij dat ik niet in de buurt van de PVV zit.

Ik ben niet rechts ofzo maar dit is altijd zo lastig. Heel veel dingen van de linkse partijen vind ik, alleen vind ik eigen verantwoordelijkheid ook heel belangrijk.

Assen: had CDA meer midden verwacht. Dacht dat ze redelijk D66 was maar zit dicht bij andere partijen. "waar zijn wij het dan over eens?!" Stuur haar aan om antwoorden te vergelijken. Bekijkt elke stelling. "dingen die ik belangrijk vind, zijn we het in ieder geval niet over eens".

Politiek spectrum: zie partijen links en rechts staan. Niet beter of duidelijker geworden. Niet duidelijker geworden, want ik had het al in mijn hoofd zitten.

Als ik hier naar kijk weet ik niet wat ik moet stemmen. Zie dat ik links uitkom dus dan zou ik nu op de grootste partij stemmen die links is.

Positie per stelling (aangestuurd): goed dat je het per stelling kan zien. Je kan zo je speerpunt selecteren en op basis daarvan je idee over partij bewerken.

Had die knop niet uit haarzelf gezien.

Helpen deze instrumenten jou beter jezelf te plaatsen tussen partijen? Het is zo veel en groot, en dan wordt klein samen gevat. Dus vraag ik me af hoe betrouwbaar het is. Het is wel goed dat het er is: goed om interesse op te wekken en mensen te activeren. Is het heel waarheidsgetrouw over waar jij staat? Dat weet ik niet. Het is te samengevat en te ver van de werkelijke inhoud. Het is te algemeen gemaakt en het zijn maar paar punten.

Politieke kennis: mwah. Kieskompas heeft niks bijgedragen, die kennis had ze al.

Vergroot betrokkenheid wel. Als je er niks van af weet wekt dit toch interesse op wat alles precies inhoudt. Tegelijkertijd is het ook allemaal beetje circus. Punten die ze nu er uit halen is allemaal politieke agenda. Niet wat ze in de kamer echt vergaderd wordt. Dus kunnen we leuk betrokken worden maar wat hebben we daar aan. Zou gevoel kunnen hebben dat je betrokken bent zonder dat je weet waar het over zal gaan.

Wel meer gemotiveerd om te stemmen. Je komt een stelling tegen die je dan belangrijk vindt en dan kan je die mening later laten zien.

Anders dan stemwijzer? Nee. Denk dat je alle stemwijzers moet doen en daar dan een conclusie uit halen.

Niet anders tegenaan gaan kijken stemmen. ik haal het niet uit een stemwijzer waar ik op ga stemmen. confronterend dat ik er op mijn 18^e achter kwam dat ik linker ben dan ik dacht. Beeld van Links Persoon vind ik mezelf niet in. Maar dit weerhoud me niet om er niet op te stemmen. ik vind de zorg belangrijker dan het imago. Imago belangrijker wel dan mening. Ik ga kiezen voor linkse partij die het grootste is.

Functies duidelijker aangeven!

Belangrijkste reden: leuke test, inzicht niet vergroot. Gebruik heeft partijvoorkeur niet beïnvloed.

Bij weinig kennis neutraal → geen mening knop viel niet op.

"Wat bedoelen ze precies met die thema's? Wat valt er onder 'veiligheid' dan?" dat moet dus duidelijker worden omschreven bij het politiek landschap. Beter opstellen in volgorde van belangrijkheid.

Wenst informatieknop.

Reden	Leuke test
Inzicht vergroot	Helemaal niet mee eens
Partijvoorkeur	Niet beïnvloed
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Niet mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Niet mee eens

Participant 8 – (00:50:10)

Vult haar huidige opleiding in.

Stellingen: Weegt haar antwoorden zorgvuldig af. “ontwikkelingssamenwerking” wat bedoelen ze daar precies mee? Dus ik doe neutraal: “ik weet niet precies wat ze bedoelen. Stelling reiskostenvergoeding: hier wordt de geen mening-knop ontdekt.” Stelling patiënten: “huh dit gaat toch via verzekering...?” Klikte daar op mee eens, bedoelt eigenlijk oneens. Klikte terug naar vorige stelling en verandert haar antwoord. Stelling 11: “hoe zit dit dan precies, beide ouders veel verdienen? Klinkt als een risico”

Stelling 15: “niet zo veel verstand van hypotheekrente aftrek.” Ze filosofeert beetje over de betekenis en komt op basis daarvan op een mening.

Economie: “te ruime vraag. Op wat voor manier dan ingrijpen?”

Besprekt tijdens antwoorden de voor en tegenargumenten. Ook als ze stelling niet snapt. Turkije: “nooit ben ik het niet mee eens.”

Verdere Europese integratie: “jeetje wat betekent dat precies? Houdt dat in dat Nederland zich meer Europees moet gedragen ofzo?” “wat is het verschil tussen neutraal en geen mening?” vraagt ze zich bij deze stelling af. Ze kiest nooit helemaal mee (on)eens.

Partijleiders: “oh god ja dan krijg je nu dat ik ze dan niet allemaal ken...” Klikte geen idee bij mensen die ze niet kent.

Resultatenschermb: Uitslag: tekst schiet snel weg. Gaat naar thema's. klickt op ja maar gebeurt niks. “Moet ik gewoon klikken?”. Gaat daarna naar positie per stelling. “oh hier ga je kijken wat waarbij hoort”. “ik heb nooit helemaal mee eens of oneens gedaan, dan is weer zo rigoureuus”.

“ik heb geen zin om dit allemaal te bekijken”. Kijkt daarna bij overige functies.

Hierna is ze klaar

Nagesprek: Lijkt beetje op stemwijzer. Invulling ging prima. Had niets overgeslagen als ik er niet bij zou zijn. Wist niet dat je die vragen over partijen kon overslaan.

Stellingen: “had graag ingevuld: een beetje. Bij bezuinigingen is lastig. Ik ben namelijk niet mee eens dat je veel gaat bezuinigen maar gewoon een beetje. Ben ik het er dan helemaal mee eens? Maar die optie was er niet. Denk dat de stellingen specifieker konden. En andere antwoordopties. Als ik het er mee eens ben, ben ik het er mee eens. Helemaal mee eens vind ik dus stom, die mag wat mij betreft weg. Ik vind dat overdreven. Je bent het nooit helemaal ergens mee eens of oneens.”

Onderwerpen: “goed beeld waar het nu om gaat. maar vind niet interessant wat ze zeggen, bemoei me er niet mee. Paar dingen die ik belangrijk vind maar gaat om punten die mij raken. Wat er verder gebeurt, interesseert me niet echt.”

Kennis door algemene kennis en niet omdat ze het volgt. Sommige termen niet duidelijk, dan stemde ze vaak neutraal. Later viel de ‘geen mening’ knop op. Was witte knop dus die viel weg. Maar wat is precies het verschil: “als het je niet kan schelen heb je geen mening, en als je neutraal. Tja. Ik voel er wel een verschil tussen maar kan niet precies uitleggen. De ene keer voelde ik wel meer de neiging om neutraal te stemmen en andere keer meer geen mening. Dus er zit wel verschil maar waar dat precies aan ligt vind ik moeilijk te duiden. “

Te ruime stelling: “economie is zo groot, dus je grijpt altijd toch op een manier in de economie in? Deze vraag draagt niet bij aan mijn mening waar ik op wil stemmen.”

Partijleiders: puur omdat ik ze niet allemaal ken, vind ik lastig om mening over te vormen. Dus dan ga ik kijken naar is t een leuke vent om te zien. Heeft niet veel aandeel voor t stemmen. maar nu meer laten leiden door het uiterlijk.

Uitslag: had wel verwacht. Had de SP dichterbij verwacht. Gek dat die 50 plus zo dichtbij zit omdat ik me daar niet verwant mee voel, ik ben nog gewoon student. Het is het hoekje wat ik altijd heb dus vind het niet verrassend.

Interpretatie: ik ben stip, en wat dichtste bij zit, past meest bij mij. Meest veraf ben ik het niet mee eens. Ik haal wel eigen mening erbij, dus ik zou nooit op 50plus stemmen. Belangrijke thema's er uit halen en op basis daarvan stem uitbrengen.

Ik leid haar naar antwoordenvergelijker. Scrollt heen en weer. "Dit geeft wel duidelijk beeld welke kant je op moet. Fijn om per stuk te kijken wat bij je past. Onderbouwde stem niet echt, want ik denk nog bij veel dingen dat ze het zelf moeten uitzoeken. Ik heb dus niet zo'n mening of verstand er van dat ik nu een heel onderbouwde stem heb. Ik ging verwachtingloos deze test in. Ik heb echt geen idee en het boeit me ook echt niet."

"Visualisatie is heel duidelijk. Inzicht niet echt veranderd. dan zou ik me moeten verdiepen in elke stelling. Heb ik nu niet gedaan. Voel me verplicht om te stemmen op iemand waar ik het mee eens ben. Ik wil wel een goede stem uitbrengen maar puur alleen voor mijn eigen gevoel."

Betrokkenheid niet veranderd: "puur om te kijken op welke partij ik moet stemmen. Ik zou voor betrokkenheid meer moeten volgen. Dit alleen doet t niet. "

Motivatie: ik heb het nu uitgezocht dus nu moet ik wel gaan stemmen. Ik twijfelde wel of ik eerst nog ging stemmen.

Meer politieke kennis opgedaan: als ik me hier goed in zou verdiepen had ik wel kunnen leren, maar moet je actief aan meedoen zelf. Zouden tekst er bij kunnen zetten met hoe het in elkaar zit.

Aanbeveling: specifieke vragen, geen mening knop opvallend en meer uitleg bij uitslag.

Partijen vergelijken: ja, heb je verschillende dingen voor dus kan je wel goed vergelijken.

Reden	Uitzoeken
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bepaald
Volgt de verkiezingscampagne	In het geheel niet
Meer motivatie om te verdiepen	Niet mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Niet mee eens

Participant 9 (00:52:46)

Vult haar afgeronde opleiding in.

Stellingen: Soms zijn stellingen zwart/wit (straffen). Ze wil namelijk ook andere oplossing voor slecht gedrag. Gebruikt alle uiterste antwoordopties. Maar niet de GM knop. Weet te weinig over hypotheekrente, dus kiest daarom neutraal.

Weet veel voor en tegens over stellingen. Stellingen soms te zwart-wit. Soms ingewikkelde vragen om een volledig 'gemeend' antwoord op te geven (bv. Turlijke bij EU). Nooit is nogal een zware stelling, dus dan ben ik het er niet mee eens.

Premier- en partijvragen: Bij vraag 1: "Gaat premier-vraag om partij-inhoud of om persoonlijke kwaliteiten? Dat is onduidelijk. Ik begin met de makkelijkste". Ze klikt alle mensen door elkaar heen. Moeilijk om de inhoud niet mee te laten wegen.

Zelfde manier bij vraag 2. Eerst mensen die ze het beste kent. Bij die onderste is het beetje moeilijk.

Resultatenschermb: uitleg snel weer weg. Na instructie hoeft ze niet meer te zien want ze kent de partijprogramma's wel. Dus door naar nagesprek. "Die rode stip laat dus zien waar ik op moet stemmen?"

Nagesprek: ze vond het duidelijk. Belangrijke thema's zaten er wel in. Vraag zwart wit geformuleerd waardoor het lastig is om daar goed antwoord op te geven. Al over vragen nagedacht omdat ze al stemwijzer gedaan heeft. Over sommige vragen wil je graag een genuanceerd antwoord geven, dus voelt het verkeerd om soms voor een antwoord te kiezen. Hier op zich wel goed dat je helemaal eens of eens kan aangeven hoe duidelijk je bent over je stelling. Sommige stellingen genuanceerder, niet perse specifiek. Over een onderwerp meerdere vragen stellen. Als de vragen te scherp zijn, kom je sneller bij de uiterste partijen terecht.

Niet gezien dat er geen mening knop was, had ze anders wel gebruikt. In de gevallen dat ze neutraal koos, was het dat ze geen mening had of wilde hebben.

Kan wel wat uitleg komen over het onderwerp of achtergrond informatie. Er is ook publiek die dit soort zaken niet volgt en dan geen idee heeft waar je eens of oneens over zeggen.

Belangrijk wat je van je partijleider vindt omdat het wel premier kan worden, geen overbodige vraag. moeilijk om mening te hebben over mensen die minder in de media zijn.

Vraag 2: vage vraag. Snap wel de insteek: testen dat persoon jouw representeert.

Nooit op deze manier over nagedacht of iemand haar situatie begrijpt.

Uitslag: Niet verrassend. Links progressief. Duidelijk dat het zo is vormgegeven. Had rijtje verwacht. Wel helder zo. Meer inzicht in hoe jij je verhoudt tot partijen. Had het al zo duidelijk, geeft dus niet meer inzicht. Partijen onderling wist ze al, meer hoe ze zichzelf daar toe verhoudt.

Analyse mogelijkheden: goed, maar nu niet gebruikt. Ben wel iemand die redelijk op de hoogte is en weet wat er speelt dus heb een rijtje met partijen op wie ik wil stemmen. Had d66 meer midden verwacht. Ik wist dat ik al strategisch ga stemmen, dus voor mij is het meer een goede bevestiging. Als ik het niet zou weten, zou ik nu partijprogramma's er bij pakken en die met elkaar vergelijken.

Politieke kennis: ik ben goed op de hoogte, maar sommige dingen vind ik te moeilijk om er echt iets van te vinden. Genoeg om er iets van te vinden van algemene dingen.

Heeft bijgedragen aan kennis: vragen zetten je aan het denken.

Betrokkenheid: ja. Daarom belangrijk om informatief te zijn. Daarom ook meer informatie achter de stelling.

Motivatie met stemmen: als mensen t niet weten en er komt iets uit, dan zullen ze eerder gemotiveerd zijn om te stemmen. veel mensen stemmen niet omdat ze denken dat ze toch geen invloed hebben. Weet niet of je dat weg neemt.

Voor veel mensen politiek te ingewikkeld dus zo'n instrument kan daar een brug tussen slaan.

Bevestiging van wat ze al dacht. Heeft versterkt gevoel dat ze daar dus echt hoort.

Partijen vergelijker: ook wel goed. je wordt niet tijdens het kiezen afgeleid door partijstandpunten. Belangrijk om goed te zien wat de verschillen zijn tussen partijen.

Als ik niet strategisch zou gaan stemmen, zou ik nu wel partijprogramma's naast elkaar leggen.

Probeer eens te vergelijken:

Scrollt in het andere vak. Dit is wel leuk dat je het per stelling kan zien. "Hebben ze niet ergens een onderbouwing?" ik wil nu PvdA en GL nu naast elkaar leggen, maar dat kan dus niet? Dat zou nog wel een goeie zijn. Dat 'verkiezingsprogramma 2012' moet wel veel duidelijker worden aangegeven.

Reden	Meer inzicht en controleren
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 10 (01:18:44)

Vult haar huidige opleiding in

Stellingen: Stelling 3: vindt niet mee eens maar klikt mee eens. Herstelt zich meteen. Ook stelling 28 per ongeluk mee eens i.p.v. oneens. Gebruikt alle antwoorden, ook geen mening. Neutraal wanneer er te veel argumenten voor of tegen zijn of als ze het niet begrijpt.

Premier- en partijvragen: vult de partijleiders door elkaar in. Ze kent bijna niemand dus vult bijna overal 'geen idee' in.

Vraag 2: als mensen mij zouden begrijpen zouden we een ander besturingssysteem hebben. Dit systeem is verouderd. Ik neem aan dat je toch als persoon achter je standpunt staat, daarom begrijpt hij mij waarschijnlijk wel.

Resultatenschermb: verhaaltje schiet weg. Na uitleg klikt ze zelf door naar antwoordenvergelijker met partij 50plus. "Gaan ze per vraag kijken wat onze antwoorden zijn". Kijkt naar punten die zij belangrijk vindt.

Daarna antwoorden vergelijken met PvdA, en daarna met SP.

Thema's: selecteer uw thema's. Tja tja wat is belangrijk. wereld is iets te groot dus dat kies ik maar niet. Speelt even met thema's hoe ze zich verplaatst. "als ik dit en dit wel selecteer en dit dit en dit niet, dan.... Yes, volledig op 50 plus".

Positie per stelling: Ik snap niet waarom die balken steeds veranderen? Daar snap ik als vrouw toch niks van?

Nagesprek: soms: wat bedoelen jullie er mee? Vind dat mensen die geen kennis hebben niet mogen stemmen. een versimpelde vraag zal al hoop schelen. Kan je zeggen dat politiek een hogere zaak is, maar het heeft te maken met alle inwoners van je land. Of een vertaling. Ook belangrijk dat iedereen ie kan stemmen, maar niet iedereen kan Nederlands.

Als je definitie er bij zet, kunnen mensen zelf er over nadenken en meer gebaseerde mening hebt. Partijleiders: Voor mij vooral nodig wat zijn voor mij belangrijkste punten en die op een rijtje. Wat heeft het voor zin om op een persoon te gaan stemmen. Je stemt op een partij en die voorman doet de zin van de partij doordrijven en niet zijn eigen. Dus wat heeft het dan voor zin om op een persoon te stemmen. Daarom ook over die partijleiders niet echt relevant. Het gaat om met welke gedachtegang iemand het land bestuurt in plaats van hoeveel humor hij heeft. Het is beetje scheef dat die kiezerscampagne zo veel om een persoon gaat i.p.v. wat je wil bereiken.

Niet alle stellingen goed geschreven: soms dubbele ontkenningen. Biedt oplossing als je antwoorden op stellingen uit schrijft.

Verkeerd klikken: dus ik zeg mee eens. Maar wacht even, dan moet ik juist niet mee eens zeggen. Zou liever stellingen uitschrijven dat je die fout niet kan maken, al meer leeswerk.

Niet zozeer een beter idee maar meer alles op een rijtje gezet. Maakt het overzichtelijker.

Verschil geen mening; geen idee. Bij neutraal: aan ene kant wel, aan de andere kant niet.

Uitslag: niet verrassend. Geen partijen sta ik volledig achter, dus ik haal uit stemwijzers wie het op dit moment het dichtst bij me staat en dan kijk ik daar even naar. Op basis van deze uitslag stem ik nog steeds op SP omdat de belangrijkste punten wat mij betreft overeen komen.

Bij stemwijzer kon je meer vergelijken bij stellingen die je belangrijk vindt. Hier onduidelijk 'wat valt er nou onder welk thema'.

Begrijpt assenstelsel helemaal door school.

Educatief: ja. Als er geen hulp is bij stemmen, is het niet te doen om overzicht te krijgen. Nu is het in een paar klikken gebeurd.

Antwoordmogelijkheden nuanceren.

Weinig politieke kennis. Wel heel geïnteresseerd. Door kieskompas niet meer relevante kennis. Vind onderbouwingen belangrijk. → verkiezingsprogramma laten zien. Dat is handig maar het valt niet op!

Betrokkenheid niet veranderd: was er al mee bezig. Is nu een bevestiging of verduidelijking. Mensen sowieso niet betrokken bij de politiek. Enige wat we kunnen doen is stemmen. om een partij op te richten is heel moeilijk. Dus hoe democratisch zijn we nou eigenlijk? Dus zo'n stemwijzer maakt mij niet meer betrokken.

Kieskompas heeft stem bevestigd. Controleert of eens ben. Heeft inzicht vergroot in standpunten. Heeft partijvoorkeur bevestigd. Niet echt gemotiveerd om te verdiepen en te stemmen.

Soms geen kennis van onderwerpen. Klikte soms onbedoeld mee eens ipv oneens aan. Bestudeerde uitgebreid de analysemogelijkheden. Mist een informatie-button en ook een vertaal-knop. Veel mensen mogen wel stemmen die geen Nederlands kunnen, en dus geen idee hebben van zo'n stemwijzer.

Reden	Controleren
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Neutraal
Meer motivatie om te stemmen	neutraal

Participant 11 - (00:50:23)

Vult huidige opleiding in.

Stellingen: Maakt gebruik van alle antwoorden. Weegt soms argumenten heel erg af, en kiest dan neutraal. Andere keren heeft ze heel snel een mening.

Soms te moeilijk om tussen 5 antwoorden te kiezen dus stemt ze neutraal.

“Overheid moet meer ingrijpen in economie – wat?! Dit is echt een mega vraag!”. Dit is zo’n brede vraag dat ze neutraal kiest. Europese integratie is ook weer een mega vraag. Op sommige punten wel, op andere punten niet.

Premier- en partijvragen: Vult partijleidervragen in op volgorde die ze kent. Die ze niet kent geeft ze eerst een cijfer i.p.v. geen idee of geen mening. Uiteindelijk kiest ze toch geen mening bij de mensen die ze niet kent, na een paar keer heen en weer gescrolled te hebben. Bij vraag 3 ook weer de vragen door elkaar.

Resultatenschermb: verhaaltje schiet snel weg. Hierna vertel ik verder de inhoud van de verhaaltjes. Klik op ja als ze iets belangrijk vindt “beter als alle thema’s op nee staan en dan op ja klikken dat je juist kiest wat je belangrijk vindt i.p.v. nu kiest wat je niet belangrijk vindt” Gaat uitzichzelf met thema’s spelen. Ze zet alle thema’s op nee en kiest daarna wat ze wel belangrijk vindt. Als ze al haar thema’s heeft aangeklikt zit ze nog meer op de partij die ze niet wil (pvdd).

Klikt daarna zelf naar positie per stelling. Kijkt naar stellingen die zij belangrijk vindt.

Nagesprek: Lastig zo veel antwoordmogelijkheden. Wel goed, want soms is het wel moeilijk om een ja/nee te hebben. Eerst dacht ik “wow wat veel keuzemogelijkheden” maar daarna vond ik het wel heel goed.

Niet gezien dat er geen mening-knop was. Als ie wel was opgevallen, had ze die wel gebruikt. Dan zou het minder meewegen als het me niet uitmaakt. Neutraal weet ik het niet en bij geen mening zou het me niet uitmaken.

Natuurlijk: zou alles aangeklikt hebben.

Stellingen: soms zo groot dat je niet makkelijk kan zeggen daar ben ik het mee eens of niet.

Veel over bezuinigingen en wel meningen uit de actualiteit. Niet perse nu een beter beeld. Ze was al wel op de hoogte. Voor hogeropgeleide mensen makkelijker om zo’n test in te vullen dan voor lager geschoolde mensen. Het is wel vrij toegankelijk maar volgens mij stond er niet een vraagtekentje met dat je daar op kon klikken voor uitleg?

Ik weet wel wat ik zelf wil, maar niet wat alle andere partijen vinden. Bij positie per stelling kan je dat makkelijk zelf snel zien. Kan goed partijen vergelijken.

Partijvragen: wel nuttig om daar over na te denken. met de VVD heb ik niks, maar als je over Mark Rutte als premier denkt is het wel goed.

Zou ik ook wel verbinden aan voorman. Zou GroenLinks minder snel stemmen nu Sap er is dan Halsema.

Uitslag: niet heel verrassende hoek. Goed dat PvdD er is, maar ik ga niet op ze stemmen. Ik wil op partij voor mensen stemmen. Hoe nu verder: kijk wat dichtbij me staat. Bij deze verkiezingen is het denk ik handig om op grotere partij te stemmen, dus stem ik de grote die dichtbij me staat.

Had wel verwacht dat D66 meer dichterbij midden zou staan.

Ben beetje bang voor kieswijzers, want ik denk dan: hoe berekenen ze dat dan?

Begrijpt politiek landschap helemaal. Vergeleken met kieswijzer: VVD staat meest ver van mij vandaan in de ranking. Door dit landschap snap ik nu waarom dat is. heel fijn dat het zo visueel is en daardoor goed inzicht hoe partijen zich tot elkaar verhouden. Analyse mogelijkheden zijn fijn: kijken hoe jij je verhoudt tot de partijen.

Belangrijk om dit in te vullen. Betrokkenheid veranderd: als je er mee bezig bent denk je er meer aan. Meer motivatie: niet perse meer want dat was ik al. Kan me voorstellen dat het bij sommige mensen wel doet die nog geen kennis er over hebben. Er zit altijd wel iets tussen wat ze

Reden	Meer inzicht
Inzicht vergroot	Neutraal
Partijvoorkeur	Twijfelen
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Neutraal
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

belangrijk vinden. Zit wel educatieve factor in: op de hoogte van thema’s die nu spelen. Maar als mensen niet weten waar t over gaat, dan is het wel moeilijk. Vergelijking van partijen fijn en duidelijk.

Participant 12 - (1:05:38)

Vult huidige opleiding in.

Stellingen: Vult bij de eerste twee stellingen tegenovergestelde van wat hij bedoelt in. Ik merk dit op en meldt dit aan hem bij stelling 3. "ik ben gewend dat als je het ergens mee eens bent, dat dat dan rechts staat". Strenger straffen: "op sommige punten wel dus ik ben het er wel mee eens."

Noemt veel afwegingen voor elke stelling en komt zo tot zijn eigen mening. Stelling over boerka anders verwoord, naar gezicht bedekkende kleding verbieden.

Wat zijn jonge asielzoekers? Stom verwoord. Is dat onder 18 jaar of onder 30 jaar? kiest alle antwoorden, behalve geen mening.

Turkije nooit lid worden: wat is dat nou voor stelling. Dit kan je toch niet zeggen? Ik zeg dus neutraal.

Partijleiders: Vult cijfers in op volgorde. Vult cijfer in op vergelijking met andere. "minder dan die, wel hoger dan die". Henk Krol geen mening.

Resultatenschermb: tijdens verhaaltje schiet het weg. "oh, ik moet dus belangrijke thema's selecteren". Ik vind alles wel belangrijk, behalve milieu. Ik zie mijn stip. Dichtst in de buurt van vvd. Progresieve kant van het midden. Ik kan me hier wel in vinden.

Ik kan hier ook antwoorden vergelijken dus dan zie ik wat hun en mijn antwoord is. dit vind ik een belangrijk punt, mooi dat we het daar over eens zijn. Als je stemt moet je naar geheel kijken en niet alleen naar jezelf. Scrollt zelf helemaal door de antwoorden.

Asielzoekers VVD niet mee eens en hij wel mee eens. Mm dan ben ik wel benieuwd wat zij daar over zeggen. Klik op plaatje VVD maar ziet geen klikhandje. "oh dat kan dus niet."

Hierna is hij klaar.

Nagesprek Verhelderend omdat hij hardop moest denken. leuke manier om het zo aan te pakken. Met zo'n spectrum. Beeldender en overzichtelijker.

Niet verrast door de uitslag. Manier van stemmen enigszins veranderd: nog zekerder van stem. Waardeloze vraagstelling: snap dat je het bij 1 zin moet houden, maar soms zo kort door de bocht dat je er geen zinnig antwoord op kan geven. Wel altijd duidelijk waar het over ging. Behalve hypotheekrente: weet wel beetje waar dat over gaat.

stelling Turkije kan je zo niet doen: liever genuanceerder.

Niet echt representatief. Je hebt maar 30 vragen, snap ik, maar zou best wel uitgebreider kunnen. als ik hier die thema's zie staan, dan vind ik over immigratie en integratie wel te weinig gevraagd. Twee jaar geleden alleen maar vragen over blauw op straat, hoor je nu niks meer over.

Doen tegenovergestelde hoe het gangbaar is qua antwoorden. Afgelopen jaar heel veel enquêtes gedaan, en nog nooit deze schaal gezien.

Geen mening knop wel gezien. Neutraal in het midden, en geen mening niet mee voor je score.

Partijleiders: premier, ook onderhevig aan wie er in kabinet zit. Maar ging alleen om persoon. Vind niet veel toevoegen. Wordt het verwerkt? (dus niet gezien). Dan zou ik liever meer stellingen er bij hebben ipv deze vragen.

Resultaten:

Begrijpt inhoud van spectrum maar niet van schaal er om heen. Klik daarbij op positie per stelling: gaat daarna daar mee spelen.

Boerka staat bij integratie: heeft niks met elkaar te maken! Het gaat mij niet om het geloof maar dat het gezicht bedekt.

Kan niet vinden waar ovaal voor staat. Meer uitleg daar bij dus.

Resultaat niet verrassend en wel mee eens: net gekeken naar verschillen en overeenkomsten. Verschillen zijn geen breekpunten. Analyse mogelijkheden: overzichtelijker dan stemwijzer. Daar

wordt je overladen met een tabel. Moet wel trouwens eigen conclusies hier aan verbinden.

Dus zou meer hulp willen bij conclusie trekken. Meer uitleg wat dit betekent. Meer nuance in stellingen! Of een vraagtekentje waar je op kan

Reden	Controleren, leuke test
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Zeer intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

klikken met uitleg. Dat je wat hulp krijgt bij afweging maken. Voor- en nadelen verhaal kan wel onpartijdig. Bij veel stellingen ontbreekt het aan nuance.
Was al gemotiveerd om te stemmen dus niet meer gemotiveerd. Beetje wel omdat het een extra bevestiging is.

Participant 13 (00:44:33)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: Als leek kan je stelling 6 niet beantwoorden. Kunnen wij niks over zeggen. Vult bij stelling 8 in mee eens maar bedoelt mee oneens. Gaat terug naar de stelling en corrigeert zichzelf. Bij stelling ritueel slachten "nu willen ze dat ik doordenk over vrijheid van godsdienstuiting, maar volgens mij gebeurt dit prima".

Hoop variatie in vragen. Ik schrik af en toe van de vragen. Word beetje moe van dat variëren. Had liever op onderwerp gewild. Economie, scholing. Nu gaat het van euthanasie naar coffeeshops.

Kiest over bepaalde onderwerpen geen mening omdat dat onderwerp hem niet interesseert.

Vind stellingen vermoeiend. Tijdens stellingen, "ben benieuwd naar wat premier is. vind fijn dat ik kan zien hoeveel vragen ik nog moet". Turkije stelling: veel te weinig informatie om hier wat over te zeggen! Dus ik heb geen mening, bekijk het maar.

Partijleiders: moet ik nu verplicht iedereen raten of mag ik ook alleen doen die ik ken?

Hij vult alleen de mensen die hij kent in. Maar nu hij weet dat hij door kan, vult hij wel iedereen in omdat het dan ineens leuk is om er over na te denken.

Bij vraag 2: ik weet nu al niet wat de vraag was. Vult vraag 3 op volgorde in van boven naar beneden.

Resultatenschermb: leest verhaaltje maar schiet weg. Mm nu moet ik ... en klikt thema's aan. Ik begrijp dit niet zo goed wat ik hier mee doe. Ik vind alles belangrijk. mag dat ook? En dan gebeurt er dus niks. Klikt op positie per stelling. Ik begrijp niet wat ik nu aan het doen ben. Selecteer een stelling: moet ik ze dan nu allemaal selecteren? Oh ik kan dus nu zien wat ik heb geantwoord en ... huh ik snap het niet. Dit is niet interessant. Nu kan ik dus mijn antwoorden aanpassen. Nu weet ik dus wat ik moet antwoorden om bij de vvd uit te komen. Er zijn denk ik heel veel mensen die dus nu hun antwoorden gaan aanpassen zodat ze bij de vvd uitkomen.

Nagesprek: dit wist ik al een beetje. Deze vragen zijn meer voor de leuk. Ik stem nu vvd ongeacht wat deze test zegt. Ik weet wat van hen de belangrijkste punten zijn en die vind ik ook belangrijk dus daar stem ik op. Ze geven niet genoeg informatie en leggen de nadruk te veel op wat ik niet interessant vind. Goede stemwijzer: mijn speerpunten zijn dit dit en dit, dan wordt er een kieswijzer aangemaakt op die punten en worden daar veel vragen over gesteld. Een boerka vraag is volstreekte onzin. Op basis van echte programma's wil ik per onderwerp dan een kieswijzer invullen en dan wil ik het serieus nemen.

Onderwerpen moeten gesorteerd worden op thema en zo ook aangeboden worden.

Fijn om te zien hoeveel vragen je nog moet.

Te weinig informatie bij stellingen.

Stellingen zijn te trendgevoelig: de vraag over coffeeshops nu actueel maar dat is toch niet een rede dat je op een partij gaat stemmen. Meer vragen over 'echte' zaken die er toe doen.

'Geen mening' knop is prettig.

Sommige vragen zijn veel te groot/vaag, daarom klikt hij 'geen mening'.

Stellingen zijn nu niet representatief voor hele breedte van politiek. Moet onderwerpen structureel behandelen en niet wat nu hip is. doe dan andere categorie: hot items.

Vijf antwoorden: geen mening knop prettig, om aan te geven dat ik het een onzin vraag vond. Nu moet je iets geconcentreerder zijn. Ook goed dat je meer nuance kon aanbrenge.

Partijleider vragen: zie niet wat bijdraagt aan kieskompas. Misschien voor marktdoeleinden van kieskompas zelf maar past niet op deze plek.

Had ook niks gebracht om er over na te denken. ik weet al op basis van afgelopen dagen direct wat ik er van vind.

Goed dat het zo weergegeven is. beter inzicht in hoe partijen zich tot elkaar verhouden mwah weet niet. Ik vind het gek dat pvv echt in midden staat en dat d66 als enige 'rechste' partij

progressief is. en pvv lijkt nu heel midden partij, maar dat zijn ze natuurlijk niet. Niet meer kennis door kieskompas. Educatief: voor sommige mensen wel maar niet voor mij. Minder betrokken dan wanneer ik een debat kijk ofzo. Omdat ik het al weet heb ik niet het idee dat ik bezig ben met politiek.

Denk wel dat het motiverend kan werken, maar ik wilde al stemmen. motivatie komt niet van kieskompas maar meer van situatie van het land dat we economie aan moeten trekken.

Door kieskompas ben ik iets meer naar d66 geneigd maar dat is het enige.

Vergelijkingstool: niet echt een goede vergelijker. Je kan mensen een idee geven waar ze zich in een spectrum plaatsen.

Door assenstelsel kan je makkelijker antwoorden of je progressief/conservatief links/rechts.

Reden	Leuke test
Inzicht vergroot	Niet mee eens
Partijvoorkeur	Niet beïnvloed
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Niet mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Niet mee eens

Participant 14 (00:34:08)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: doorloopt de stellingen. Weet soms gelijk een antwoord, soms weegt hij zijn antwoorden af. Hebruikt ook uiterste antwoorden en geen mening. "gaat mij sowieso niet om de boerka, maar om de bedekking".

Wat is lang (bij verblijfsvergunning)? Vage vraag, daar zeg ik geen mening.

Partijvragen: Komt bij partij vragen. Vult vragen in op volgorde. Bij Henk Krol geen idee. Vraag 2 ook op volgorde en vraag 3 ook. Geven bij vraag 2 vaak in wat ze over die partij denken "Geert snapt er denk ik niks van".

"ik ben heel benieuwd nu, komt mijn uitslag? Ik vind het altijd heel relaxed als het uitkomt bij wat ik hoopte"

Resultatenschermb: nu kan ik thema's selecteren. Doet dit uit zichzelf. Kiest vier thema's op nee. Ik vind alles belangrijk. moet ik dit nog even proberen: positie per stelling. Op zich wel interessant. Kijkt bij aantal stellingen die voor hem interessant zijn en waar hij 'geen mening' had ingevuld. Hierna is hij klaar.

Nagesprek: Bij stemwijzer kan je vragen wat standpunten zijn van partijen. Dat lokt naar de partij. Maar genuanceerde stellingen wel nodig. Verwarrend dat er zo veel antwoorden waren en soms lastig dat je dan moest nadenken of je dan juist voor of tegen een stelling was.

Soms had hij weinig informatie over een stelling dat hij liever meer informatie had willen hebben. Informatieknop lijkt hem geen goed idee omdat volgens hem informatie nooit 'ongekleurd' kan zijn. "maak maar eens een onpartijdige uitleg". Dus dan liever alleen op eigen kennis.

Vershil geen mening: dan weet hij het niet. Neutraal: dan zit hij er tussen in.

Partijleiders: relevante vraag. Zonder daar over na te denken zou ik d66 stemmen en nu over na gedacht wat ik er van vindt als een andere partij de grootste wordt.

Veel politieke kennis (politicologie gestemd). Lastig wat belangrijke thema's zijn: alles even belangrijk. weet niet wat ik belangrijker vindt dan andere maar niet ja of nee. Meer de mogelijkheid die ik gebruik dan dat ik het heel serieus neem.

Beter overzicht wel maar niet echt meer kennis. Geen tastbare nieuwe informatie.

Meer bevestiging van stem. Niet motivatie vergroot, was al groot. Niet meer onderbouwde stem.

Mist informatiebutton. Dit kan neutrale informatie zijn over het probleem/case.

Bij partijleiders geen volledige namen, "Sybrand Buma? Hij heet toch Sybrand van Haersma Buma". Dat is onnauwkeurig. Ook graag doorklikken op de naam, wie is het ook al weer? Niemand kent toch Henk Krol.

Reden	Controleren
Inzicht vergroot	Mee eens "een beetje"
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Niet mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Niet mee eens

Participant 15 (00:40:01)

Door cookies stonden antwoorden van vorige persoon nog 'aan' waardoor er al een knopje blauw was gekleurd. Hierna er achter gekomen hoe dit gewist moet worden en vanaf nu elke keer gewist. Daardoor deze test misschien gekleurd. Koos wel veel andere antwoorden.

Stellingen: "Helemaal mee eens links? Ik had dat rechts verwacht. Vaak is toch van laag naar hoog" → oneens naar eens.

Je hebt niet ergens een info'tje ofzo? Zijn redelijk statements en moet je daar op zeggen dit wel of dit niet. Soms zou ik iets meer willen nuanceren.

Verzekering moet betalen toch? Als ze echt patiënten bedoelen kies ik niet mee eens.

Boven in kan ik zien wat ik heb ingevuld. Herken de stellingen wel van andere stemwijzer (defensie macht stelling 17).

Jonge asielzoekers: zo'n enorme stelling. Kan je niet zomaar ja of nee op zeggen.

Partijleiders: Stonden ook al balletjes ingevuld, maar veranderde wel veel. Van boven naar beneden. "wie is henk krol?" gaat henk krol opzoeken op google (kan niet op de website klikken). "dit is wel leuk, dit zie je bij andere stemwijzers niet".

Niet gezien dat er 'geen mening' of 'geen idee' is.

Uitslag: klopt wel beetje. Klik op thema's: is allemaal belangrijk. Is dit de uitslag? Scrollt over partijen maar klikt niet op vergelijk. Probeert de partijen te slepen.

Krijgt opdracht om nog naar andere mogelijkheden op de site te zoeken: positie per stelling. Dit is goed maar wel heel onduidelijk. Klik op verschillende stellingen. Normaal zou hij dit niet allemaal aanklikken. Vormgeving onduidelijk.

Nagesprek

Snel er door heen want als je te lang nadent, kan je geen een vraag beantwoorden. Helemaal met hardop denken en 5 antwoordmogelijkheden wordt het steeds moeilijker.

Analysemogelijkheden niet zelf gevonden op site. Weergave is wel heel leuk. Het is wel even zoeken als je binnenkomt. Ik zou zelf menu aan linker kant doen.

Opgenomen belemmerde wel in het proces.

Stellingen: bv. die stelling over patiënten. Dat is heel onduidelijk. Bedoel je echt dat patiënten moeten betalen? Je moet wel harde stellingen hebben om verschillen te vinden, dus ik snap het wel. Maar iets genuancerder of duidelijker, of met info'tje. Als je stelling hebt en die kan onduidelijk zijn, dan kan je toch beter antwoord geven.

Duidelijker beeld van wat er nu speelt.

Vershil geen mening/neutral. Verschil in kleur dus nooit op gedrukt. Dacht dat geen mening niet telde, dus deed dan neutral.

Partijleiders: wist niet dat ze niet meegerekend werden. Is puur info tool voor kieskompas. Maar dacht dat het meegewogen werd, dus vond gek dat je dan jezelf zat te beïnvloeden.

Vond wel leuk om over na te denken. je hebt een overzicht van alle lijsttrekkers voor dat je uitslag hebt. Stond geen partij bij, beetje onduidelijk.

Advies: klikt op vergelijk. Denkt dat uitslag alleen voor hbo/wo is want andere mensen kunnen denkt hij niet begrijpen. Begrijpt eigen positie in stelsel: beetje progressief en rechts.

Bij thema's: daar op europa/wereld klikt dan door linkt naar die stellingen. Dat alles one click away is. nu allemaal te ver weg.

Meer inzicht in politieke landschap. Meer politieke kennis door kieskompas: weer geupdate.

Betrokkenheid: doordat je er aan mee doet heb je er wel over nagedacht dus ben je er meer bij betrokken. Motivatie om te stemmen niet veranderd: want was al heel gemotiveerd. Meer onderbouwde stem.

Leuk om inzicht te hebben in peilingen dus als ze die inzichtelijk zouden maken

Knoppen eens/oneens andersom verwacht (links/rechts). Mist nuancering in stellingen. Wil een informatieknop.

Partijleider vragen leuk. Ging namen opzoeken op google omdat dit op de site niet kon. De analyse functies moeten veel duidelijker aangegeven worden. De vormgeving is sowieso heel onduidelijk. Wetenschappelijke aanpak is dat je meer nuance kan aanbrenge.

Reden	Meer inzicht, controleren
Inzicht vergroot	Helemaal mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Neutraal
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 16 - (00:37:35)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: Lastig die 5 antwoorden, het gaat je toch weer beetje tussenstappen geven. Doorloopt de stellingen gemakkelijk, heeft vrijwel overal snel een mening over. Kiest alle antwoorden behalve geen mening.

Partijvragen: leest hij de categorieën door waardoor hij ziet dat er 0-10 staat en geen idee/geen mening. Vult in op volgorde. Gaat het op uitstraling of puur waar ze voor staan?

Partijen: vult van boven naar beneden in maar wijzigt nog tussendoor zijn antwoorden: nee groen links wel minder dan de SP, waardoor hij sp hoger plaatst

Resultatenschermb: instructie schiet weg "ik wil het verhaaltje aflezen". "Ja wat moet ik nou doen." gaat dan naar thema's. Kiest 5 thema's op nee.

Klikt daarna op positie per stelling. Scrollt over pagina heen, maar doet er niks mee. Klikt weer terug naar thema's en selecteert daar 2 op nee. Weer terug naar stellingen en klikt naar economie aan. CDA staat dichterbij dan gedacht. Die weging per stelling heeft dus wel invloed. Is wel listig.

Nagesprek: Vond wel veel vragen. Die vragen bij lijsttrekker duren wel echt lang dat je dat per persoon moet gaan invullen. Zag "sla over" pas onderaan, toen had ik alle bolletjes al ingevuld.

Als het bovenaan had gestaan had ik het overgeslagen.

Een vraag is leuk, maar 3 is te veel.

Door die weging per stelling krijg je denk ik andere uitslag dan wanneer je gewoon ja/nee zegt. Weging die partijen er aan toekennen is meer gegrond want die weten het dondersgoed. Anders dan mijn weging. Natuurlijk ja, niet beïnvloed door onderzoeker.

Stellingen: inhoudelijk prima stellingen. Sommige stellingen zoals reiskosten nog nooit over nagedacht dus dan is het op dat moment even snel afwegen en dan mening vormen. Lastig omdat je de consequenties niet kent. Maar wel goede spreiding.

Politiek landschap wordt weer vormgegeven door wat er nu speelt.

Uitslag: wilde verhaaltje lezen en schoot snel weg. Had wel door dat ik dat bolletje was. Had verwacht dat ik dichterbij d66 zou staan. Assenstelsel is duidelijk. Niet helemaal nieuw waar alle partijen staan. Inzicht over 50 plus en andere kleinere partijen die ik niet precies wist wat ze inhouden.

Analysemogelijkheden: speelt met thema's. Grappig dat partijen ook mee verschuiven.

Positie per stelling is wel fijn voor de feedback over.

Die thema's veranderen heel erg per thema, dus heeft wel heel veel weging.

Vergelijken: staat geen beredenering bij he? oh zo. Lang bezig met scrollen en stukken lezen. Stemmingswijzer wel visueel wat overzichtelijker.

Meer politieke kennis: als je langer tijd zou nemen zie je wel waar welke partij voor staat. Dus dan meer inzicht in politieke partijen.

Betrokkenheid: door het doen heb je er toch over nagedacht dus wel meer betrokken.

Meer onderbouwde stem? Resultaten gaven eerst meer CDA dus dat niet echt. Maar na het nalezen wel meer duidelijk punten van vvd. Zou misschien wel naar cda programma kijken, sta er wel open voor maar heb vvd programma gelezen en vond dat wel goed.

Motivatie om te gaan stemmen niet veranderd, was al gemotiveerd.

Zou niet 3 vragen doen, is te lang. Maar 1 vraag bij partijleiders.
Uitleg schoot weg, dus daardoor instructie gemist. Wel leuk dat ze het visualiseren, maar kan veel overzichtelijker.

Liever ja/nee vragen. Wordt van de wijs gebracht door zo veel opties.
Sommige stellingen weten niet veel mensen over.
Te veel weging aan thema's wel/niet belangrijk in politiek landschap.
Vindt de stemwijzer overzichtelijker.
Minder partijleider vragen: als de knop 'sla over' boven aan stond, zou hij die gebruiken.

Reden	Meer inzicht, controleren
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Niet beïnvloed
Volgt de verkiezingscampagne	Intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 17 - (00:50:43)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: Eurolanden steunen: ja maar niet eindeloos dus lastige vraag.

Heeft over bijna alle stellingen direct een mening. Hoeft niet veel af te wegen. Neutraal over coffeeshops: weet niet wat effect is.

Grote/vage stellingen. Heel rigoureuze vraagstelling. Mijn partijkeuze is nu afhankelijk van mijn kennis. Het mag veel specifieker. Informatie knopje gewenst.

Hangt af van hoe veel iemand nu weet hoe het geregeld is. kan wel iets specifieker.

Met files: hier kun je het niet mee oneens zijn. Er zijn andere oplossingen. Dit is meer een feit in plaats van dat het een vraag is.

Partijleiders: vult alles op volgorde in. Vult Kees van der Staaij en Henk Krol niks in.

Technisch puntje: als je scrollt op pagina van partijleiders is het fijn als die scores meegaan, zodat je uit die twaalf bolletjes niet hoeft te onthouden wat nou wat was. Responsive design.

Resultatenschermb: moet ik nu mijn belangrijke thema's selecteren? Dus als ik hier nu iets ga veranderen herberekent hij mijn positie? Ik vind alles belangrijk dus dan selecteer ik niks.

Ik vind de uitleg niet zo duidelijk. Had dit zelf niet gevonden. Wordt graag bij de hand genomen i.p.v. dat ik er niks van snap. Ligt aan vormgeving en tekstueel.

Navigatie boven is duidelijk. Als je dan je uitkomst hebt, wat je dan kan doen is heel onduidelijk.

Positie per stelling: wel heel leuk om terug te kijken. Interessant. Leuke tool.

Mooi gedaan dat die assen apart inzichtelijk worden. leuk om dit zo te bekijken.

Probeert emailfunctie uit. De email-functie werkt niet. Je kan alleen de link doorsturen en niet jouw positie/uitslag. En die link werkt niet eens.

Bij vergelijker: dit is ook wel interessant. Scrollt heen en weer over pagina en bekijkt antwoorden.

Nagesprek Vond het wel leuk. Je krijgt bij dit net iets meer achtergrond over je eigen mening. Over wat je vindt en wat je kiest, en ook over partijen. Met name aan het eind. De tools die worden geleverd zijn de meerwaarde van dit kompas. Die stellingen van stemwijzer vind ik beter.

Voor zwevende kiezer: tool ontwikkelen om mensen te sturen naar. "je zit op deze punten met die en die en andere punten" dat ik op thema kan kiezen. Hier staat thema belangrijk ja/nee. Handiger om te schalen dus om die te schalen op belangrijkheid.

Hier op kan je niet kiezen op wie je kiest.

Vragen schalen op belangrijkheid. Wilt u nog stap dieper gaan? dan verkiezingspunten waar ze op verschillen nogmaals bevragen zodat je makkelijker ergens kan uitkomen.

Politiek landschap goed te begrijpen. Over algemeen niet echt politieke kennis. Genoeg kennis om in te vullen, bij elke stelling een duidelijk idee. Liever stellingen specifieker.

5 antwoordmogelijkheden: goed om verschil aan te geven tussen overtuigd zijn en 'kan er mee leven'. Niet gezien dat er een knop was met geen mening. Ik had niet gebruikt denk ik want ik heb overal wel mening over. Maar er zijn wel mensen denk ik die geen mening hebben.

Stellingen representatief: ja. Maar stemwijzer vragen iets beter afgestemd op wat nu actueel is. herkenbaarder uit debatten e.d. dan kieskompas. Belangrijk dat het actueel is? hoofdthema's zijn niet voor niets hoofdthema's. Ik ga wel af op speerpunten van actualiteit.

Partijleiders: te veel opties. Veel te grote schaal. Begrijp niet waarom die begrip vraag er tussen zit. Heeft je bewuster gemaakt over die partijleiders. Maar relevantie daarvan niet heel groot. Niet bij me opgekomen om iets over te slaan.

Assenstelsel: heel duidelijk. Ben rechts progressief. Identificeer me met d66 en vvd. Had vvd iets progressiever. Vind dit perfecte weergave. Ben meer beelddenker. Vind daarom heel prettig. Daardoor ook inzichtelijk hoe partijen zich tot elkaar verhouden. Zou me niet beter beeld kunnen voorstellen. Alleen GroenLinks en PvdA te dicht bij elkaar.

Mogelijkheden: tevreden over partij per stelling.

Educatieve factor: meer maatschappelijke kennis vergroten en algemene ontwikkeling. Is leuk voor middelbare school, dan zit er meer iets educatiefs in. Meer algemene ontwikkeling en kennis van politiek. Idee voor maatschappijleer.

Om het voor iedereen toegankelijk te maken moet je de vragen iets meer aanpassen aan de doelgroep. Vragen iets simpeler maken. Infoknop: jip en janneke taal uitleggen wat betekent Europese integratie.

Betrokkenheid vergroten: je dwingt jezelf om er over na te denken en dus vindt je ook iets interessanter. Begrijpen waarom je voor een bepaalde partij uitkomt, dan begrijp je er meer van politiek.

Kan motivatie vergroten en hangt samen met bewustwording.

Ga er niks mee doen maar bij volgende verkiezing zou ik iets meer open staan voor de invalshoek van d66. Goede tool om te vergelijken: ja.

Duidelijkere uitleg en vormgeving: de navigatie en positie van sommige dingen is echt onhandig. De inhoud is wel interessant. Dat de assen zo vormgegeven zijn is inzichtelijk (positie per stelling). Soms Engelse termen ("close").

De weging in thema's veel te zwaar en onduidelijk wat ze met een thema bedoelen.

Partijvragen: te grote schaal gebruikt. Wel iets bijgedragen aan bewustwording.

Reden	Meer inzicht
Inzicht vergroot	Helemaal mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Zeer intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 18 - (00:42:08)

Vult huidige opleiding in.

Stellingen: Neutraal: heb mindere kijk op economie, dus daar ben ik niet mee eens en niet mee oneens. Over andere stellingen snelle keuze, dus al mening gevormd.

Sommige vragen kunnen meerduidig begrepen worden, zoals de vraag over patienten in het ziekenhuis. "Moeten zij het betalen of verzekering of wat wordt precies bedoeld? Patientopname kost per dag €1800 dus lijkt me sterk." Hypotheekrente: te weinig verstand om gevolgen te overzien. Maakt gebruik van alle antwoorden, behalve geen mening.

Economie stelling: wat is ingrijpen? Rare stelling, dus daar doe ik neutraal.

Turkije: een vraag waar nooit in staat, beantwoord ik altijd met onjuist.

Partijleiders: vult in van boven naar beneden. Vult in met vergelijking met andere partijleiders. Heeft veel over mensen en partijen gelijk een mening.

Resultatenschermb: Leest verhaaltje. Schiet halverwege weg. Voert opdracht thema's uit. Selecteert ethiek, milieu op nee. Verschuift meer naar CDA. "was dit het?". Scrollt over beeld maar klikt nergens op.

Nagesprek: Verbaast me dat ik zo dicht bij CDA zit. Ga niets doen met dit, ga stemmen wat ik van plan was. Zitten paar suggestieve vragen in, en ik weet niet waarom ik nu hier op uitkom. Stuur hem naar antwoord vergelijkker. Scrollt over antwoorden en kijkt naar verschillen. Veel overeenkomsten op punten die hij belangrijk vindt. Vraag economie zo'n vage vraag. Ingrijpen in de economie is een heel 'vaag iets'. Wat wil je precies doen? Investeren of juist bezuinigen? Ingevuld op wat ik echt vind, maar bij zo'n economie vraag weet ik heel duidelijk wat VVD vindt. Miste stellingen over onderwijs en over zorg. De zorg en Europa zijn wel de grootste thema's van deze verkiezingen dus daar had wel meer op toegespitst mogen worden.

Partijleiders: van te voren al mening over. Verschil tussen partijleider en inhoudelijk. Nadenken is nooit slecht maar denk dat de meeste mensen die gaan stemmen wel een idee hebben wie wie is. Lijsttrekker weerspiegelt partij.

Uitslag: al mijn belangrijke thema's hetzelfde als VVD, vertrouw ik daar meer op dan een grafiek. Word daardoor niet beïnvloed. Assenstelsel heel stereotiep ingevuld. Doen letterlijke *framing* van partijen.

Veel mensen zal het verbazen dat PVV niet heel rechts staat, omdat ze economisch heel links zijn. Sommige mensen vinden economie belangrijker dan milieu en dat je dan ook kan zien hoe partijen dan veranderen.

Schaling zou wel beter kunnen dat je niet zo zwart wit hoeft te denken. dat je 1-10 schaal hebt en dat je niet hoeft te zeggen belangrijk/onbelangrijk. Maakt wel zwart wit.

Positie per stelling: ja ja dus dan kan je per stelling bekijken wat andere partijen doen. Goede tool voor mensen die twijfelen waar dit soort verschillen wel duidelijk worden.

Voor alle stellingen genoeg kennis om in te vullen, behalve hypotheekrente.

Niet meer kennis van grote partijen, daar was hij al van op de hoogte. Meer kennis van de kleine partijen, al vind ik die niet heel relevant.

Educatieve rol: ja je leeft in democratie. Stemmen is recht en plicht. Democratie werkt best als iedereen meedoet. Geeft inzicht in waar ze staan in hun politieke keuze. Het is toch belangrijk dat iedereen meedenkt.

Betrokkenheid: als je zo naar aantal stellingen wordt gedwongen om over na te denken. dan kan je keuze maken die op iets gebaseerd is. dan gaan mensen sneller stemmen.

Motivatie: als het je iets kan schelen, dan ga je stemmen. als je denkt dat je verschil kan maken.

Zelf niet anders tegen stemmen gaan aankijken. Wel zekerder geworden over stem door dat dit vergeleken kon worden met andere partijen.

vijfpuntsschaal: alle antwoorden gebruikt. Geeft het belang van de stelling voor jou aan.

Miste vragen over zorg.

Wenst meer specifieke vraagstelling.

Bij thema's kiezen voor politiek landschap moet dit meer genuanceerd. Nu kan je alleen ja/nee kiezen. Beter wanneer je bv. een ranking kan geven of ja/nee/een beetje.

Bij 'positie per stelling' worden verschillen duidelijk weergegeven, maar dan daar wel weer te weinig informatie.

Reden	Controleren
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Niet mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Helemaal mee eens

Participant 19 - (00:48:41)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: Doorloopt alle stellingen. Weet snel overal antwoord op. Gebruikt alle antwoorden – ook geen mening. Waar gaat sociale huurverhoging naar toe? Als t naar huurbazen gaat wil ik het niet. Jonge asielzoekers lastige kwestie. Donor: 100% mee eens → helemaal mee eens.

Hij heeft nog veel vragen over stellingen omdat die vaak onduidelijk gesteld zijn.

Partijleiders: vult op volgorde in. Wat is het verschil tussen geen idee of geen mening hier? Vult bij mensen die hij niet kent geen idee. "Lullig dat 'overslaan' helemaal onderaan"

Vult vraag 2 ook in op volgorde van boven naar beneden. Vult bij vraag 3 meer gevarieerd in.

Resultatenschermb: leest verhaaltje, schiet snel weg. Ik vertel verder de instructie.

“Plaatsten D66 nog redelijk rechts. Maar minder rechts dan CDA.” Moet ik dan hier de belangrijkste thema’s doen? Ik vind alles belangrijk, dus ik selecteer niks.

“is dit alles?” ik wijs hem op positie per stelling, zodat hij daar op klikt. Wat moet ik hier mee doen dan? Oh zo laten ze zien wat alle partijen er over zeggen. Bekijkt thema’s van boven naar beneden en selecteert stellingen. 50 plus niet mee eens met stufi? Hoe zie ik dat? klikt op 50 plus, komt bij antwoordscherm. Maar gaat niet op zoek naar de stelling. “moet ik helemaal naar beneden scrollen”.

Heel omslachtig om de partijpunten te zien. Mist informatieknopje met meer uitleg. Het ‘ei’ is slecht zichtbaar en wat betekent dat precies?

Nagesprek: Soms lastige stellingen. Iets meer uitleg zou wel fijn zijn. Onderwerpen dekten alles.

Vijf antwoorden: wel goed.

verschil neutraal geen mening: geen mening is dat ik er niet veel van af weet maar dat ik geen keuze kan maken.

Partijleiders: goed om te denken over wie premier wordt. Toch internationaal iets.

niet gezien dat niet meegenomen werd in meting. Jammer want denk wel dat het bepalend is voor je stem. Maar weegt klein beetje mee voor uiteindelijke keuze. Ga niet niet op iemand stemmen omdat partij goed is maar lijsttrekker medium.

Had mezelf iets progressiever verwacht. En wat is dat ronde ei?

Duidelijk hoe ik mezelf nu verhoud maar wist ook wel beetje. Qua stellingen meer PvdA, maar had verwacht dat D66 iets meer in het midden zat.

Ik vind onderwijs belangrijk en dat D66 tegen stufi is, viel me beetje tegen. Daarom ga ik even opzoeken wat de PvdA daar van vindt. Niet duidelijk waarom ze dat niet vinden. Leggen ze dat wel uit?? Scrollt over antwoorden van D66 naar de vraag over studiefinanciering. Klikt daar eerst op D66, daarna op verkiezingsprogramma. Nu wil ik bij PvdA kijken. Onhandig dat ze dit niet meteen dan kan doorklikken, iets met “lees wat [partij] hier over zegt”.

Wel chique dat je dit per stelling kan zien, dat je het zo terug kan kijken en wat een partij zegt. Het kost wel veel tijd maar vind dat je hier ook wel veel tijd in mag steken.

Ik snap nu meer waarom partijen soms zeggen wat ze zeggen. Nu klik ik wel door, maar omdat jij het vroeg. Zou ik zelf niet doen. Vind het te veel gedoe. Vind niet dat het allemaal heel duidelijk is. politieke kennis valt mee. Mijn positie is niet veranderd maar ik weet nu meer achtergrondinformatie over keuzes van partijen.

Betrokkenheid: door discussie en als mensen weten wat hun keuze is, worden ze meer betrokken. Ben er namelijk meer mee bezig.

Motivatie: meeste mensen die dit doen gaan stemmen, waarom zou je het anders doen? Denk wel dat je beetje geïnteresseerd moet zijn om zo’n test te gaan doen. Die motivatie komt meer uit mezelf dan uit dit instrument.

Mijn mening is iets sterker geworden. Zit tussen PvdA en D66 in, maar denk dat PvdA toch wel groot genoeg wordt dus ik geef mijn stem aan d66.

Vergelijker: kost wel veel moeite om te vergelijken. Moet vaak klikken. Je kan niet ergens duidelijk 2 partijen vergelijken, terwijl je in het begin aangeeft dat je twijfelt tussen partijen.

Het gebruiksgemak moet echt vergroot worden. mogelijkheid om te vergelijken is matig. Je geeft van te voren aan dat je nog twijfelt, maar daar kan je dan later niks mee doen. Daar zou een link tussen moeten komen. Normaal zou ik niet doorklikken naar de opties.

Ook kleurgebruik moet verbeterd worden: dat ei is niet te zien. Heeft vooral meer overzicht gegeven en over de kleinere partijen waar die staan.

Reden	Controleren
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Neutraal
Meer motivatie om te stemmen	Neutraal

Participant 20 - (00:39:10)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: 65 jaar blijven, moet ie dan omhoog of naar beneden?? Heeft over bijna alle onderwerpen een duidelijk onderbouwde mening.

patiënten betalen of zorgverzekering?? Neem de stelling maar zoals die er staat dus dan niet mee eens. Verder over alles een mening en onderbouwing.

Gebruikt alle antwoordmogelijkheden behalve geen mening.

Partijleiders: gaat niet over hun mening maar over persoon. Vult van boven naar beneden in op volgorde, op hoe sympathiek hij iemand vindt. Vraag 2 vult ongeveer zelfde in als bij vraag 1. Vraag 3: weet ook heel duidelijk wat hij overal van vindt.

Resultatenschermb: waar zit ik?! Bij niks. Instructie schoot weg, dus ik heb voorgelezen. Drukt op vergelijking: scrolt over antwoorden van de pvv. Ik kom best overeen met de pvv. Jammer dat Wilders aan de macht is daar! Klaar.

Nagesprek Aangestuurd om nog thema's te doen: klikt Europa aan op nee. Schuift meer naar boven, waar hij wel tevreden mee is.

Aangestuurd om positie per stelling te doen: wel gek dat die partijen verschillen in mee eens. Wat is dan verschil tussen helemaal mee eens en mee eens? Als je ergens mee eens bent, ben je het er toch helemaal mee eens? Of kan je dan meer je nuance uitdrukken, dat is wel zo. Bekijkt stellingen.

Veel verschillende onderwerpen maar vraagstelling niet altijd duidelijk. AOW moet 65 jaar blijven: bedoel ik dan nee → wat wil ik dan naar beneden of naar boven? Dat soort dingen zijn beetje onduidelijk. Doe dan eerder: de AOW leeftijd moet omhoog. Dan kan je ja of nee zeggen. Sommige vragen heel onduidelijk → dan neutraal gekozen.

Wist al wat speerpunten van deze verkiezing waren, dus niet nieuw. Miste wel wat onderwerpen als huizenmarkt en referendum. Geeft op deze manier niet een compleet beeld van politiek. Zou wel completer moeten zijn om een goed antwoord er uit te halen. Alle punten van partijprogramma's zouden er in verwerkt moeten zijn, en dat zitten ze dus niet. Dan is het voor mij niet compleet.

Geen mening was nog niet opgevallen, daarom eerst 2 x neutraal gestemd. Neutraal: ik weet het niet zo goed. bij geen mening voel ik eigenlijk hetzelfde. Ik zie het als het zelfde.

5 stappen heeft geen zin: 4 stappen is beter. Je moet iemand laten kiezen om advies te geven.

Partijleiders: vond vragen hetzelfde. Gaat het dus om dat ik hem een sympathieke vent vind?

Sommige mensen zullen nooit kans hebben om premier te worden dus ook niet relevant om daar over na te denken. beetje valkuil. Je moet niet op gezicht stemmen. oh het wordt niet meegerekend?? Denk dat je daar door een gekleurde mening krijgt. Zeker omdat je daarna gelijk de uitslag krijgt en dat dan dus verbindt aan die lijsttrekkers die je net gezien hebt.

Uitslag: kan me daar wel in vinden. Vind progressief/conservatief niet heel relevant. Zou liever alleen links rechts zien. Had d66 meer in midden verwacht. Cda meer naar links en pvda meer naar rechts.

Politieke algemene kennis. Niet echt veranderd door kieskompas. Van deze thema's wist ik wel wat er gaande was. Geen eye openers. Kon alle stellingen zo invullen.

Analysemogelijkheden: het is dat je me er op had gewezen. Anders had ik alleen naar spectrum gekeken. Ik doe dit om een algemeen beeld te krijgen, ik hoef niet per stelling te weten wat iedereen vindt. Dit doe je als tool omdat je niet genoeg verstand hebt van politiek.

Denk bij thema's niet dat iedereen het gaat aanklikken. Zou wel antwoordenvergelijker bekijken, de dingen die ik interessant vind.

Betrokkenheid bij politiek niet veranderd. zie het al tool. Ben niet gemotiveerd geraakt. Heeft niet veel kennis opgeleverd, heb geen nieuwe informatie. Waar het over ging, wist ik al. Ik vond wel leuk om te lezen hoe alle partijen er over denken.

Wel gemotiveerd om te gaan stemmen: het wordt hierdoor concreter. Hierdoor ga je een keuze maken. Is de drempel naar stembus lager.

Wat meer achtergrondinformatie is zeker belangrijk, dan kan ik me meer verdiepen en dan een goed antwoord geven.

Reden	Uitzoeken en controleren
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Niet beïnvloed
Volgt de verkiezingscampagne	Intensief
Motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 21 - (00:43:48)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: Ouderen: weet niet echt wat ze bedoelen. Hier klinkt het alsof ze elk moment er uit kunne stappen, zelfs als ze niet ziek zijn.

Doorloopt stellingen. Heeft vrijwel overal kennis over. Vraagt zich soms af wat precies bedoeld wordt met een stelling. Boerka: als ik hier niet mee eens zeg, zit ik zeker bij de pvv.

Gebruikt geen uiterste opties en niet geen mening.

Partijvragen: Vraag 1. Vult in op volgorde. Vraag 2 weer op volgorde. Vraag 3 ook op volgorde. Vragen over partijleiders heel vermoeiend.

Resultatenschermb: klikt op vergelijk uw antwoorden. Ohhh kijk ik heb niet op helemaal mee eens gedrukt. Scrollt door antwoorden heen en blijft kijken bij partijen die voor hem interessant zijn. Leest ook standpunten van de d66 over bepaalde stellingen.

Belangrijke thema's voor mij: klikt op ja, maar moet op nee klikken.

Positie per stelling: selecteert alle thema's en kijkt daar naar antwoorden.

Nagesprek: Leuker dan ik dacht. Beetje verrast. Heeft natuurlijke manier ingevuld. Had anders alles aangeklikt behalve politici. Partijleiders: niet zo veel gebracht om daar over na te denken. ben er achter dat ik heel weinig politici ken.

Sommige stellingen wel vaag, mag wel iets duidelijker. Stelling over economie ingrijpen: vage stelling. Liever opties geven, of definitie van 'ingrijpen'. Dan had ik denk ik andere mening gegeven.

Door stellingen niet echt beter idee wat er speelt. Maar wel representatieve weergave. Maar niet meer kennis over de cases.

Politieke kennis: nah. Weet over sommige dingen wel wat, maar hypotheekrenteaftrek geen idee. Kon wel invullen maar sommige vragen maar beetje op gevoel ingevuld, en niet echt op kennis (AOW, hypotheekrente).

Geen mening knop niet gezien. Die is wit, die zit goed verstopt. Had hij wel gebruikt voor AOW.

Uitslag: ben verbaasd over 50 plus. Maar heb niet een 'vaste' partij dus zou wel afgaan op zo'n stemwijzer. Dus ook aan de hand van dit en van partijprogramma's die in de buurt zitten van mijn uitslag.

Begrijpt assenstelsel. wel duidelijk beeld van de partijen.

Had CDA wel iets hoger verwacht. D66 rechtser dan ik dacht.

Mogelijkheden: goed.

Betrokkenheid veranderd: ik ga er wat meer over nadenken.

Motivatie: nee want ik ging al stemmen.

Anders tegen eigen stem aan gaan kijken? Door deze kieswijzer ga ik misschien wel links stemmen. ik ben aan het twijfelen gebracht. Omdat ik per stelling kan kijken wat ik belangrijk vind.

Aanpassing: geen mening meer highlighten. Partijleiders te veel opties is vermoeiend

Heb misschien te voorzichtig gestemd voor dit kompas. Volgende keer duidelijker.

Reden	Inzicht, leuke test
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Twijfelen
Volgt de verkiezingscampagne	Intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Mee eens
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Participant 22 - (00:27:36)

Vult afgeronde opleiding in.

Stellingen: Deze gebruiker heeft overal gelijk een mening over. Hoeft weinig denkstappen te maken of argumenten af te wegen. Kiest alles behalve geen mening.

Partijvragen: Ook door partijleiders gaat hij snel. Vult de getallen op volgorde van boven naar beneden in.

Leest dat deze vragen geen invloed hebben op positie. Slaat vraag 2 over. Leest vraag 3 en slaat ook die vraag over.

Resultatenschermb: leest verhaaltje en schiet dan weg. "ik ben dus rechts progressief". Ik leg uit wat in verhaaltje staat. Daarna klikt hij op D66 'vergelijk uw antwoorden'. Scrollt er door heen.

Nagesprek

ik wist nog helemaal niet waar ik op ging stemmen, dus dan moest ik sowieso een stemhulp gebruiken. Ik ging namelijk niet alle partijprogramma's lezen. Als het op deze website kan vergelijken, dan zou ik het hier doen. Partijpunten die je belangrijk vindt tussen de partijen vergelijken. Daarop keuze baseren.

Natuurlijke manier ingevuld. Had ook zelfde aangeklikt.

Stellingen: doen onderwerpen die iedereen bereiken. Representatief. Sommige stellingen zijn wel heel rechts/links bepalend, zoals bij ritueel slachten. Dan weet je dat je afhankelijk van je antwoord naar links of rechts gaat.

Kijkt bij positie per stelling: goede vergelijking. Scheelt zoeken! Maar voor onderbouwing moet je bij partij gaan zoeken.

Selecteer belangrijke thema's: alle thema's zijn belangrijk, waarom zou ik hier iets in kiezen?

Verschil: neutraal weet je wel iets van onderwerp kan je niet beslissen wat je wel en niet belangrijk vindt. Bij geen mening weet je niks er over.

5 keuze antwoorden: prima. Bij ja/nee is snel heel links of heel rechts. En nu kan je meer je eigen mening nuanceren.

Vragen over partijleiders absoluut niet relevant. Omslachtig en kost heel veel tijd.

Ik hecht geen waarde aan of zij mij begrijpen, als zij zichzelf maar begrijpen want daar stem ik op. Niet heel verrast door uitslag. Weergave is goed en duidelijk. Begrijp het helemaal. Hoe dit er uit ziet wist ik al. Niet meer kennis, het voegt niets nieuws toe.

Ik twijfelde tussen twee partijen, en nu weet ik op welke ik ga stemmen. en ik heb nu van meer partijen een duidelijk beeld wat zij vinden.

Wel meer zekerheid over stem door dit instrument.

Het is een behoorlijk algemene test, maar wel goede vergelijking voor mensen denkt hij.

Betrokkenheid niet echt beïnvloed. Politiek wel interessant maar niet meer dan 1 uur per week. Het heeft voor nu nog weinig invloed op mij. Motivatie ook niet veranderd: ik wilde toch al gaan stemmen. meer onderbouwde stem? Neuh meer zekerheid voor mezelf dat ik de goede keuze ga maken.

Goede vergelijker? Door dat je die stellingen kan bekijken met achtergronden van partijen wel ja.

Reden	Controleren, meer inzicht
Inzicht vergroot	Mee eens
Partijvoorkeur	Bevestigd
Volgt de verkiezingscampagne	Niet zo intensief
Meer motivatie om te verdiepen	Neutraal
Meer motivatie om te stemmen	Mee eens

Bijlage V

Tabel 2. Schematische weergave per participant per taak (vanaf begin t/m vraag 3 partijen)

Participanten	Ingevulde opleiding?	vijschaal antwoordmogelijkheden gebruikt?	Geen mening gebruikt of opgevallen?	Wat vond je van stellingen?	Genoeg informatie?	Premier/partijen
Participant 1 "Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."	Afgerond	Ja. Gerbuikt alle mogelijkheden. Ziet dit vooral om te benaderukken hoe belangrijk je iets vindt.	Nee, gebruikte ze niet.	Jammer dat er maar 30 stellingen zijn. "er zijn zo veel belangrijke dingen in het leven". flauwe items, bijv. over coffeeshops. Kan je beter vragen over meer relevante onderwerpen. "stelling Turkije echt heel onzinnig. Je kan niet stellen dat een land nooit lid mag worden."	Niet genoemd.	Vult iedereen in van boven naar beneden. Gebruikt 'geen idee' en 'geen mening'. Leuk om hier over na te denken. Begrip-vraag ligt voor de hand, liever andere relevante vraag. Premier-vraag wel interessant. Blick nu meer ruimdenkend.
Participant 2 "Ik weet het nog niet."	Afgerond	Ja. Vanaf stelling 9 pas uiterste antwoorden. Daarna gebruikt ze deze ook. Neutraal wanneer ze niet voor of tegen is. "wanneer ik gelijk een duidelijk gevoel ergens bij heb, kies ik de uiterste antwoorden".	Nee, bij stelling 30 pas opgevallen. Anders had ze wel vaker gebruikt i.p.v. neutraal. Viel niet op en jammer dat dit niet vermeld was van te voren.	Sommige stellingen heel bot geformuleerd, "dat konden de antwoordmogelijkheden dan niet nuanceren. Over de asielzoekersvraag is geen goed antwoord want daar zitten meer haken en ogen aan."	Nee. "ik merk wel dat ik soms te weinig weet om een echt antwoord te geven".	Vult iedereen in van boven naar beneden. Let hier op presentatie. Maakt gebruik van alle antwoorden. Bij vraag 2: "nu doe ik eigenlijk precies zelfde als bij vraag 1." Heeft niet beïnvloed, had al een mening.
Participant 3 "Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen."	Huidige	Ja. Gebruikt alle antwoordmogelijkheden. Dit geeft aan hoe intensief ze achter een antwoord staat. Kiest neutraal wanneer ze geen antwoord weet.	Nee, maar wel gezien. Viel pas laat op. Wel zo houden want dat die knop zo onopvallend is wordt je gestimuleerd om na te denken. Ze had eerder gebruikt wanneer die zichtbaarder was.	Duidelijke stellingen. Ze waren ook representatief voor welke onderwerpen actueel zijn. Al miste ze wat vragen over de zorg.	Nee, weet weinig en vindt daarom lastig om antwoord te geven. Antwoorden niet echt gebaseerd op kennis. Zou graag meer uitleg hebben: wat bedoel je met Europese Integratie?	Weinig kennis over partijleiders, vult op volgorde in. Vult bij sommige onbekenden een cijfer in, bij anderen 'geen idee'. Vraag 2 hetzelfde als vraag 1. Vraag 3 vult ze kriskras door elkaar in. "ik heb hier te weinig informatie

						over om hier wat nuttigs over te zeggen.”
Participant 4 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Afgerond	Ja. Gebruikt alle antwoorden. Moet lang na denken over haar mening door veel keuze. Vindt ja/nee makkelijker. Gaat soms terug naar stelling om antwoord te wijzigen.	Ja, gebruikt geen mening wanneer een stelling te groot/breed is. Ook wanneer haar niet uitmaakt of ze te weinig over weet.	Ze moest lang nadenken omdat ze sommige stellingen zwart-wit vindt. Ze begrijpt dat dit haast niet anders kan, omdat je toch verschillen moet vinden in partijen. Maar liever had ze het iets genuanceerder gehad. Daarnaast stellingen veel te groot. “Wat bedoelen ze precies met jonge asielzoekers en wat is lang in Nederland?” Ze heeft	Nee. “Jammer dat er geen extra informatie bij staat zoals bij StemWijzer”. Over sommige onderwerpen heeft ze weinig kennis dus heeft ze niet goed kunnen invullen.	Kwam op het eind achter dat je ook ‘geen idee’ en ‘geen mening’ kon antwoorden, stelt op einde haar antwoorden bij. Slaat vraag 2 over, “wat een rare vraag!” Niet opgevallen dat het niet mee telt voor uitslag. Heeft haar niet beïnvloed om hier over na te denken.
Participant 5 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Huidige	Ja. Weegt antwoorden zorgvuldig af. wanneer ze niet weet, kiest ze neutraal. Maakt gebruik van alle opties.	Nee, viel pas bij stelling 20 op. Daarna niet gebruikt.	“Ik weet nu meer over wat er speelt, maar niet precies wat de issues inhouden”	Nee. Ze weet niet altijd wat de vraag inhoudt. “Dan schaam ik me erg, maar triggert me wel om meer informatie daar over op te zoeken.”	Bij vraag 1 is moeilijk of nou op persoon of inhoud moet beoordelen. Vindt het heel lastig om in te vullen. “Ze zijn allemaal partijleider dus zullen wel geschikt zijn.” Gebruikte alle antwoorden en vult in op volgorde.
Participant 6 “Ik weet het nog niet.”	Afgerond	Ja, maar kiest weinig extreme antwoorden. Als ze geen kennis heeft, kiest ze neutraal. Ook wanneer ze het wil houden zoals het nu is. Ze vindt het wel prettig om hiermee het belang van stellingen te benadrukken.	Nee, helemaal niet gezien. Anders zou ze die 1 keer gebruikt hebben.	Ze begrijpt niet alle stellingen. Ze stelt hardop vragen aan zichzelf om te controleren of ze de vraag goed begrijpt. Goed dat er veel verschillende onderwerpen zijn. Ze heeft nu een beter idee wat in Nederland speelt en waar ze informatie over moet opzoeken. Wel liever meer specifieke stellingen.	Nee. Ze weet niet wat de hypotheekrente is. “Ik denk dat een informatie knop prettig is om sommige politieke termen uitgelegd te krijgen.”	Sommige mensen kent ze niet, zoals Kees van der Staaïj (geeft een 4). Bij vraag 3 vallen de antwoordopties ‘geen idee’ en ‘geen mening’ pas op. “Bij vraag 2 hoopte ik dat er niet nog een vraag zou komen, maar die kwam en toen heb ik alleen maar domme dingen aangeklikt.” Door hier over na te denken,

						creeert ze een beeld over hoe ze over mensen denkt.
Participant 7 "Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."	Huidige	Ja, gebruikt alle antwoorden. Kiest neutraal wanneer ze de situatie zo goed vindt, wanneer ze geen antwoord weet of meer specifieke stelling wil om antwoord op te geven.	Ja, maar viel pas op bij stelling 16. Gebruikte daarna wanneer ze geen mening over heeft of te weinig weet.	Ze vindt sommige stellingen verkeerd gesteld, omdat ze het in het geheel niet eens met het huidige systeem (bv. studiefinanciering). "Je moet dan ja of nee zeggen tegen een oplossing van een probleem, terwijl ik liever het probleem bespreek. Liever ben je voor of tegen ... en dan daar een vervolgvraag over krijgen hoe je dat opgelost wil zien." "De onderwerpen zijn het zelfde als altijd. Er staan altijd vragen in om iedereen tevreden te houden (bv. coffeeshops) maar er wordt toch niks mee gedaan. Dit is eigenlijk zonde van de stelling. Zelfde als met Europa. We besteden er heel veel energie aan, terwijl we er toch niet uit gaan. Het is een actueel maar geen politiek agendapunt."	Nee. Grote termen als hypotheekrenteaftrek, Europese integratie zijn niet duidelijk. "Nu heb ik misschien een antwoord gegeven welke anders zou zijn wanneer ik meer informatie zou hebben gehad." Daarom zou ze een informatieknop geen overbodige luxe vinden.	Maakte gebruik van alle antwoorden, vulde die in van boven naar beneden. "ik vond het goed om de kwaliteiten en mening los van elkaar te bekijken."
Participant 8 "Ik weet het nog niet."	Huidige	Nee. Ze weegt haar antwoorden zorgvuldig af. Neutraal wanneer ze niet precies weet wat ze bedoelen. Kiest nooit uiterste antwoorden: je bent het nooit helemaal mee eens of helemaal mee oneens. Dat vindt ze overdreven. Ze had liever 'mee eens' of 'een beetje mee eens'.	Ja, maar werd opgemerkt bij stelling 7. Niet opgevallen door de witte kleur. Ze voelt wel een verschil tussen geen mening en neutraal maar kan niet precies duiden. Stemde op gevoel ene keer 'neutraal' en andere keer 'geen mening'.	Ze vond de onderwerpen een goede weergave van actualiteit. De stelling over de economie is te grootl. "Ingrijpen in de economie is zo groot, dus je grijpt toch altijd op een manier in?" Ze vindt meer vragen te ruim opgezet. Daarnaast miste ze vragen over de zorg.	Heeft niet veel politieke kennis, dus wanneer ze iets niet wist, stemde ze neutraal. Politiek interesseert haar weinig dus ze kijkt alleen naar stellingen die haar raken – en waar ze dus verstand van heeft.	"oh god, dan krijgen we nu dat ik ze niet allemaal ken...daarom vind ik het lastig om er een mening over te vormen. Dus kijk ik nu puur naar of ik het een leuke vent vind." Het heeft dus geen invloed gehad op haar stem. Ze heeft niet gezien dat je de vragen over partijen over kon slan.
Participant 9 "Ik twijfel nog"	Afgerond	Ja, gebruikt alle antwoordmogelijkheden. Weet veel voor- en tegenargumenten voor stellingen dus weegt	Nee, deze knop helemaal niet gezien. Had ze anders wel gebruikt.	Sommige stellingen zijn te zwart-wit. Bv. ze wil ook andere oplossing voor slecht gedrag dan zwaarder straffen. "Turkije nooit bij de EU – nooit is nogal een zware	Nee. Sommige vragen zijn te ingewikkeld om daar een onderbouwd antwoord op te geven. "Er mag wel wat	Vraag 1: "gaat het hier om de partij-inhoud of om de persoonlijke kwaliteiten?" Ze begint

tussen 2 of meer partijen.”		antwoorden zorgvuldig af. Gebruikte neutraal wanneer ze geen mening had.		stelling dus dan ben ik het er zeker niet mee eens!” Ziet stellingen graag specifieker.	achtergrondinformatie bij staan, want er zijn ook genoeg publiek wat dit soort zaken niet volgt en dan geen idee hebben waar ze ja of nee tegen zeggen”.	met de mensen die ze beste kent. Ze vindt het lastig om een mening te hebben over mensen die minder in de media zijn. Ze heeft nog nooit nagedacht over of iemand jou representeert.
Participant 10 “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Huidige	Ja, gebruikt alle antwoorden. Neutraal wanneer er te veel argumenten voor en tegen zijn. Of wanneer ze het niet begrijpt. Klikte soms verkeerd antwoord aan. Zou liever een uitgeschreven antwoord hebben.	Ja, maakte gebruik van deze knop.	Ze vindt niet alle stellingen even helder. “Kan je zeggen dat politiek een hogere zaak is, maar het heeft te maken met alle inwoners van je land. Een versimpelde vraag zou al een hoop schelen”. Ze vindt dat stellingen soms verkeerd geschreven zijn, zodat ze soms moet antwoorden met een dubbele ontkenning.	Nee. Wanneer er meer informatie bijgezet wordt, kunnen mensen er meer zelf over nadenken en is hun mening meer gegrond. Zij wil dus ook graag een informatieknop.	Ze kent weinig partijleiders dus vulde bijna overal ‘geen idee’ in. Ze vulde ze door elkaar heen in. “Ik vind dit niet relevant, je stemt toch op een partij met ideeën, niet omdat je iemand een leuke vent vindt?”
Participant 11 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Huidige	Ja, maakt gebruik van alle antwoorden. Weegt argumenten heel erg af en kiest dan vaak neutraal omdat ze er niet uit komt. Vindt in begin moeilijk dat er 5 antwoorden zijn maar later blij omdat je niet altijd ja of nee kan zeggen.	Nee, deze knop helemaal niet gezien. Als deze meer was opgevallen, had ze die wel gebruikt. Zo had ze de stellingen die haar minder uitmaken minder mee kunnen laten tellen.	Stellingen zijn soms zo groot dat je niet makkelijk kan antwoorden met eens of oneens. “Overheid moet meer ingrijpen in economie? Dat is echt een mega stelling! Ook de vraag over de Europese integratie. Dat is zo groot, aan de ene kant wel en aan de andere kant niet.” Ze denkt dat dit meer toegankelijk is voor hogeropgeleide mensen, omdat die meer kennis hebben.	Nee. Zo’n informatieknop zou de test wat laagdrempeliger maken.	Vulde de antwoorden in op volgorde van mensen die ze het beste kent. Eerst vult ze bij onbekenden een cijfer in, daarna vervangt ze dit door ‘geen mening’. Bij vraag 3 ook de antwoorden door elkaar ingevuld. “Ik vind het wel nuttig om daar over na te denken. Ik vind de VVD niks, maar Rutte is wel een goede politicus.”
Participant 12 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Huidige	Ja. Komt op zijn mening door veel argumenten te noemen. Vult de eerste 3 stellingen de tegengestelde antwoorden in. Hij is gewend dat helemaal mee eens	Nee, deze knop wel gezien maar niet gebruikt. “Ik heb overal een mening over”.	Deze gebruiker is negatief over de stellingen. “ik snap dat je het bij één zin moet houden, maar soms zijn de vragen zo kort door de bocht dat je geen zinnig antwoord kan geven. Wat zijn jonge	Weet bij elke stelling waar het over gaat, behalve over de hypotheekrenteaftrek. “Ik zou graag meer uitleg willen bij een stelling. Dat je wat hulp krijgt bij	Hij vulde de cijfers in op volgorde en vergeleek cijfers met elkaar. “... wel minder dan .., dus dan verander ik die nog.” Hij

		links rechts staat. Antwoorden nog nooit in deze vorm gezien: “ze doen het tegenovergestelde van het gangbare.”		asielzoekers en Turkije nooit lid van de EU? Wat is dit nou voor stelling”. Te weinig gevraagd over integratie en immigratie. De nuance ontbreekt bij de stellingen.	je afweging.”	gebruikte één keer ‘geen mening’ (Henk Krol). Hij vindt dit niet veel toevoegen, zeker niet nadat hij hoort dat dit niet wordt meegerekend voor uitslag. “Dan heb ik liever meer stellingen.”
Participant 13 “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Afgerond	Ja, gebruikt alle antwoorden. Fijn dat je iets meer nuance kan aanbrengen, al moet je iets geconcentreerder zijn nu.	Ja. “Deze knop is prettig omdat je dan kan aangeven als je de vraag niet relevant vindt.” Sommige vragen zijn te vaag/te groot. Dan gebruikte hij deze knop.	Een hoop variatie in vragen. “ik schrik af en toe van de vragen, ik word moe van die variatie. Ik had liever op onderwerp gewild. Nu gaat het van coffeeshops naar euthanasie”. Hij wil dat onderwerpen gesorteerd worden op thema, en ook op die manier aangeboden worden. Helemaal fijn als je dan kan kiezen over welke onderwerpen je vragen wil beantwoorden. “De stellingen zijn te trendgevoelig: hoe een partij over coffeeshops denkt, is niet de reden om daar op te stemmen. Ze moeten structurele onderwerpen behandelen en niet wat nu hip is.”	Te weinig informatie bij stellingen. “Om de euro te behouden is het goed als Nederland zwakkere eurolanden financieel steunt – dit kan je als leek helemaal niet beantwoorden!”	“Moet ik iedereen verplicht raten of alleen die ik ken?” Bij vraag 1 vult hij alleen bekenden in. Hij vult bij vraag 2 en 3 wel iedereen in. Hij ziet niet wat dit bijdraagt aan deze stemhulpen, “is dit bedoeld voor marktdoeleinden?” Ik weet wel wat ik van iedereen vind, dus deed me niets om hier over na te denken.
Participant 14 “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Afgerond	Ja, maakte gebruik van alle antwoorden. Soms weet hij gelijk een antwoord, andere keren moet hij meer afwegen. Verwarrend dat er zo veel antwoorden waren. Bij ‘neutraal’ zat hij er tussen in.	Ja, maakt gebruik van deze knop wanneer hij geen antwoord weet.	Vindt dat stellingen meer genuanceerd moeten. “wat is lang?” bij de vraag over asielzoekers. Daarnaast door formulering lastig of je nou voor of tegen een stelling bent.	Soms te weinig informatie, had hij liever een uitleg gehad. Maar denkt dat dit nooit ‘ongekleurde’ informatie kan zijn dus dan maar liever minder goed antwoord op eigen kennis.	Hij heeft de vragen van boven naar beneden ingevuld. Eén keer ‘geen idee’ (Henk Krol). Wilde op zijn naam klikken, maar is geen hyperlink. “Ik vind dit wel een relevante vraag: nu heb ik er over nagedacht wat ik er van vind wanneer een bepaalde partij de grootste wordt.” Partijvragen waren echter onvolledig: “hij heet toch Sybrand van

						Haersma Buma? Onnauwkeurig dat dit niet vermeld staat."
Participant 15 "Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen."	Afgerond	Ja, maakte gebruik van alle antwoorden. Hij had de knoppen andersom verwacht. Koos 'neutraal' wanneer hij geen antwoord had.	Nee, door het kleurverschil heeft hij nooit op deze knop gedrukt. "Ik dacht dat die knop niet meetelde"	Vindt stellingen vaak te groot. "tegen zo'n enorm statement kan ik niet makkelijk ja of nee zeggen. Dan nuanceren de antwoordmogelijkheden niet genoeg" over vraag van asielzoekers. Hij ging er snel door heen omdat, wanneer hij te lang over vragen nadent, geen antwoord meer kan geven. Stelling over patienten: bedoel je echt dat zij moeten gaan betalen?!	"Heb je niet ergens een info'tje ofzo?" Hij is van mening dat er veel onduidelijke stellingen zijn, maar dit al beter zou uitpakken wanneer er in de uitleg wordt verteld wat ze precies willen weten.	"Wie is Henk Krol?" Omdat hij niet op de naam kon klikken, zoekt hij op een ander scherm op wie dit is. Niet gezien dat er 'geen mening' of 'geen idee' te kiezen was. Hij wist niet dat ze niet meegerekend werden. Onduidelijk dat er geen partij bij de persoon stond.
Participant 16 "Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen."	Afgerond	Ja, gebruikte alle antwoorden. De 5 opties werden wel lastig gevonden "omdat het toch tussenstappen biedt en het je niet dwingt om echt te kiezen".	Nee, wel gezien maar niet gebruikt.	Tevreden over stellingen. Over sommige onderwerpen, zoals reiskosten, nog nooit nagedacht dus nu ter plekke mening vormen.	Lastig als je over nieuw onderwerp niet alles weet, dan ken je niet de consequenties van je antwoord.	Vult in op volgorde van boven naar beneden. Wijzigde tussendoor nog antwoorden omdat hij ze met elkaar vergeleek. "GroenLinks wel minder dan de SP, dus de SP dan maar een 5 en GL een 4." Vond vragen te lang duren omdat ze per persoon geantwoord moeten worden. "Eén vraag is leuk maar drie is echt te veel. Als ik het eerder had gezien, had ik ze overgeslagen."
Participant 17 "Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen."	Afgerond	Ja, gebruikte alle antwoorden. "het is goed om het verschil aan te geven tussen overtuigd zijn en er mee kunnen leven".	Nee, deze knop niet gezien. Had hij ook niet gebruikt, omdat hij overal een mening over heeft. "maar er zijn denk ik wel mensen die geen	Grove en vage stellingen. Het is een heel rigoureuze vraagstelling. Hij vindt dat het veel specifiek moet. "de stellingen van StemWijzer vind ik meer representatief voor actualiteit. Ik ga wel af op de speerpunten van deze verkiezingen, het zijn niet voor niets	"Mijn partijkeuze is nu afhankelijk van mijn kennis. Het hangt nu af of iemand weet hoe het geregeld is." Moet dingen simpeler maken om toegankelijk te maken voor iedereen. Vragen meer aanpassen aan de	Hij vulde alles op volgorde in. Bij onbekenden (Henk Krol en Kees van der Staaij) vult hij niks in. Aanmerking: prettig als er responsive design is,

			mening hebben”.	hoofdthema’s.”	doelgroep.	dat de scores mee gaan in beeld in plaats van dat je terug zit te scrollen. “Het heeft te veel opties, de schaal is te groot. Relevantie is niet groot genoeg om er zo veel tijd in te steken.”
Participant 18 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Huidige	Ja, gebruikte alle antwoorden. “hiermee geef je het belang van de stelling voor jou aan”.	Nee, wel gezien maar niet gebruikt.	Sommige stellingen kunnen meerduidig beantwoord worden, zoals de vraag over patienten in het ziekenhuis. “Moeten zij het betalen of de verzekering?” Heeft liever een meer specifieke vraagstelling.	“ik heb te weinig verstand van de hypotheekrenteaftrek om de gevolgen van mijn antwoord te overzien.”	Vulde alle antwoorden van boven naar beneden in en vergelijkt ze partijleiders met elkaar. Weet over iedereen iets te zeggen. “Nadenken is nooit slecht maar denk dat de meeste mensen wel een idee hebben wie wie is.”
Participant 19 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Afgerond	Ja, gebruikte alle antwoordmogelijkheden. Wist overal snel een antwoord op. Koos neutraal wanneer hij geen keuze kon maken.	Ja, gebruikte deze knop wanneer hij er te weinig over wist.	Hij heeft nog veel vragen over stellingen omdat deze onduidelijk gesteld zijn. “Jonge asielzoekers, dat is een lastige kwestie”.	Mist een informatie knop. Omdat sommige stellingen best lastig zijn, wil hij graag meer uitleg om zo tot een antwoord te komen.	Vulde de partijen op volgorde in. Vraagt zich af wat hier het verschil is tussen ‘geen idee’ en ‘geen mening’. Hij vult voornamelijk ‘geen idee’ in. Vervelend dat de optie ‘sla over’ helemaal onderaan de pagina staat. Vraag 3 beantwoorde hij de vragen door elkaar heen. “Goed om na te denken over wie de premier wordt. Jammer dat het niet meegerekend wordt, want het is wel bepalend ivoor je stem.”
Participant 20	Afgerond	Ja, gebruikte alle antwoordmogelijkheden. Hij heeft	Nee, deze knop was hem niet opgevallen.	Sommige stellingen onduidelijk “AOW 65 blijven. Als ik niet mee eens zeg, bedoel	Deze gebruiker vindt meer achtergrondinformatie	“Het gaat hier dus niet om de inhoud maar om

<p>"Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."</p>		<p>overal een onderbouwde mening over. "ik vind 4 antwoorden beter, dan dwing je iemand meer om te kiezen".</p>	<p>Daarom heeft hij twee keer 'neutraal' gekozen.</p>	<p>ik wel dat die leeftijd omhoog moet. Doe dan als stelling dat de AOW leeftijd omhoog moet." Mist wel onderwerpen dus vindt dit geen representatief beeld van de politiek. "Alle punten van de partijprogramma's moeten er in verwerkt zitten, anders geef je geen compleet beeld."</p>	<p>belangrijk, omdat hij zich dan meer kan verdiepen en een beter antwoord kan geven. Zo wordt het resultaat ook eerlijker.</p>	<p>de persoon? Ik vul nu in hoe sympathiek ik iemand vind." Hij vulde de vragen op volgorde in van boven naar beneden. Heeft overal al een mening over. "Sommige mensen hebben niet de kans om premier te worden, dus dan vind ik het irrelevant om daar over na te denken." Had niet gezien dat dit niet meegerekend werd.</p>
<p>Participant 21</p> <p>"Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen."</p>	<p>Afgerond</p>	<p>Nee, hij gebruikte niet de uiterste opties. "Volgende keer moet ik duidelijker antwoorden, misschien heb ik nu te voorzichtig gedaan."</p>	<p>Nee, deze knop is hem niet opgevallen "omdat die wit gekleurd is". Anders had hij die wel gebruikt voor de stelling over AOW-leeftijd.</p>	<p>De stellingen mogen wel duidelijker, vooral zo'n stelling over economie. Door stellingen wel een beter idee wat er speelt maar niet meer inhoudelijk.</p>	<p>"Geef dan opties of op zijn minst een definitie van 'ingrijpen'. Dan had ik wel een andere mening gegeven. Heb sommige vragen op gevoel ingevuld en niet op wat ik er van weet (AOW, hypotheekrenteaftrek)."</p>	<p>Vulde de vragen 1, 2 en 3 op volgorde in van boven naar beneden. Deed hem niets om hier over na te denken. "Ik ben er achter dat ik weinig politici ken, dat is het enige".</p>
<p>Participant 22</p> <p>"Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."</p>	<p>Afgerond</p>	<p>Ja, gebruikte alle antwoorden. Hij hoefde nergens lang over na te denken, had snel een mening over elke stelling. Deze antwoordmogelijkheden zijn prettig "omdat je meer je antwoorden kan nuanceren. Je bent niet meteen heel links of rechts."</p>	<p>Nee, hij heeft deze knop wel gezien maar niet gebruikt.</p>	<p>Ze hanteren onderwerpen die iedereen bereiken, het is wel representatief. Echter, sommige vragen zijn wel heel links of rechts orienterend. "Bij de vraag van ritueel slachten wist ik dat ik in de hand had dat ik nu links of rechts zou uitkomen."</p>	<p>Niet genoemd.</p>	<p>Vulde vraag 1 in op volgorde. Zag onderaan dat hij de vragen kon overslaan. Slaat vervolgens vraag 2 en 3 over. "Ik vind deze vragen absoluut niet relevant. Daarnaast vind ik ze omslachtig en kost het veel tijd. Ik hecht geen waarde aan of zij mij begrijpen, als zij zichzelf maar begrijpen want daar stem ik op."</p>

Tabel 3. Schematische weergave van per participant per taak (resultatenscherf t/m vragenlijst)

Participant	Instructie afgelezen? ¹	'Selecteer belangrijke thema's'	'Positie per stelling'	'Vergelijk uw antwoorden'	Uitslag – politiek spectrum	Meer inzicht in partijen/jouw positie/kennis?	Goede partijen vergelijken?	Politieke participatie veranderd?	Belangrijkste reden gebruik KK	Partij voorkeur?
Participant 1 "Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."	Nee, alleen de rode cirkel en vergelijk uw antwoorden .	Uit zichzelf. Ze vindt alle thema's belangrijk, daarom vulde ze hier niets in.	Uit zichzelf. "Kan ik hier dan nu kijken waarom zij het hier niet mee eens zijn? Oh... dan moet ik op dit plaatje klikken?" Je moet standpunt laten zien als je met muis op partij staat, niet dat geklik de hele tijd.	Antwoorden van de partijen op stellingen zijn heel goed, maar dat moet wel veel duidelijker worden aangegeven. Nu is het bijna niet te vinden. Inconsequente titels.	Interpreteert de rode stip als haar positie: links/progressie f. rechts was? Overzicht is fijner dan die ranking.	Schema is duidelijk, leuk om te zien hoe ver ze van partijen af staat. Geeft een goed overzicht. Ik vind zelf meer D66 dan uitslag, maar hebben verschillende interpretaties van antwoorden.	Nee, want je moet heel veel heen en weer scrollen en klikken. Het zou veel klikbaarder moeten kunnen. Het zou fijn zijn als er nog een pagina was waar je partijen kon selecteren en die dan vergelijken.	Motivatie niet veranderd, was al. Anders ga je ook niet zo'n test doen. Meer onderbouwde stem. Meer betrokken door het invullen van zo'n stemwijzer.	Meer inzicht in standpunten van partijen.	Bepaald
Participant 2 "Ik weet het nog niet."	Nee "Oh wacht! Ik was nog helemaal niet klaar!"	Selecteert thema's die ze belangrijk vindt. "Goed dat je thema's	Gebruikte deze mogelijkheid zelf. Ze selecteerde wat stellingen en keek naar de antwoorden.	Niet zelf opgevallen, "maar als ik langer had gespeeld, had ik deze wel ontdekt."	Verrast door linkse uitkomst. Ze dacht dat ze progressiever was. "Het idee is dat die stip een afspiegeling is van mijn mening op alle punten?"	Zoor de visuele weergave begrijpt ze het landschap beter. Dit is een goede manier om wat over partijen te leren. "Het is een start voor de oriëntatie."	Heeft ze niet genoemd	Betrokkenheid is iets vergroot. Het is een stimulans om meer te verdiepen. Motivatie om te stemmen is niet veranderd.	Uitzoeken waar ze op moet stemmen	Is aan het twijfelen gebracht.
Participant 3 "Ik weet al zeker op welke partij ik ga	Helemaal niet gezien	Moeilijk dat ik moet 'wegklikken' naar onbelangrijk. Ik vind alles belangrijk.	Ziet niet zelf de mogelijkheden . Begrijpt zelf niet hoe dit precies zit. Na uitleg vindt ze	Is haar niet zelf opgevallen. "Ik heb snel de neiging om mee te praten met een partij	"Moet ik op 50 plus stemmen?! Wel fijn dat het zo visueel weergegeven is". Ze vindt de uitslag niet heel	Het is fijn om te zien waar alle partijen staan ten op zichte van jouw positie. Niet meer inhoudelijke informatie geleerd –	Goede vergelijking: je kan makkelijk zien waar partijen staan en wat zij vinden.	Doordat je meerdere standpunten weet, kan je beter een mening vormen. Daardoor ook	Meer inzicht in standpunten van partijen	Heeft de keuze bevestigd.

¹ Wanneer zij de instructie niet af hebben kunnen lezen, heb ik aan de participant uitgelegd wat er verder nog in de instructie vermeld staat.

stemmen.”		Verwarrend dat ik per thema zo van partij kan veranderen.	dit een handige tool dat je kan zien met welke partijen je nog meer eens bent.	dus dan blijf ik niet bij mijn eigen gevoel. Al heb ik zo wel beter inzicht in wat partij vindt.”	verrassend. Ze begrijpt het assenstelsel, maar niet de witte ovaal.	al is dit niet de site daarvoor.		meer betrokkenheid. Nu ik weet wat ik belangrijk vind, ben ik meer gemotiveerd om mijn stem te laten horen. Motiveert ook om te verdiepen.		
Participant 4 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Nee, alleen over positie van rode cirkel.	Klikt op een aantal thema’s. “Goed dat je thema’s kan kiezen die voor jou belangrijk zijn. “	Heeft uit haarzelf alle stellingen bekeken. Soms verandert ze van mening, omdat ze het hier achteraf toch anders over dacht.	Op aanwijzing: “oh ja dan kan ik hier vergelijken. Was me niet opgevallen.”	Er komt dus niet echt duidelijk uit wat ik moet stemmen? Anders krijg je een ranking. Positie niet verrassend. Begrijpt assenstelsel.	Grappig uitgebeeld hoe partijen zich verhouden en ikzelf. Al daar geen nieuwe kennis over verworven. Het heeft haar inzicht wel vergroot. Ze zou nu meer verdiepen in partijen die dicht bij haar staan.	Heeft ze niet genoemd	Niet meer betrokken door dit gebruik, dat was ze al. De motivatie om te gaan stemmen is ook niet beïnvloed: dat was ze al.	Gebruikt om mijn stem te onderbouwen. Ook om meer inzicht te krijgen in standpunten partijen. en een leuke test.	Niet beïnvloed
Participant 5 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Nee, alleen over positie van rode cirkel	Moeilijk om te zeggen wat wel en niet belangrijk is. “Wat bedoelen ze met Euro(pa)?” Klikt hier op en ziet niet veel verschil.	Uit zichzelf liep ze door stellingen heen maar niet goed bestudeerd. “fijn dat je zo iets hebt”	Heeft deze functie niet gebruikt.	Begrijpt deze middenpositie omdat ze haar mening zelf nog niet goed weet.	Ze gaf aan dat haar inzicht iets vergroot is, al gaat ze zich nog meer verdiepen naar aanleiding van deze test.	Ze gaf aan dat ze het duidelijk vindt wat iedere partij vindt. Niet nadrukkelijk genoemd dat het een goede partijvergelijker is.	Meer gemotiveerd om te verdiepen in de onderwerpen. Ze vindt het belangrijk om haar plicht om te stemmen serieus te nemen en dus ook goede onderbouwing voor te vinden.	Meer inzicht in standpunten van partijen en uitzoeken waar ze op moet stemmen.	Heeft haar partijvoorkeur aan het twijfelen gemaakt.
Participant 6 “Ik weet het nog niet.”	Nee. “kan ik dit nog ergens terug vinden?!”	Niet uit zichzelf geklikt: bekijkt alle stellingen maar wil geen een selecteren.	Kijkt bij deze functie. “Heel handig, maar ik wil ook weten waarom	Niet genoeg informatie: ik zou zelf nog op zoek gaan bij andere websites. “die	Beetje moeilijk, ze zit nu tussen twee partijen waar ze eigenlijk niet op wil	Ze had deze visualisatie al in haar hoofd, dus geen nieuwe kennis. “Niet echt informatieve	Niet echt overzichtelijk om partijen te vergelijken. Liever een	Door de uitslag gaat ze zich meer verdiepen in partijen die dicht bij haar lagen.	Uitzoeken waar ze op moet stemmen	Heeft aan het twijfelen gebracht

		“ik vind alles interessant.”	ze dit vinden. Dat kan ik hier niet vinden.” Na aanwijzing: “dit staat veel te onduidelijk is aangegeven.”	knop moet veel meer opvallen.”	stemmen. Ze dacht dat ze meer links zou zitten.	site – ik weet nog steeds niet wat hypotheekrenteaftrek is.”	speciale pagina waar je partijen kunt selecteren en vergelijken.	“Deze stembulp heeft me getriggerd om meer te verdiepen”. Meer motivatie om te stemmen. “Ik ben meer bewust van het belang van mijn stem.”		
Participant 7 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Nee, alleen de rode cirkel en vergelijk uw antwoorden .	Selecteerde uit haarzelf thema’s. “Wat betekent dan die herberekening ? Oh... ik ben die target?”	Op aanwijzing naar deze functie: goed dat je dit zo kan zien. Zo kan je speerpunten selecteren. Niet zelf opgevallen	Op aanwijzing. Bekijkt stellingen van D66. “Dingen die ik belangrijk vind, zijn wij het niet over eens in ieder geval.”	Ik ben best wel links blijkbaar. Had verwacht dat ik meer in het midden zou zijn.	Hoe het hier weergegeven staat, wist ik al dus geen nieuwe kennis. Ik denk geen nieuwe inzichten: het is zo algemeen gemaakt dat ik me niet identificeer hiermee.	Niet expliciet besproken.	Meer betrokkenheid: als je iets meer weet wekt het toch je interesse. Maar wat betekent die betrokkenheid precies? Politieke en echte agendapunten liggen ver uit elkaar, dus we hebben nooit écht invloed. Meer gemotiveerd om te s	Leuke test en om inzicht in standpunten van partijen te krijgen.	Partijvoorkeur niet beïnvloed.
Participant 8 “Ik weet het nog niet.”	Nee, helemaal niet gezien.	Klikte op ‘ja’ bij thema’s maar gebeurde niks. “Moet ik hier gewoon op klikken?”	“Oh, hier ga ik kijken wat waar bij hoort. Ik heb geen zin om dit allemaal te bekijken.”	Op aanwijzing. Scrollt heen en weer. “Dit geeft wel duidelijk beeld welke kant je op moet – fijn om per stelling te kijken.”	Had deze hoek wel verwacht. “ik ben die stip en wat het dichtst bij staat, past het best bij mij? Gek, want ik voel me niet echt verwant met de 50PLUS.”	Niet meer kennis of inzicht, dan had ze zich meer moeten verdiepen in elke stelling. Dat heb ik nu niet gedaan. Dan had ik zelf actief moeten meedoen, in plaats van dat het werd uitgelegd.	Ja je hebt verschillende tools, dus dat kan je wel goed vergelijken ja.	Voor betrokkenheid zou ik het meer moeten volgen. Dat doe ik nu niet. Heb mijn stem nu uitgezocht, dus nu moet ik wel gaan stemmen.	Uitzoeken wat ze moet stemmen	Bepaald.

					Visualisatie is heel duidelijk.					
Participant 9 "Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."	Nee	Niet gebruikt, geen behoefte aan	Niet gebruikt. Wel bekeken, maar geen behoefte aan.	Op aanwijzing: "hebben ze niet ergens een onderbouwing?" Die moet duidelijker. Kan ik ze nu ook naast elkaar leggen?	Niet verrassend. Had een rijtje verwacht, dus dit is wel helder zo.	Dit had ze al duidelijk, dus niet meer inzicht. Wel kennis hoe ze zichzelf verhoudt. De vragen zetten je wel goed aan het denken.	Tijdens het kiezen wordt je niet afgeleid door standpunten van partijen. maar een extra pagina om twee partijen naast elkaar te leggen, mis ik wel.	Kan betrokkenheid vergroten, dus daarom extra juiste informatie verschaffen belangrijk. motivatie kan vergroten om stemmen en verdiepen. Zo'n instrument kan een brug slaan.	Meer inzicht in standpunten en controleren of ze met partij eens is waarop ze denkt dat ze gaat stemmen.	Bevestigd.
Participant 10 "Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen."	Nee, alleen over de positie van de rode cirkel.	Uit zichzelf: "tja wat is belangrijk. Wereld is te groot, dus dat laat ik niet mee tellen." Speelt even met thema's en kijkt wat er gebeurt.	"Leuk, maar ik snap niet waarom die balken steeds veranderen?" Bij de StemWijzer kon je beter vergelijken. Hier onduidelijk wat er nou onder welk thema valt.	Klikt uit zichzelf hier naar toe. "Gaan we nu per vraag kijken wat hun antwoord is?" Dit doet ze vervolgens met nog twee partijen. De onderbouwing valt niet op.	Niet verrassend. Begrijpt assenstelsel helemaal.	Alles op een rijtje gezet: niet meer relevante kennis.	Niet expliciet besproken.	Niet echt motivatie vergroot. Betrokkenheid ook niet: wij mensen zijn eigenlijk sowieso niet betrokken in politiek.	Controleren of ze het eens is met partij waar ze van plan is op te gaan stemmen	bevestigd
Participant 11 "Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."	Nee, alleen over de positie van de rode cirkel.	Uit zichzelf. Beter alle thema's op nee en dan op ja klikken. Makkelijker om iets belangrijk te vinden dan iets	Ze klikt uit zichzelf op deze functie. Bekijkt alle stellingen die ze belangrijk vindt. "Hier makkelijk te zien wat alle	Heeft deze functie niet gebruikt.	Niet verrassend. Begrijpt het assenstelsel. Nu snap ik waarom VVD altijd onderaan in de ranking staat. Fijn dat het zo visueel is	Door visualisatie meer inzicht in hoe partijen en ik zich tot elkaar verhouden.	Ja fijne en duidelijke vergelijking mogelijk.	Betrokkenheid verandert positief wanneer je er mee bezig bent. Motivatie niet, dat was ik al.	Meer inzicht in standpunten van partijen	Aan het twijfelen.

		onbelangrijk.	partijen willen.”							
Participant 12 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Nee, alleen over positie van de rode cirkel.	Uit zichzelf. “Oh ik moet hier dus belangrijke thema’s selecteren. Ik vind alles belangrijk, behalve milieu”	Uit zichzelf bekeek alle stellingen. “Boerka bij integratie?! Dat heeft niets met elkaar te maken. Gaat er om dat je niet je gezicht moet bedekken.”	Uit zichzelf. “Ik kan hier dus mijn antwoorden vergelijken en dan zie ik wat hun en mijn antwoord is.” Bekijkt alle antwoorden. “Ik ben wel benieuwds wat ze hier over zeggen” Klik op plaatje VVD maar gebeurt niets. “Oh, dat kan dus niet?”	Ik ben dus die stip? Niet verrassend. “Leuk dat ze het met zo’n spectrum aanpakken, dat maakt het beeldender en overzichtelijker.” Begrijpt niet wat de ovaal betekent. Verder wel alles.	Spectrum kende hij al wel, maar inzicht in partijen wel vergroot.	Niet expliciet besproken.	Motivatie beetje vergroot omdat het extra bevestiging is.	Controleren of ze het eens is met partij waar ze van plan is op te gaan stemmen en leuke test.	Bevestigd.
Participant 13 “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Onduidelijk of hij het wel of niet gezien heeft.	Uit zichzelf: begreep niet wat hij hier kon doen. “Ik vind alles belangrijk, wat gebeurt er dan? Oh. Niks.”	Uit zichzelf: Duurde lang voordat hij begreep wat deze functie inhoudt. “maar ik kan nu dus mijn antwoorden aanpassen?! Nu weet ik wat ik moet antwoorden als ik bij VVD wil uitkomen. Ik denk dat veel mensen	Heeft deze functie niet gebruikt.	Uitslag is niet verrassend. Fijn dat het zo weergegeven is.	Ik weet wat de belangrijkste punten zijn, en daar stem ik op. Deze test geeft niet genoeg informatie en legt nadruk op dingen die ik niet interessant vind. Beter als je zelf je thema’s van te voren kan uitkiezen. Heeft niet meer kennis opgedaan, maar snap dat het wel voor sommige mensen die werking	Niet echt een goede vergelijker van partijen. Je kan mensen meer idee geven waar ze zich bevinden in spectrum.	Kan wel motiverend werken, maar niet voor hem. Heb niet het idee dat ik nu met politiek bezig ben – ben bij een debat meer betrokken.	Leuke test	Niet beïnvloed

			dat gaan doen.”			kan hebben.				
Participant 14 “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Nee, alleen over positie van de rode cirkel.	Uit zichzelf: kiest 4 thema’s op nee maar vindt eigenlijk alles belangrijk. “ik gebruik nu meer de mogelijkheid dan dat ik het serieus neem.”	Uit zichzelf: bekijkt aantal stellingen die hij belangrijk vindt en/of geen mening had ingevuld. “Op zich wel interessant.”	Heeft deze functie niet gebruikt.	Niet verrassend, het is precies de partij waar hij op van plan was te gaan stemmen.	Beter overzicht maar geen nieuwe tastbare informatie. Ook niet meer onderbouwde stem.	Niet expliciet genoemd.	Motivatie was al groot, die is niet veranderd.	Controleren of hij het eens is met standpunten van partij	bevestigd
Participant 15 ² “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Nee, alleen over positie van de rode cirkel.	Uit zichzelf: ik vind alles belangrijk dus ik selecteer niks. Klinkt in landschap op vergelijkker:	Aanwijzing: dit is wel goed maar heel onduidelijk. Normaal gesproken zou ik dit niet aanklikken. Ik vind de vormgeving onduidelijk.	Denkt dat dit moeilijk te begrijpen is voor lager opgeleiden	Uitslag klopt wel. Klinkt door spectrum en probeert of hij de partijen kan slepen. Begrijpt eigen positie en assenstelsel.	Meer inzicht in politieke landschap en kennis weer geüpdatet. Heeft nu een meer onderbouwde stem.	Niet expliciet genoemd	Je hebt er weer een keer over nagedacht en daardoor meer betrokken. Ik was al gemotiveerd om te stemmen, niet veranderd. niet per se meer gemotiveerd om te verdiepen.	Meer inzicht, controleren	bevestigd
Participant 16 “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Nee, alleen over positie van de rode cirkel. “Ik wil het verhaaltje aflezen... Wat moet ik nu doen?”	Klikt uit zichzelf 5 thema’s op nee. Later nog een keer 2 thema’s nog op nee. “die thema’s veranderen wel heel erg dus die hebben	Zelf: Scrollt over pagina heen maar doet veder niks mee. Komt later terug en kijkt naar ‘economie’. Fijne	Uit zichzelf: scrollt over pagina. “er staat geen beredenering bij he?” op aanwijzing. StemWijzer is visueel wat overzichtelijke	Assenstelsel is duidelijk, ook dat ik dat rode bolletje ben.	Inzicht in kleinere partijen. Als ik alles had bekeken had ik wel nog meer inzicht gekregen.	Niet expliciet genoemd.	Door het te doen heb je toch weer overnagedacht en ben je wel meer betrokken. Motivatie om te stemmen had ik al.	Meer inzicht in standpunten partijen en controleren of hij het eens is.	Niet beïnvloed.

² Bij deze participant stonden de antwoorden van de vorige participant nog ingevuld (door cookies). Hij is daardoor mogelijk beïnvloed in zijn keuze van antwoorden. Dit heeft waarschijnlijk geen invloed gehad op hoe hij het instrument gebruikt heeft.

		heel veel weging.”	terugkoppeling dit.	r.						
Participant 17 “Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen.”	Niet opgemerkt	“ik moet nu mijn belangrijke thema’s selecteren? Ik vind alles belangrijk dus ik selecteer niets.” Nu staat het op belangrijk ja of nee. Beter wanneer ze die schalen op belangrijkheid. De weging in thema’s is nu te zwaar.	Zelf. Leuk om terug te kijken. Interessant en leuke tool. Mooi gedaan dat die assen apart inzichtelijk worden.	Zelf. Dit is ook wel interessant. Scrollt over pagina heen en weer en bekijkt antwoorden.	Het landschap is goed te begrijpen en duidelijk. Perfecte weergave. Zou me geen beter beeld kunnen voorstellen.	Door weergave heel overzichtelijk hoe partijen zich met elkaar verhouden. Je krijgt meer achtergrond informatie over wat je vindt en kiest en over partijen. dat is leuk.	Hij vindt dit een goede vergelijkings-tool	Je dwingt jezelf om na te denken dus vindt je ook iets interessanter. Kan motivatie vergroten, hangt samen met bewustwording.	Meer inzicht in standpunten van partijen	Bevestigd.
Participant 18 “Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen.”	Nee, alleen over positie van de rode cirkel.	Zelf: selecteert 2 thema’s op nee. Liever 1-10 schaal dan nu ja/nee belangrijk.	Aanwijzing: kan dus bekijken wat andere partijen vinden. Goed voor mensen die twijfelen, hier in worden verschillen inzichtelijk. Maar te weinig informatie nog.	Aanwijzing: scrollt door alle stellingen. Kijkt naar verschillen en overeenkomsten.	Assen zijn heel stereotiep ingevuld. Letterlijke framing van partijen.	Zit dichterbij CDA dan wilde, maar gaat hier niets mee doen. “wat voor mij belangrijkste thema’s zijn, vind ik belangrijker dan wat er uit zo’n grafiek komt.”	Meer kennis van kleine partijen, al is dat niet heel relevant. Inzicht vergroot in partijkennis	Democratie werkt het best wanneer iedereen mee doet. Mensen gaan sneller stemmen wanneer ze een keuze hebben gemaakt. Kan dit aan bijdragen.	Controleren of hij het echt eens is met partij waar hij vna plan is op te gaan stemmen.	Bevestigd.
Participant 19 “Ik twijfel	Nee, alleen over positie van de rode cirkel.	“Moet ik hier belangrijkste thema’s doen? Ik vind alles	Chique dat je het per stelling kan zien, dat je zo terug kan	Scrollt door antwoorden van D66. Wil onderbouwing	Had iets progressiever verwacht. Ovaal bijna niet gezien,	Positie is niet veranderd maar weet nu meer over achtergrond van	Kost veel moeite om te vergelijken, je kan niet ergens 2	Mensen die dit invullen zijn toch al gemotiveerd? Je moet wel	Controleren	Bevestigd. “mijn mening is sterker geworden.”

nog tussen 2 of meer partijen."		belangrijk dus ik selecteer niets."	kijken en wat een partij zegt.	: klikt eerst op plaatje en daarna op de link. Nu wil ik bij pvda kijken. Onhandig dat hier niet staat "lees wat ... hier over zegt."	"wat betekent dat ei?"	partijen. Het is nu duidelijker hoe ik mijzelf tot andere partijen verhoud. Ik weet nu beter waarom partijen soms zeggen wat ze zeggen.	partijen aanklikken. "Je geeft van te voren aan dat je nog niet weet, maar dan kan je daar later niets mee doen. Zou leuk zijn als ze dat aan elkaar zouden linken."	geïnteresseerd zijn om zo'n test in te vullen. Motivatie komt meer uit mensen dan door instrument. Als mensen weten wat hun keuze is, worden ze meer betrokken.		
Participant 20 "Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."	Nee, helemaal niet gelezen.	Aangestuurd: selecteert 'euro(pa)' op nee. Verplaatst iets naar boven, waar hij tevreden mee is. "Ik denk niet dat veel mensen dit gaan aanklikken."	Aangestuurd: Bekijkt alle stellingen. "Gek dat die partijen verschillen in 'helemaal mee eens' en 'mee eens'. Wat is het verschil daar in?"	Klikt zelf op deze functie. Scrollt door de antwoorden en kijkt bij wat hij interessant vindt. "Dit vind ik wel een goede functie."	"waar zit ik?! Bij niks." Kan zich in de positie vinden. Hij vindt progressief/con servatief niet relevant. Had liever alleen links/rechts gezien.	Niet meer kennis door KK. Geen nieuwe informatie. "Ik vond het wel leuk om te lezen hoe alle partijen er over denken."	Niet genoemd	Niet meer betrokken, ik zie het puur als een tool. Wel meer gemotiveerd om te stemmen "omdat het hierdoor concreter wordt. Je gaat een keuze maken."	Uitzoeken en controleren	Niet beïnvloed
Participant 21 "Ik weet al zeker op welke partij ik ga stemmen."	Nee, helemaal niet gelezen	Klikt op thema's maar klikt op ja ipv nee.	Selecteert thema's en kijkt naar antwoorden. Klikt niet door. "Ik ben nu aan het twijfelen gebracht omdat je per stelling kan kijken wat je belangrijk vindt."	Klikt op. "oh kijk ik heb nooit helemaal ingevuld." Scrollt door antwoorden heen en klikt op 'verkiezingsprogramma' bij stellingen die hij interessant vindt.	Beetje verrast door 50PLUS. Heb geen 'vaste' partij dus zou wel op zo'n stemwijzer af gaan op welke partijen bij mij in de buurt komen. Begrijpt het assenstelsel helemaal.	Duidelijk beeld van hoe partijen zich tot elkaar verhouden.	Goede mogelijkheden om partijen te vergelijken.	Ik ga er mee over nadenken dus iets meer betrokken. Motivatie niet veranderd want ik ging al stemmen.	Inzicht, leuke test	Aan twijfelen gebracht "ik ga nu misschien wel links stemmen."

Participant 22 "Ik twijfel nog tussen 2 of meer partijen."	Nee, alleen over positie rode cirkel en vergelijk uw antwoorden met een partij.	Komt uit bij deze functie. "ik vind alle thema's belangrijk. waarom zou ik hier iets kiezen?"	Klikt zelf op deze functie. "wow dit scheelt zoeken! Maar voor onderbouwing moet je weer bij die partij gaan zoeken..."	Klikt zelf op deze functie. Scrollt door de pagina heen.	"Ik ben dus rechts progressief. Niet heel verrast. Weergave is goed en duidelijk: hij begrijpt het helemaal.	Niet meer kennis, voegt niets nieuws toe. Twijfelde tussen twee partijen, nu weet ik welke ik ga stemmen. meer zekerheid over stem.	Het is een behoorlijk algemene test, maar wel goede vergelijking. Je kan stellingen bekijken met achtergrond van partijen.	Betrokkenheid niet meer beïnvloed, vind het niet interessant genoeg. Motivatie ook niet want hij wilde al gaan stemmen.	Meer inzicht en controleren.	bevestigt
---	---	---	---	--	--	---	--	---	------------------------------	-----------

Bijlage VI

In deze bijlage vindt u de DVD met alle opnames. De participanten en video's zijn genummerd op dezelfde volgorde zoals in onderzoek is gebruikt.

Participant	Duur opname
1	01:11:57
2	00:44:27
3	01:09:18
4	00:51:16
5	00:42:57
6	00:41:39
7	01:00:35
8	00:50:10
9	00:52:46
10	01:18:44
11	00:50:23
12	01:00:05
13	00:44:33
14	00:34:08
15	00:40:01
16	00:37:35
17	00:50:43
18	00:42:08
19	00:48:41
20	00:39:10
21	00:43:48
22	00:27:36